การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

A Study of Sustainable Air Pollution Solutions by Collaborative Governance in the Area of Moo 11, Khlong Hae Subdistrict, Songkhla Province

สิรนุช เสียมไหม

Siranuj Siammai

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Minor Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Public Administration
Prince of Songkla University

2566

การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

A Study of Sustainable Air Pollution Solutions by Collaborative Governance in the Area of Moo 11, Khlong Hae Subdistrict, Songkhla Province

สิรนุช เสียมไหม

Siranuj Siammai

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Minor Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Public Administration
Prince of Songkla University
2566

ชื่อสารนิพนธ์ การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ผู้เขียน นางสาวสิรนุช เสียมไหม

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

…….

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร คุณวิชิต)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร คุณวิชิต)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามณี ตระกูลมุทุตา)

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามณี ตระกูลมุทุตา)

ประธานคณะกรรมการการบริหาร

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ชื่อสารนิพนธ์ การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ผู้เขียน นางสาวสิรนุช เสียมไหม

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

ปีการศึกษา 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา และการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน 2) ศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมา และ 3) เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืน ใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากเทศบาลเมืองคลองแห ชุมชน หน่วยงานภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และภาคเอกชน (โรงงานอุตสาหกรรม) ในพื้นที่ ตรวจข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้ 1) สภาพปัญหามลพิษทางอากาศที่พบในพื้นที่ ได้แก่ ปัญหาฝุ่นละอองที่ปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ปัญหาฝุ่นละอองจากรถบรรทุก ปัญหาฝุ่นละอองเข้าบ้านเรือนของประชาชน และปัญหาต่อสุขภาพ 2) การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน พบว่า ในชุมชนไม่มีการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันที่เป็นทางการหรือเป็นระบบและในเชิงป้องกันมาก่อน 3) การจัดการในการแก้ปัญหาที่ผ่านมา พบว่า มีลักษณะตั้งรับหรือมีการแก้ไขบ้างเมื่อมีการร้องเรียน ยังคงขาดการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ประชาชนและเอกชน 4) ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่พบในพื้นที่ ได้แก่ ขาดสิ่งป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรม สภาพลมฟ้าอากาศที่แปรปรวน ประชาชนไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวเพราะเกรงกลัวอิทธิพลของคนในพื้นที่ ประชาชนขาดความรู้ ผู้นำชุมชนขาดความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ผู้ประกอบการขาดความใส่ใจต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ และเทศบาลขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญในการดูแลมลพิษทางอากาศ

5) ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ประชาชนในพื้นที่ต้องการให้มีการยกระดับการแก้ปัญหาโดยภาครัฐและต้องการให้มีการเพิ่มมาตรการป้องกันแหล่งกำเนิดฝุ่นละอองจากทางโรงงานอุตสาหกรรม พัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในชุมชน และภาครัฐควรส่งเสริมการป้องกันดูแลตนเองของประชาชน จากปัญหาและความต้องการของชุมชนได้นำมาสู่การพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามฝุ่นละออง 4 ฝ่าย (ภาครัฐ-ชุมชน-ภาคประชาสังคม-และภาคเอกชน) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเฝ้าระวัง ติดตาม และแก้ไขสถานการณ์ฝุ่นละอองร่วมกัน รวมทั้งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการที่ชัดเจน มีการพัฒนาช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน (ไลน์กลุ่มเฝ้าระวังฝุ่นละอองของชุมชนหมู่ 11) และกำหนดกระบวนการในการแจ้งเหตุ เตือนภัย และติดตามความคืบหน้าในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

Minor Thesis Title A study of Sustainable Air Pollution Solutions by Collaborative Governance in the Area of Moo 11, Khlong Hae Subdistrict, Songkhla Province

Author Miss Siranuj Siammai

Major Program Master of Public Administration

Academic Year 2022

ABSTRACT

The purpose of this research is to 1) investigate air pollution issues in the village of Moo 11, Khlong Hae Subdistrict, Songkhla Province; 2) examine obstacles that have hampered previous attempts to solve these problems; and 3) propose future solutions through collaborative management. The qualitative research methods were employed. Document research, in-depth interviews, and focus group discussions were used to collect data. The key informants for this study are 25 people from different sectors in the areas, including the municipality, community, civil society organization, and manufacturing companies. Data source triangulation was used to validate the data, which were then analyzed using content analysis methods.

The following are the study's findings. 1) The major sources of air pollution in this village are dust from the factories in the area, dust from trucks that blow into residences, and health problems caused by the dust. 2) There is currently no formal, collaborative, or proactive mechanism in place to address this issue. 3) Previous efforts to solve the issue were reactive and lacked participation from local residents and stakeholders. 4) This study also reveals that there are some impediments to previous attempts to solve the problems. These include a lack of a dust spreading prevention system in construction companies, climate variability, a lack of public participation due to fear of influential people in the area, a lack of seriousness on the part of village leaders to solve the problem, a lack of concern for people's health in construction companies, and a lack of experts in air pollution in the municipality. 5) In order to improve the management of air pollution in this community, researchers collaborated with residents and stakeholders to develop a mechanism,

communication, and process for problem solving based on a collaborative approach. Setting up a four-party committee to monitor the air pollution situation, assigning clear responsibilities and authority to each party, creating a communication channel for this committee using Application Line, and establishing procedures for incident notification, warning the people, and monitoring the progress of problem solving are all part of this.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยความกรุณาและการให้คำแนะนำของรองศาสตราจารย์ ดร.สมพร คุณวิชิต อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ในครั้งนี้ รวมถึงรองศาสตราจารย์บุษบง ชัยเจริญวัฒนะและผู้ช่วยศาสตราจารย์จุฑามณี ตระกูลมุทุตา กรรมการสารนิพนธ์ที่ได้กรุณาชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จึงขอขออบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ความสำเร็จของสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้นั้น อีกส่วนหนึ่งผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณหน่วยงานภาครัฐจากเทศบาลเมืองคลองแห ประชาชนในเขตพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ผู้ประกอบการในพื้นที่ ที่ได้สละเวลาในการให้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล และตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย ท้ายที่สุดนี้ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ที่คอยเป็นกำลังใจและสนับสนุนให้กำลังใจเสมอมาตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษา รวมทั้งพี่ๆเพื่อนๆ MPA 30 ทุกท่านที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจเสมอมา ผู้วิจัยจึงขอมอบคุณค่าของสารนิพนธ์ฉบับนี้แก่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

สิรนุช เสียมไหม

กุมภาพันธ์ 2566

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ .....(3)

ABSTRACT .....(5)

กิตติกรรมประกาศ .....(7)

สารบัญ .....(8)

รายการตาราง .....(11)

รายการภาพประกอบ.....(12)

บทที่ 1 บทนำ..... 1

1.ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา.....1

2.คำถามการวิจัย.....4

3.วัตถุประสงค์.....5

4.ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย.....5

5.ขอบเขตของการวิจัย 6

6.นิยามศัพท์เฉพาะ.....6

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 8

1.แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือ (Collaboration).....9

2.แนวคิดเกี่ยวกับการปกครอง (Governance) 27

3.แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance).....36

4.แนวคิดเรื่องมลพิษทางอากาศ : ฝุ่นละออง.....59

5.แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมและการจัดการมลพิษอากาศ 66

6.แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน.....82

7.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 88

8.กรอบแนวคิดงานวิจัย.....103

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย..... 107

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 107

3.2 แบบแผนการวิจัย 110

3.3 เครื่องมือในการวิจัย 110

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....112

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.....121

3.6 การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 122

บทที่ 4 ผลการวิจัย..... 123

4.1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศ การบริหารจัดการและความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา 124

4.2 ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา.....131

4.3ความต้องการ/ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก 136

4.4การพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา 140

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 146

5.1 สรุปผลการวิจัย 147

5.2 อภิปรายผล.....152

5.3 ข้อเสนอแนะ 155

บรรณานุกรม 157

บุคลานุกรม..... 160

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก **163**

ภาคผนวก ก 164

ประวัติผู้เขียน **177**

รายการตาราง

ตาราง		หน้า
1	ประเภทของความสัมพันธ์องค์กร	33
2	นิยามการบริหารจัดการแบบร่วมมือ	37
3	การแบ่งเป้าหมาย SDGs ออกเป็นด้านต่างๆ	85
4	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	99
5	เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)	109
6	เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)	110
7	สรุปการเก็บรวบรวมข้อมูล แยกกลุ่มตัวอย่าง	113
8	ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก	117

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ **หน้า**

1 ความหมายของคำว่า Governance 30

2 ตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ 50

3 กรอบบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือ 52

4 แนวคิดการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) 58

5 การเปรียบเทียบขนาดของฝุ่นละอองขนาดเล็กที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ กับอนุภาคทรายและเส้นผม 59

6 ฝุ่นละอองขนาดเล็กที่สามารถเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจมนุษย์ 62

7 กรอบแนวคิดงานวิจัย 106

8 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลอแห จังหวัดสงขลา 127

9 ฝุ่นละอองของโรงงานอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน 127

10 การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา 129

11 ความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา 131

12 ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา 136

13 ความต้องการ/ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก 139

14 ร่างการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา 145

บทที่ 1

บทนำ

1.ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

พื้นที่ภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากฝุ่นละอองที่มีสาเหตุหลักมาจากการเผาพื้นที่ป่าพรุบนเกาะสุมาตรา เกาะบอร์เนียวในประเทศอินโดนีเซียในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งมรสุมลมตะวันออกเฉียงใต้ที่พัดผ่านประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าวจะพัดเอาหมอกควันจากเกาะสุมาตราเข้าสู่ภาคใต้ฝั่งตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งส่งผลกระทบหลายจังหวัดในภาคใต้ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรมควบคุมมลพิษ, 2562) นอกจากฝุ่นละอองจากประเทศที่กล่าวถึง ยังมีฝุ่นละอองที่เกิดจากกิจกรรมการก่อสร้าง ที่จัดเป็นฝุ่นละอองขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางไม่เกิน 10 ไมครอน (PM 10) จากการรายงานสถานการณ์ฝุ่นละอองขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ไม่เกิน 10 ไมครอน (PM 10) ของกรมควบคุมมลพิษทางอากาศ ปี 2563 พบว่า มีแนวโน้มไม่เปลี่ยนแปลงมากนักในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมา ฝุ่นละอองมีปริมาณลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 9 จากข้อมูลจุดตรวจวัดในประเทศ 68 พื้นที่ พบค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมง สูงสุด อยู่ในช่วง 39-439 มคก./ลบ.ม. เฉลี่ย 151 มคก./ลบ.ม. ค่าเฉลี่ยรายปีอยู่ในช่วง 18-107 มคก./ลบ.ม. เฉลี่ย 43 มคก./ลบ.ม. (ค่ามาตรฐานฝุ่นละออง PM 10 ค่าเฉลี่ย 1 ชั่วโมง ไม่เกิน 120 มคก./ลบ.ม. ค่าเฉลี่ยรายปี ไม่เกิน 50 มคก./ลบ.ม.) (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรมควบคุมมลพิษ, 2562)

มลภาวะทางอากาศส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เนื่องจากเมื่อหายใจเข้าไปสามารถเข้าสะสมในระบบทางเดินหายใจได้ และอาจก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อร่างกายเฉียบพลัน ตั้งแต่การระคายเคือง ไอ จาม น้ำมูกไหล ก่ออาการแพ้ ในระยะต่อมาอาจก่อให้เกิดการอักเสบในโพรงจมูก มีน้ำมูกสีข้นเหลืองหรือสีเขียว และอาการอาจพัฒนามากขึ้นทำให้เกิดโรคทางระบบทางเดินหายใจหรือติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนต้นเรื้อรัง ไอ มีเสมหะ หลอดลมอักเสบ และการสัมผัสฝุ่นละอองเป็นระยะเวลานานอาจก่อให้เกิดการอักเสบและระคายเคืองเรื้อรัง เกิดพังผืดและรอยแผลเป็นภายในปอด ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานของปอดลดลง (ธัชชา รัมมะศักดิ์, 2559)

เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562 คณะรัฐมนตรีได้จัดประชุม พิจารณาเห็นว่าปัญหาฝุ่นละอองที่เป็นผลกระทบโดยตรงต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสุขภาพของประชาชนในหลาย

จังหวัดในประเทศไทย คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้การแก้ไขปัญหามลภาวะด้านฝุ่นละอองเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คณะรัฐมนตรีจะจัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ “การแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง” พ.ศ. 2562-2567 เพื่อให้ทุกภาคส่วนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยเร็ว นำไปสู่การสร้างเป้าหมายประเทศ “สร้างอากาศดี เพื่อคนไทย และผู้มาเยือน” (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรมควบคุมมลพิษ, 2562)

พื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีทั้งหมด 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย มีประชากรประมาณ 5,000 คน ซึ่งในชุมชนศิลาทองและชุมชนมัสยิดเกาะหมี เป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากฝุ่นละอองจากการก่อสร้างของผู้ประกอบการในพื้นที่แห่งหนึ่งมากที่สุด ส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับผลกระทบเดือดร้อนในช่วงฤดูแล้ง (เดือนมีนาคมถึงเมษายนของทุกปี) ได้แก่ ปัญหาฝุ่นละอองเข้ามาในเขตพื้นที่บ้าน และโรคทางระบบทางเดินหายใจ ผู้ได้รับผลกระทบได้ส่งเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหามลภาวะทางอากาศไปยังเทศบาลเมืองคลองแห เทศบาลเมืองคลองแหได้ประสานงานส่งหนังสือไปยังโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา แต่โรงงานอุตสาหกรรมไม่ให้ความร่วมมือและเพิกเฉยกับปัญหานี้ ทำให้เทศบาลเมืองคลองแหต้องนำรถฉีดล้างฝุ่นบนผิวจราจรบริเวณหน้าโรงงานอุตสาหกรรมเอง เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมไม่รับผิดชอบในส่วนนี้ แม้ว่าทางโรงงานอุตสาหกรรมจะมีที่ฉีดล้างฝุ่นบนผิวจราจรแต่ไม่นำมาใช้งานและปล่อยให้ชำรุด อีกทั้งเมื่อมีรถบรรทุกหิน ดิน ทราย ขับออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรม ไม่มีบ่อสำหรับล้างล้อเพื่อกำจัดเศษหิน ดิน ทรายที่จะให้เกิดความสกปรกแก่พื้นถนน

ปัจจุบันเทศบาลเมืองคลองแห ทำได้เพียงแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าโดยการนำรถฉีดล้างไปพ่นล้างฝุ่นบนผิวจราจรและแจ้งไปยังกรมควบคุมมลพิษ เมื่อกรมควบคุมมลพิษรับทราบข้อร้องเรียนจากเทศบาลเมืองคลองแห ทางหน่วยงานได้ลงพื้นที่มาสำรวจและตรวจสอบ ขณะที่กรมควบคุมมลพิษมาตรวจสอบพบว่า โรงงานอุตสาหกรรมได้เปิดที่พ่นล้างฝุ่นบนผิวจราจรของโรงงานอุตสาหกรรม แต่เมื่อกรมควบคุมมลพิษกลับไป โรงงานอุตสาหกรรมบางส่วนก็ขาดความรับผิดชอบและไม่นำที่ฉีดพ่นล้างฝุ่นบนผิวจราจรมาใช้ รวมทั้งเทศบาลเมืองคลองแหก็จัดการปัญหานี้ไม่ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังมีการครหาเกี่ยวกับการที่เทศบาลร่วมมือกับโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่รับผิดชอบ ทำให้ปัญหานี้ไม่ได้รับการแก้ไข ทางผู้ได้รับผลกระทบเกิดความไม่พึงพอใจต่อผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมอย่างมาก แต่ผู้ได้รับผลกระทบไม่สามารถทำอะไรได้ เมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา ผู้รับผลกระทบเคยประท้วงโรงงานอุตสาหกรรม แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ผู้ได้รับ

ผลกระทบต้องการแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ชัดเจนเนื่องจากเทศบาลเมืองคลองแหขาดกระบวนการที่ชัดเจนและยั่งยืน รวมถึงเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานานนับปี

แนวทางที่จะสามารถแก้ปัญหาได้คือ การบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการไปสู่การบริหารบ้านเมืองแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ที่เน้นการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2561) และจะบรรลุผลสัมฤทธิ์ได้จำเป็นต้องอาศัยกลไกการประสานความร่วมมือในการดำเนินภารกิจร่วมกันระหว่างตัวแสดงหลายภาคส่วน ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะ มีการขับเคลื่อนภารกิจในแนวราบและมีการปฏิรูปปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะภาคีหุ้นส่วน (Partnership) หรือเครือข่าย (Network) (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2563)

ความร่วมมือระหว่างองค์การเป็นสิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันของการจัดบริการสาธารณะที่แวดล้อมไปด้วยปัญหาสลับซับซ้อน ดังนั้น การบริหารกิจการสาธารณะจึงมีความจำเป็นต้องจัดการประสานความร่วมมือที่ดำรงอยู่ เพื่อให้การบริการสาธารณะตอบโจทย์ความความต้องการและการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น (ฉัตรทิพย์ ชัยกรรจ์, 2560) และการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) จะเริ่มจากการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน ในบริบทของระบบที่มีปัจจัยกรอบแนวคิดกฎหมายและนโยบาย ที่ส่งเสริมให้เกิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน เมื่อประสบกับปัญหาที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ทำการเปลี่ยนแปลงจากการจัดการปกครองที่เน้นความสัมพันธ์เชิงลำดับชั้นการบังคับไปสู่การเน้นความสัมพันธ์เชิงแนวราบด้วยการกระจายอำนาจให้กับหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งยังให้หน่วยงานราชการทุกระดับได้มีการใช้ความสามารถของเครือข่ายความร่วมมือจากภาคเอกชนและภาคประชาชนมากขึ้น ตามมาด้วยความเป็นพลวัตของความร่วมมือของการจัดการปกครองแบบร่วมมือเริ่มเกิดขึ้นจากหลักการทำงานร่วมกันผ่านการปรึกษาหารือ เพื่อกำหนดประเด็นปัญหาและทางออกในการแก้ไขร่วมกัน การมีส่วนร่วมโดยตรงของภาคประชาชนและภาคเอกชนต่อการกำหนดและการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสังคมในยุคปัจจุบัน เพราะเป็นผลมาจากแนวโน้มของการกระจายอำนาจ การพึ่งพาระหว่างกัน ความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายและการเผชิญกับปัญหายุ่งยากซับซ้อนมากขึ้นซึ่งโครงการอุตสาหกรรมฯ ได้มีกระบวนการปรึกษาหารือมีตั้งแต่การประชุมกำหนดปัญหาและเสนอทางเลือกแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีการวิเคราะห์ผลประโยชน์และจัดทำประชาพิจารณ์สำรวจความคิดเห็นของประชาชนในการคัดเลือกโครงการ และสุดท้ายมีประชุมร่วมกันเพื่อทำการกำหนดรายละเอียดการดำเนินงาน อาจกล่าวได้ว่าการร่วมปรึกษาหารือดังกล่าวเป็น

กระบวนการทางนโยบาย และสุดท้ายคือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน โดยเริ่มจากผลผลิตหลักที่เกิดทั้งหมดจากความร่วมมือในโครงการอุตสาหกรรมฯ มีตั้งแต่อาคาร สถานที่ การบริหารโรงงานโดยเอกชน การพัฒนาทักษะแรงงาน และอีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นประเด็นปัญหาสาธารณะบางอย่างที่เกินขีดความสามารถของภาครัฐในการรับมือ สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยแนวทางของการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน แต่ต้องอาศัยความร่วมมือและความเอาใจใส่ของหลาย ๆ ฝ่ายอย่างจริงจังในการรับมือ (คอรี การีจิ, 2561)

ทั้งนี้การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน จำเป็นต้องใช้การค้นหาปัญหาเบื้องต้น (Empathize) ไปจนถึงการทดลองนำกระบวนการไปปรับใช้ (Test) ซึ่งจะระบุไว้ในกรอบแนวคิดงานวิจัย ด้วยปัญหานี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจอยากหาแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นแนวทางที่กำลังได้รับความสนใจในปัจจุบัน

ผู้วิจัยจึงได้นำกรอบแนวคิดบูรณาการการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Emerson, Nabatchi and Balogh (2011) และตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Ansell and Gash (2007) มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ร่วมกันระหว่างประชาชนในชุมชน 5 ชุมชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคีเครือข่าย ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และโรงงานอุตสาหกรรม ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

2.คำถามการวิจัย

1.ปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันของพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

2.ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ที่ผ่านมาเป็นอย่างไร

3.แนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ควรเป็นอย่างไร

3.วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

2. เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

3. เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพปัญหาและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

2. ทำให้เห็นปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

3. ทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

5.ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืน ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ซึ่งขอบเขตจะเน้นไปที่สภาพของปัญหา การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน การออกแบบกระบวนการสร้างความมือและกลไกการดำเนินงาน รวมถึงศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการบริหารจัดการแบบร่วมมือ

ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย

ขอบเขตด้านประชากร

1. ตัวแทนจากภาครัฐ ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองคลองแห เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเทศบาลเมืองคลองแห จำนวน 5 คน

2. ตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย จำนวน 10 คน ทั้งนี้ภายหลังได้เพิ่มจำนวนนี้ขึ้นมาเพื่อทดแทนกลุ่มภาคีเครือข่าย

3. ตัวแทนจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เดิมได้กำหนดตัวแทนกลุ่มนี้ จำนวน 5 คน จากการลงพื้นที่พบว่าไม่มีภาคีเครือข่ายในพื้นที่นั้น จึงไม่ได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มนี้ แต่ทำการเก็บข้อมูลในผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มอื่น

4. ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 5 คน

5. ตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 5 คน

ขอบเขตเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการ ตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึง ธันวาคม 2565

6.นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความร่วมมือ (Collaboration) หมายถึง การร่วมมือกันระหว่างประชาชนในชุมชน 5 ชุมชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลาได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะ

หมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคีเครือข่าย ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อมาวางแผน ตัดสินใจและแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยมุ่งให้เกิดความพึงพอใจทุกภาคส่วนและบรรลุจุดมุ่งหมายในกิจกรรมนั้น

2. การจัดการปกครอง (Governance) หมายถึง กระบวนการดำเนินงานตามแผนงานและกิจกรรมสาธารณะในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายร่วมกันในแนวราบโดยกระบวนการดังกล่าวเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในทางการปกครองของประชาชนในชุมชน 5 ชุมชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลาได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคีเครือข่าย ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และโรงงานอุตสาหกรรม

3. การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) หมายถึง กระบวนการร่วมมือ หาข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างของภาครัฐ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่ใช่รัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะ ได้แก่ ประชาชนในชุมชน 5 ชุมชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลาได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคีเครือข่าย ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและโรงงานอุตสาหกรรม

4. มลพิษทางอากาศ หมายถึง ฝุ่นละอองที่เกิดจากการก่อสร้างจากโรงงานอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

5. ปัญหา/อุปสรรคของการบริหารจัดการแบบร่วมมือ หมายถึง ปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการบริหารจัดการแบบร่วมมืออย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ทบทวน วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และจัดนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือ (Collaboration)
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการปกครอง (Governance)
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance)
4. แนวคิดเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ : ฝุ่นละออง
5. แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมและการจัดการอากาศ
6. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดงานวิจัย

1.แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือ (Collaboration)

1.1 ความหมายของความร่วมมือ

มีนักวิชาการหลายท่านได้ออกมาให้ความหมายของคำว่าความร่วมมือ ดังนี้

“ความร่วมมือ หรือ การร่วมมือ” ตรงกับคำศัพท์ในภาษาอังกฤษ 2 คำ ได้แก่ “Cooperation” และ “Collaboration” โดยที่ “Cooperation” หมายถึง การร่วมกระทำหรือร่วมแสดงออกเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน หรือการร่วมมือกัน ส่วน “Collaboration” หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานร่วมกัน หรือการร่วมมือกับผู้อื่น หรือ การร่วมมือกัน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การสมรู้ร่วมคิด ผลิตผลของการร่วมมือกัน (วิทย์ เที่ยงบูรณธรรม, 2547 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ความร่วมมือ (Collaboration) หมายถึง การทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อสร้างบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน การร่วมมือกัน การร่วมรู้ร่วมคิดเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้การทำงานร่วมกันหรือการทำงานเป็นทีมประสบความสำเร็จ เป็นความร่วมมือที่เน้นในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความพอใจสูงสุดด้วยกันทั้งสองฝ่าย และเป็นคุณลักษณะที่กลุ่ม ทีม หรือองค์กรพึงปรารถนา ความร่วมมือจะประสบความสำเร็จ เมื่อถือว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้เป็นเรื่องธรรมดา ต้องแสดงให้เห็นความซื่อสัตย์และไว้วางใจต่อผู้ร่วมงานและพยายามกระตุ้นความรู้สึก เจตคติของผู้ร่วมงาน ถึงความสำคัญของสิทธิและความร่วมมือของผู้ร่วมงาน และให้ผู้ร่วมงานได้เรียนรู้ และใช้ข้อมูลอย่างกว้างขวางเพื่อที่จะนำไปสู่ข้อยุติร่วมกัน ซึ่งการทำงานร่วมกับคนอื่นเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันมี 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ความร่วมมือ (Collaboration) หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันหรือการลงแรงร่วมกันในลักษณะต่างๆ โดยเริ่มต้นจากสภาวะที่ขาดความสัมพันธ์มาก่อน การจะให้เกิดความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนได้ ในเบื้องต้นจำเป็นต้องสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น

2. หุ้นส่วน (Partnership) หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดในฐานะหุ้นส่วน แม้ว่าจะไม่มีความผูกพันเกี่ยวดองหรือมีพันธะสัญญากันมาก่อน หุ้นส่วนแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิหรือความรับผิดชอบเหมือนกัน โดยนัยทางกฎหมายหรือพฤติกรรม ความร่วมมือแบบหุ้นส่วนเป็นสิ่งนำมาซึ่งความเป็นหนึ่ง เพราะมีความเสมอภาคเฉลี่ยมโนทัศน์ เฉลี่ยทักษะ และมีการพัฒนาไปพร้อมๆ กันกับหุ้นส่วน

3. พันธมิตร (Alliance) หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันแบบพันธมิตรในลักษณะที่รวมตัวกันอย่างใกล้ชิด โดยมีพื้นฐานเชื่อมโยงที่มีความผูกพัน เกี่ยวดอง หรือพันธะสัญญาระหว่าง

พันธมิตร เป็นความภาคภูมิใจส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นจากคุณลักษณะและคุณสมบัติที่สืบสานพัฒนาร่วมกันมา จึงเป็นความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจและเป็นความร่วมมือที่ยั่งยืน

นอกจากนี้ยังมีลักษณะร่วมปรากฏอีก คือ การทำกิจกรรมตามกลยุทธ์ที่สามารถก่อให้เกิดกระบวนการร่วมกันที่นำไปสู่ผลประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งรูปแบบความร่วมมือมี 4 รูปแบบ ได้แก่

1.รูปแบบการปรึกษา (Consultative Model)

2.รูปแบบหน้าที่ (Function Model)

3.รูปแบบปฏิบัติการ (Operational Model)

4.รูปแบบบูรณาการ (Integrative Model) (พยุงศักดิ์ จันทรสุรินทร์, 2543 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ความร่วมมือ หมายถึง การกระทำกิจกรรมใดๆ ลักษณะของการมีส่วนร่วม ริเริ่ม ประสานงาน ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในกิจกรรมนั้นๆ (พัทธยา เนตรธรานนท์, 2540 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ความร่วมมือ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ซึ่งพฤติกรรมด้านความร่วมมือ มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความต้องการพื้นฐานของบุคคลทั้งด้านร่างกายหรือจิตใจ พฤติกรรมความร่วมมือเกิดจากความร่วมมือประสบความสำเร็จร่วมกัน โดยที่ทุกคนไม่จำเป็นต้องดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายเหมือนกัน แต่การที่ต่างคนต่างดำเนินการเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายจะมีผลให้กระบวนการนั้น ได้มีผลงานที่น่าพอใจและสามารถบรรลุเป้าหมายของแต่ละคนได้ ในรูปแบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (พัทธยา เนตรธรานนท์, 2540 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ความร่วมมือ คือ การลงมือปฏิบัติงานร่วมกัน หรือการร่วมมือกับผู้อื่น การสมรู้ร่วมคิด ผลิตผลของการร่วมมือ เป็นกระบวนการที่ภาคส่วนต่างๆ มีมุมมองต่อปัญหาที่ต่างกัน สามารถแสวงหาทางออกร่วมกัน การคิดร่วมกันขององค์การที่มากกว่าหนึ่งองค์การ เป็นกระบวนการที่ประชาชนทำงานร่วมกัน เป็นการตกลงใช้ทรัพยากรอำนาจและศักยภาพร่วมกัน เป็นกระบวนการกระตุ้นให้องค์การต่างๆ เข้ามาปฏิบัติงานร่วมกัน ดำเนินงานร่วมกันอย่างแท้จริง เพื่อบรรลุผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง (คมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการจากต่างประเทศได้ให้ความหมายของคำว่าความร่วมมือดังนี้

ความร่วมมือ หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม องค์การ ชุมชน เพื่อวางแผน สร้างสรรค์ แก้ปัญหาและตัดสินใจร่วมกัน (Straus, 2002 อ้างถึงใน คมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ความร่วมมือ หมายถึง การร่วมแรง (Co-Labor) ร่วมพยายามและร่วมเป็นเจ้าของผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น โดยความร่วมมือนี้เกิดเมื่อบุคคลจากต่างองค์การ (หรือต่างหน่วยภายในองค์กรเดียวกัน) ได้ร่วมกันดำเนินการบางสิ่ง ซึ่งต้องใช้ความพยายาม ทรัพยากรและการตัดสินใจร่วมกัน รวมถึงร่วมเป็นเจ้าของผลผลิตหรือบริการสุดท้ายที่เกิดขึ้น (Linden, 2002 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ความร่วมมือไว้ว่าเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้องค์กรต่างๆ เข้ามาปฏิบัติงานร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ศักยภาพขององค์การหนึ่งองค์การใดเพียงองค์การเดียวที่สามารถทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้ หรือถ้าสามารถที่จะทำได้ก็อาจจะประสบความสำเร็จได้ยาก

นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือ หมายถึง การค้นหาหรือคิดค้นทางเลือกสำหรับการแก้ไขปัญหาภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ที่มีอยู่ เช่น องค์ความรู้ งบประมาณ เวลาและการแข่งขัน เป็นต้น (Agranoff, 2003 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ความร่วมมือ หมายถึง องค์การมากกว่าหนึ่งองค์การดำเนินงานร่วมกันอย่างแท้จริง เพื่อบรรลุผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง โดยต้องเป็นผู้นำร่วมกันและเสริมสร้างฉันทามติให้เกิดขึ้น (Lank E., 2006 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ความร่วมมือ หมายถึง ความร่วมมือเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์การ ทั้งความสัมพันธ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการเจรจา การทำความตกลง การบริหารตกลงร่วมกัน (Thomson และคณะ, 2006 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ความร่วมมือ หมายถึง กระบวนการที่ตัวแสดงมีอิสระ มีปฏิสัมพันธ์ผ่านการเจรจาอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ มีโครงสร้างร่วมกัน รับผิดชอบในความสัมพันธ์และการปฏิบัติต่อกัน หรือมีการตัดสินต่อประเด็นปัญหาร่วมกัน กระบวนการดังกล่าวเป็นการแบ่งปันแนวปฏิบัติและผลประโยชน์ร่วมกัน (Ring and Ven (Cited in Thomson), 2006 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

โดยสรุปความหมายของความร่วมมือ คือ กระบวนการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เป็นกลุ่ม องค์กร หรือชุมชน มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มารวมกลุ่มกันเพื่อวางแผน ตัดสินใจและแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยมุ่งให้เกิดความพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่ายและบรรลุจุดมุ่งหมายในกิจกรรมนั้นๆ

1.2 องค์ประกอบของความร่วมมือ

องค์ประกอบของความร่วมมือมี 4 ประการ ได้แก่

ประการแรก การประนีประนอมเพื่อให้เกิดความเคารพความคิดใหม่ๆและการเปลี่ยนแปลง

ประการที่สอง การสื่อสารที่ประกอบด้วย การฟังและการเสนอความคิด ความรู้สึก

ประการที่สาม การแก้ปัญหาที่มีการระบุความต้องการ ความจำเป็น การระดมสมอง การปรับสิ่งที่ได้เพื่อใช้ในการสร้างแผนปฏิบัติการ และการประเมิน

ประการที่สี่ การพัฒนาแผนปฏิบัติการและการประเมินการปฏิบัติการ ซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ความร่วมมือประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1.การมีส่วนช่วยเหลือแบ่งปัน (Contribution) เป็นการค้นหาและรวบรวมสารสนเทศ การแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร การตรงต่อเวลา

2.การรับผิดชอบ (Taking Responsibility) เป็นการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายการมีส่วนร่วมในการประชุม

3. การมองเห็นคุณค่าความเห็นของผู้อื่น (Valuing other's Viewpoint) เป็นการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกคนอื่น การร่วมมือกับสมาชิกในทีมและการตัดสินใจด้วยความยุติธรรม นอกจากนี้ความร่วมมือ ควรประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่

มิติที่หนึ่ง ความร่วมมือกันในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำและทำอย่างไร

มิติที่สอง ความร่วมมือกันเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ

มิติที่สาม ความร่วมมือกันในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความร่วมมือกันครอบคลุมถึงการตัดสินใจ การเสียสละ และการได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์จากการดำเนินงาน และทำให้สมาชิกขององค์การรู้สึกอยากเข้ามามีส่วนร่วมในองค์การนั้น (Weltch et al., 2000 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ความร่วมมือก่อให้เกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกันอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี ซึ่งความร่วมมือต้องมีองค์ประกอบหลายอย่าง โดยองค์ประกอบของความร่วมมือจะทำให้เกิดแนวทางการสร้างความร่วมมือขึ้น การสร้างความร่วมมือ (Collaboration) เป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้องค์การต่างๆ หันมาปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ไม่สามารถทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยศักยภาพขององค์การเพียงองค์การเดียว หรือถ้าทำได้ อาจประสบความสำเร็จได้ยาก (Byme & Hansberry, 2007 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จในความร่วมมือ คือ ประสิทธิภาพองค์กร โดยความร่วมมือระหว่างองค์กรจะประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ที่มีต่อกันอย่างอิสระ เพื่อการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จสามารถปรับปรุงการทำงานขององค์กร รวมถึงต้องมีความรับผิดชอบ ความเสี่ยง การวางแผนการทำงาน การเปิดกว้าง การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์และการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสม (Agranoff and Mcguire, 2003 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

องค์ประกอบของความร่วมมือในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 กรอบ ได้แก่ กรอบโครงสร้าง กรอบทรัพยากรบุคคล กรอบทางการเมืองและกรอบทางสัญลักษณ์ (Fullan and Hargreaves, 1991 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ความร่วมมือ ประกอบด้วย ประสิทธิภาพองค์กร โดยความร่วมมือระหว่างองค์กรจะประสบความสำเร็จขึ้นอยู่ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันอย่างอิสระ เพื่อการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน การประนีประนอมเพื่อให้เกิดความเคารพ ความคิดใหม่และการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารที่ประกอบด้วยการฟังและการเสนอความคิด ความรู้สึกการแก้ปัญหาที่มีการระบุความการระดมสมอง ต้องการ ความจำเป็น การพัฒนาแผนปฏิบัติการและการประเมินการปฏิบัติการ กรอบโครงสร้าง กรอบทรัพยากรบุคคล กรอบทางการเมืองกรอบทางสัญลักษณ์ (คมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

โดยสรุปองค์ประกอบความร่วมมือ ประกอบด้วย ประสิทธิภาพขององค์กร โดยความร่วมมือระหว่างองค์กรจะประสบความสำเร็จขึ้นกับความสัมพันธ์ที่มีอิสระต่อกัน รวมถึงการมีความรับผิดชอบ การเห็นคุณค่าผู้อื่น มีการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะทำให้สมาชิกขององค์กรรู้สึกอยากเข้ามามีส่วนร่วมในองค์กรนั้นและทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

1.3 ลักษณะตัวชี้วัดความร่วมมือ

สิ่งที่จะบ่งบอกถึงลักษณะที่มีความร่วมมือต้องประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ดังนี้ เช่น มีการแชร์ความคิดซึ่งกันและกัน มีการให้ประสบการณ์ในกิจกรรมร่วมกัน มีการให้ความสนใจในกิจกรรม มีความสัมพันธ์กันและสร้างแนวความคิด มีการใส่ใจซึ่งกันและกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดความเสี่ยงร่วมกัน มีการเป็นผู้สนับสนุนตามตำแหน่งหน้าที่ มีการเป็นผู้ที่มีสถานภาพตามที่ชุมชนนับถือ มีการเป็นผู้สนับสนุนด้านทรัพยากร มีการเป็นผู้ที่สามารถนำไปสู่สมาชิกหรือแหล่งทรัพยากรสำคัญ มีการเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ และมีการเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพเหมาะสมกับการเป็นผู้นำ ดังนั้นลักษณะของความร่วมมือ อาจแบ่งออกเป็นความร่วมมือในการสนับสนุน

ทรัพยากร อาทิ สนับสนุนเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ หรือการช่วยทำกิจกรรม เช่น การเข้าร่วมในการวางแผน การดำเนินการติดตามและการประเมินผล การประชุมแสดงความคิดเห็น และความร่วมมือตามอำนาจหน้าที่ อาทิ เป็นผู้นำ กรรมการ สมาชิก โดยการร่วมมือในลักษณะนี้แสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม

การทำงานที่จะใช้ ความร่วมมือในการแก้ปัญหาจะต้องนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มทำงาน โดยพิจารณาจากการแก้ปัญหา การที่มีปัญหาเกิดขึ้นและสมาชิกภายในกลุ่มไม่สามารถแก้ปัญหาได้ แสดงถึงการไม่ประสบผลสำเร็จของการร่วมมือในระดับหนึ่ง ดังนั้นยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมในการสร้างความร่วมมือเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึก และสร้างแรงจูงใจให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงความร่วมมือที่จะต้องให้ผู้เข้าร่วมนั้นมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนและการตัดสินใจแก้ปัญหาในชุมชนของตน และมีการเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆ เป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ดูงาน และลงมือปฏิบัติ (ฐิติมา อัศวพรหมธาดา และคณะ, 2550: ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ 2546; Lenning and Ebbers, 1999; White, 2004: Rose, 2003 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ตัวชี้วัดความร่วมมือ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การแบ่งปัน (Sharing) และการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (Goal Achieving Activity)นอกจากนี้สามารถวัดด้วยการค้นคว้าและการรวบรวมสารสนเทศ การปฏิบัติตามหน้าที่ การตรงต่อเวลา การมีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มและการร่วมมือกับทีม จะเห็นได้ว่าความร่วมมือเป็นความสามารถในการสนับสนุนเพื่อนร่วมงานและทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ซึ่งตัวบ่งชี้ความร่วมมือ ประกอบด้วย ความมุ่งมั่นพยายามที่จะร่วมมือ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและการสื่อสารที่แสดงการเคารพผู้อื่น การตระหนักและรับรู้งานของผู้อื่น การแสวงหาและสนับสนุนความเห็นร่วมกันของกลุ่ม การตั้งเป้าหมายและจัดลำดับความสำคัญร่วมกับผู้อื่น และการทำตามสัญญาที่ได้ให้ไว้กับผู้อื่น (Graham et al., 1999 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ลักษณะที่บ่งบอกว่ามีความร่วมมือ ประกอบด้วย การแชร์ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการให้ประสบการณ์ในกิจกรรมร่วมกัน มีการใส่ใจซึ่งกันและกัน มีการให้ความสนใจในกิจกรรมมีความสัมพันธ์กันและสร้างแนวความคิด มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกิดการเสี่ยงร่วมกัน มีการเป็นผู้สนับสนุนด้านทรัพยากร มีการเป็นผู้สนับสนุนตามตำแหน่งหน้าที่เหล่านี้ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่เข้าข่ายความร่วมมือประกอบด้วยการเป็นสมาชิก (Membership) เป็นผู้เข้าประชุม (Attendance at Meeting) เป็นผู้บริจาคเงิน (Financial Contribution) เป็นกรรมการ (Membership on Committees) และเป็นประธาน (Leader) (คมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าลักษณะที่บ่งบอกว่ามีความร่วมมือ ประกอบด้วย การให้ประสบการณ์ในกิจกรรมร่วมกัน มีการให้ความสนใจในกิจกรรม มีความสัมพันธ์และสร้างแนวความคิด มีการใส่ใจซึ่งกันและกัน มีการเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากร มีการเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ความใส่ใจกันและกัน

1.4 กระบวนการสร้างความร่วมมือ

นักวิชาการได้กล่าวถึงกระบวนการความร่วมมือกันไว้ ดังนี้

กระบวนการความร่วมมือ เป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้องค์การต่างๆ หันมาปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ไม่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยศักยภาพขององค์การเพียงองค์การเดียว หรือถ้าสามารถทำได้ก็อาจจะประสบความสำเร็จได้ยาก (Agranoff and Mcguire, 2003 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการความร่วมมือไว้ ดังนี้

1.การเจรจา (Negotiation)

2.การตกลงยอมรับ (Commitment)

3.การดำเนินการ (Implementation)

4.การประเมิน (Assessment) เป็นการประเมินบนพื้นฐานของกระบวนการทั้ง 3 ขั้นตอนข้างต้นว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่อกันหรือไม่ (Ring, 1994 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

กระบวนการสร้างความร่วมมือ (Collaborative Process) ประกอบด้วย

1.การกำหนดปัญหา

2.การกำหนดทิศทางโดยการกำหนดขั้นตอนและกำหนดกลุ่มย่อยที่จะทำงานเพื่อที่จะแสวงหาข้อมูลทางเลือกและกำหนดข้อตกลงร่วมกัน

3.การปฏิบัติ การกำหนดหลักการที่จะทำงานร่วมกับหน่วยสนับสนุนภายนอก รวมทั้งการจัดการที่จะตรวจสอบการปฏิบัติ (พิสิฐ เทพไกรวัลย์, 2554; กนกอร สมปราชญ์ และคณะ, 2548; สมิต สัชฌุกร, 2553; Gordon, 1996 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

งานวิจัยของ Thomson และ Miller (2002) (อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560) พบว่า กระบวนการความร่วมมือมีหลายมิติ ได้แก่

1. มิติด้านการปกครอง ประกอบด้วย การตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับกฎระเบียบ จะประกอบด้วย การเจรจาและการทำความตกลงร่วมกัน

2. มิติด้านการบริหาร ผู้เกี่ยวข้องในเครือข่ายมีหลากหลายและมีบทบาทแตกต่างกัน เช่น ส่งเสริมสนับสนุนอำนวยความสะดวก สนับสนุนการเงิน โดยให้แต่ละคนมาร่วมมือกันเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

3. มิติด้านความเป็นอิสระ หมายถึง การผสานผลประโยชน์ส่วนตนเข้ากับผลประโยชน์ส่วนรวม

4. มิติด้านการปั่นข้อมูลที่เกิดประโยชน์ร่วมกัน เนื่องจากเป็นการพึ่งพาซึ่งกันและกัน

5. มิติการแลกเปลี่ยนและการสร้างความไว้ใจซึ่งกันและกันหรือการสร้างแนวปฏิบัติร่วมกัน

กระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีขั้นตอนประกอบด้วย

1. การแสวงหาระบบหรือกลไกที่จะสร้างหรือพัฒนาบุคลากร เพื่อให้มีทัศนคติและวิสัยทัศน์ ที่เอื้อต่อความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน เพื่อแสวงหาช่องทางในการปรึกษาหารืออย่างจริงจังระหว่างผู้ที่มองเห็นประเด็นปัญหาที่มีทัศนคติหรือวิสัยทัศน์ร่วมกัน

2. เมื่อผ่านการปรึกษาหารือและมองเห็นปัญหาร่วมกัน จึงขยายไปสู่การร่วมกันคิดวิเคราะห์และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา วางแผนจัดการกิจกรรมที่ช่วยแก้ไขปัญหาร่วมกัน

3. จัดการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการจัดการ โดยมีการสรุปประเมินผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนากิจกรรมและการเรียนรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง

4. แสวงหาแนวทางการขยายความคิด กิจกรรมการเรียนรู้ไปสู่ประชาชนในชุมชนและภาคีต่างๆ เพื่อขยายการมีส่วนร่วมให้ทั่วถึง ผลักดันให้เกิดโครงสร้างของกิจกรรมแนวราบอย่างในชุมชนต่อเนื่อง

5. สำรวจหารูปแบบและระบบของความร่วมมือและความสัมพันธ์กับภาคีอื่นๆ ภายนอกชุมชนที่จะพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งของบุคคล โรงเรียนและชุมชน มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ นอกจากนี้การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน อาจให้โรงเรียนจัดโครงการที่ให้โอกาสแก่ประชาชนทำงานร่วมกับนักเรียนได้ อาทิเช่น ให้นักเรียนทำกิจกรรมที่บ้านโดยให้ผู้ปกครองช่วยพานักเรียนออกไปช่วยพัฒนาหมู่บ้าน และปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการชุมชน (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540; สุภาพร แพรวพนิต, 2546; ชิรวัฒน์ นิจเนตร,2528; พนิจดา วีระชาติ, 2542 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

กระบวนการสร้างความร่วมมือขึ้นอยู่กับการกำหนดปัญหากำหนดทิศทางและกำหนดการปฏิบัติการ แต่มีขั้นตอนที่แตกต่างกันไปตามบริบทของความร่วมมือในแต่ละ

สภาพการณ์ โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ การชี้ให้เห็นประโยชน์จากการร่วมกันและทำความเข้าใจถึงผลงานที่จะเป็นประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีน้ำใจที่จะช่วยเหลือกัน แนะนำซึ่งกันและกัน ผูกมิตรไมตรีต่อกัน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกันมีความสามารถทัดเทียมกัน พบปะหารือกันอยู่เสมอ มีการสื่อสารที่ดีและเพิ่มความใกล้ชิด เพื่อให้เกิดความไว้วางใจกัน ยิ่งใกล้ชิดกันมากเท่าใดก็จะเกิดความเข้าใจและรู้จักคุ้นเคยกันมากขึ้นเท่านั้น (คมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

โดยสรุปกระบวนการสร้างความร่วมมือ ว่าเป็นกระบวนการความร่วมมือที่กระตุ้นให้องค์กรต่างๆ หันมาปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่ไม่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งจะประกอบไปด้วย การเจรจาต่อรอง การตกลงยอมรับ การกำหนดปัญหา การดำเนินการ (โดยมีการสนับสนุนงบประมาณ) การประเมินผล

1.5 เครือข่ายความร่วมมือ

สำหรับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายความร่วมมือ มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้มากมาย ซึ่งพอจะสรุปได้ ดังนี้

เครือข่ายความร่วมมือ (Collaboration Network) หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม องค์กรที่มีทรัพยากรของตัวเอง มีการประสานงานกันในระยะเวลาพอสมควร มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ก็ตาม แต่จะมีการวางรากฐานเอาไว้ เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหาก็จะสามารถติดต่อกันได้ แต่อย่างไรก็ตาม เพียงแค่การรวมกลุ่มกัน อาจไม่ถือเป็นเครือข่ายงานได้ เนื่องจากมีลักษณะเพียงการทำงานร่วมกัน มีบุคคลร่วมสนทนากัน แต่ถ้าจะให้เป็นเครือข่ายที่ดีจะต้องมีปัจจัยความร่วมมือกัน ที่จะสามารถติดต่อสื่อสารกัน เต็มใจที่จะประสานงานกัน และสมาชิกต้องยอมรับที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ใช่เพียงแค่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเท่านั้น อาจมองภาพ “เครือข่าย” คือ ภาพข่ายใยแมงมุม ที่แสดงให้เห็นการโยงใยกันของเส้นใยที่พาดผ่านกันไปมาหลายเส้นหลากทิศทาง ดังนั้น คำว่า เครือข่าย หมายถึง “การเชื่อมโยง อย่างมีเป้าหมาย” เป็นการเชื่อมโยงระหว่างระบบเข้าด้วยกัน เช่น การเชื่อมโยงระหว่างบทบาท ของบุคคล/องค์กรต่างๆ ภายใต้วัตถุประสงค์ร่วมกันของภาคีสมาชิก

ดังนั้น เครือข่าย เป็นรูปแบบการทำงานในลักษณะการสร้างความร่วมมือประสานงานกันในแนวราบระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยสรรพกำลัง รวมถึงคน ความสามารถ สติปัญญา และทรัพยากรในการทำงานเพื่อเอาชนะอุปสรรคได้ สำหรับโครงสร้างทางสังคมจะมองในลักษณะของเครือข่ายใยสมอง โดยที่โครงสร้างของสมอง จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับที่สูง

เพื่อการมีชีวิตรอด และโครงสร้างทางสังคมจะมีวิวัฒนาการเหมือนโครงสร้างทางสมองมากขึ้นเรื่อย ๆ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของสังคม จากสังคมที่ใช้อำนาจไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และการที่จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ จะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมจากแนวดิ่งไปเป็นเครือข่ายสังคมที่มีการโยงใยความสัมพันธ์กันในทุกทิศทาง เป็นเครือข่ายทางสังคมแห่งกัลยาณมิตรหรือเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ (Leaning Social Network) โดยที่เครือข่ายสังคมจะต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องหรือมีการขยายแนวคิดและกระบวนการออกไป จึงจะปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพได้ (ธนา ประมุขกล และคณะ, 2547 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เริ่มจากตัวแทนที่มีโอกาสจะขยายแตกสาขาของเครือข่ายออกไปได้ ซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่สำคัญจุดหนึ่งหรืออาจเริ่มในหลายจุดพร้อมกัน มีการสร้างกลุ่มผู้นำให้เกิดขึ้นก่อน ได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จนกระทั่งนำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มด้วยกัน ซึ่งลักษณะของการเชื่อมโยงเครือข่าย หรือการส่งข่าวสารระหว่างกลุ่ม โดยผ่านเครือข่าย จะมีลักษณะของการเชื่อมโยงหรือรูปแบบของการสื่อสาร 5 รูปแบบ ได้แก่ แบบลูกโซ่ (Chain) แบบวงล้อ (Wheel) แบบวงกลม (Circle) แบบทุกช่อง (All Channel) และแบบตัววาย (Y-Shape) การสร้างเครือข่ายจะเป็นลักษณะของการส่งต่อ การสืบทอดการสื่อสารซึ่งกันและกัน เช่น การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชน ที่ต้องอาศัยบทบาทจากหลากหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ จะช่วยประสานเสริมสร้างสนับสนุนการเรียนรู้ของประชาชน ส่วนผู้นำจะเป็นผู้ประสานงานการเรียนรู้ต่างๆ ในระดับชุมชนมีการใช้วิธีการสื่อสารที่เหมาะสม เพื่อให้สมาชิกเกิดแนวคิด (Concept) ที่ไม่ใช่เป็นวิธีการสั่งการ เป็นการสื่อสารในระดับที่ทำให้เกิดความเข้าใจแบบยืนยันได้ (Positive Approach) และที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นการประสานงานระหว่างบุคคลภายใน หรือหน่วยงานภายนอกต้องสร้างจิตสำนึกร่วมกันให้ได้ว่าทำเพื่ออะไร มีคุณค่าอย่างไร ซึ่งเมื่อประสานแล้วผลที่ตามมาจะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องเป็นความต้องการของบุคคล องค์กร และนอกจากนี้ยังมีการจัดการเครือข่าย 6 ประการ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเป็นแสงสว่างพันธมิตร ได้แก่

1. การสร้างจุดมุ่งหมายร่วม การที่ทุกฝ่ายกำหนดจุดมุ่งหมายร่วมกันได้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการทำงานของเครือข่ายที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. คน บุคคลในเครือข่ายจะต้องมีจิตสำนึกร่วมกัน มีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานและมีความถนัดในงานที่ทำรวมทั้งได้รับผลประโยชน์จากความเป็นสมาชิกในเครือข่าย

3. การเชื่อมโยง อาจเชื่อมต่อกันผ่านศูนย์ประสานงานในการทำกิจกรรมต่างๆ และมีการเชื่อมต่อผ่านเทคโนโลยี

4. การสร้างความรู้สึกร่วม หลังจากการเข้าร่วมเครือข่ายแล้ว ทุกฝ่ายจะต้องมีความรู้สึกร่วมกันกับกระบวนการทำงานของเครือข่าย เพื่อให้เกิดพลังในการผลักดันสู่เป้าหมาย

5. การพัฒนาระบบที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ระบบการทำงานของเครือข่ายจะต้องสามารถพัฒนาให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อทุกฝ่าย และผู้ที่จะมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย

6. การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร ระบบการติดต่อสื่อสารและสารสนเทศเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความยั่งยืนของเครือข่ายอย่างมาก เนื่องจากจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทราบถึงความเคลื่อนไหวของเครือข่าย (ปาริชาติ สถาปีตานนท์ และชัยวัฒน์ ระพันธ์, 2546) อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

เครือข่าย (Network) หรือเครือข่ายความร่วมมือเป็นรูปแบบการทำงานในลักษณะการสร้างความร่วมมือ การประสานงานกันในแนวราบระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยสรรพกำลัง อันรวมถึงคน ความสามารถ สติปัญญา และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ในการทำงานเพื่อเอาชนะอุปสรรค เป็นการเชื่อมโยงระบบเข้าด้วยกันอย่างมีเป้าหมาย

ดังนั้น เครือข่ายความร่วมมือ (Collaboration Network) เป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กร ในระยะเวลาพอสมควร มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ก็ตาม แต่จะมีการวางรากฐานเอาไว้ โดยมีรูปแบบของการเชื่อมโยงแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ แบบลูกโซ่ (Chain) แบบวงล้อ (Wheel) แบบวงกลม (Circle) แบบทุกช่อง (All Channel) และแบบตัววาย (Y-Shape) ซึ่งการจัดการเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงที่ดีประกอบด้วย การจัดการ 6 ส่วน คือ คน การสร้างจุดมุ่งหมายร่วม การสร้างความรู้สึกร่วม การเชื่อมโยง การพัฒนาระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบได้และการจัดการระบบข้อมูลข่าวสาร (คมสันต์ หลงละเลิง, 2559)

โดยสรุปเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network) หมายถึง เป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม องค์กรที่มีทรัพยากรของตัวเอง มีการประสานงานกันในระยะเวลาพอสมควร มีกิจกรรมร่วมกันเสมอ อีกทั้งมีการสร้างกลุ่มผู้ให้เกิดขึ้นก่อน ได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถ วิสัยทัศน์ในการพัฒนาและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จนกระทั่งนำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างกลุ่มด้วยกัน

1.6 รูปแบบความร่วมมือ

รูปแบบความร่วมมือตามแนวทางขององค์การอนามัยโลก (WHO) (อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning) คือ ร่วมมือกันในการวิเคราะห์ ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการ ติดตามประเมินผลและความสำคัญของปัญหา กำหนดการใช้ทรัพยากร ตั้งเป้าหมาย กำหนดวิธีการติดตามประเมินผลและการตัดสินใจร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินกิจกรรม (Implementation) คือ การร่วมมือกันในการจัดการและการบริหาร การใช้ทรัพยากรมีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการบริการและการเงิน

ขั้นตอนที่ 3 การใช้ประโยชน์ (Utilization) ต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จะเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม

ขั้นตอนที่ 4 การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining Benefits) เป็นการร่วมมือที่แจกจ่ายผลประโยชน์สู่ชุมชนในพื้นฐานที่เท่ากัน มีขั้นตอนของความร่วมมือข้างต้นมีความสอดคล้องกับลักษณะขั้นตอนของการทำงาน เป็นทีมแบบพลวัตของกลุ่ม โดยการทำงานแบบพลวัตของกลุ่มนั้นเปรียบเสมือนกับพลังของทีมที่ทุ่มเททั้งแรงกายและแรงใจในการทำงานร่วมกัน ทุกคนในทีมต่างนำความรู้และประสบการณ์ของตนที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านการค้นหาปัญหา (Problem Identification) การรวบรวมข้อมูล (Data Gathering) การวิเคราะห์ข้อมูล (Diagnosis) การวางแผน (Planning) การดำเนินงาน (Implementing) และการประเมินผล (Evaluating) (ฐิติมา อัศวพรหมธาดาและคณะ, 2550; พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2542; Deuis & Hubert, 2001; Canwil, 2003 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

1.7 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบความร่วมมือ

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบความร่วมมือมี 3 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ รูปแบบความร่วมมือแบบ A-I-C รูปแบบกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน (FSC) และรูปแบบเวทีประชาคม ทั้ง 3 รูปแบบเป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่มประชาชนในชุมชน ที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการคิดร่วมกัน และส่งผลของความคิดที่เป็นประโยชน์ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อพื้นฟูเศรษฐกิจในชุมชนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเรื่องการให้ความร่วมมือต่างๆ ระหว่างองค์กรหรือชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีรายละเอียด ดังนี้

1. รูปแบบความร่วมมือแบบ A-I-C ย่อมาจาก Appreciation-Influence-Control:

A-I-C เป็นกระบวนการที่ใช้ในการระดมความคิดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรหรือชุมชนเพื่อการวางแผนพัฒนา โดยมีการช่วยกันวิเคราะห์สถานการณ์และปัญหา กำหนดเป้าหมายและหาแนวทางพัฒนาร่วมกัน รูปแบบความร่วมมือ A-I-C ในประเทศไทยเกิดจาก Turid Sato และ William E. Smith ร่วมกับสมาคมพัฒนาประชาชนและชุมชน และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย นำมาทดลองใช้และเผยแพร่ในประเทศไทยในปี 2533 ต่อมาในปี 2536 สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทยร่วมกับสมาคมพัฒนาประชาชนและชุมชน และกองฝึกอบรมกรมการพัฒนาชุมชน ได้นำเอาแนวความคิดนี้ไปดัดแปลงและใช้ฝึกปฏิบัติการในระดับหมู่บ้านและตำบล หลังจากนั้นก็มีการนำไปใช้ในองค์กรต่างๆ มากขึ้น ซึ่งมีกระบวนการแห่งการพัฒนาความร่วมมือโดยใช้เทคนิค A-I-C มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 Appreciation (A) เป็นการทำให้ทุกคนเกิดการยอมรับและชื่นชมคนอื่น (Appreciate) โดยไม่รู้สึกหรือวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงการต่อต้านผู้อื่น ในขั้นตอนนี้ทุกคนจะได้มีโอกาสแสดงออกอย่างเท่าเทียมกันด้วยภาพ คำพูดและข้อเขียน ว่าเขาเห็นสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไรและอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสใช้ทั้งข้อเท็จจริง ความรู้สึกและเหตุผล ตลอดจนการแสดงออกตามที่เป็นจริง เมื่อทุกคนแสดงออกโดยได้รับการยอมรับจากคนอื่นๆ จะทำให้ทุกคนมีความรู้สึกที่ดี มีความสุข มีความอบอุ่น ระหว่างผู้ที่มาประชุมด้วยกัน

ขั้นตอนที่ 2 Influence (I) เป็นการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่มีอยู่ของแต่ละคนมาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุอุดมการณ์ร่วม (Shared Ideal) หรือวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) ของกลุ่มที่เข้าร่วมประชุม ในขั้นนี้ทุกคนยังคงมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะให้ข้อคิดเห็น เมื่อทุกคนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันแล้ว จะนำวิธีการที่เสนอทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ แยกแยะและพิจารณาร่วมกัน จนกระทั่งในกลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่าจะใช้วิธีการใดนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการ

ขั้นตอนที่ 3 Control (C) เป็นการนำวิธีการสำคัญมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ (Action Plan) อย่างละเอียด ว่าจะทำอะไรมีหลักการเหตุผลอย่างไร หมายความว่าอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ใครต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือ ต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าใด จากแหล่งใด มีรายได้จากการทำงานหรือไม่ถ้ามีประมาณเท่าไร ตลอดจนรายละเอียดอื่นๆ ตามที่กลุ่มเห็นว่าควรระบุไว้ กระบวนการ A-I-C เป็นวิธีการประชุมระดมความคิด (Brainstorming) ที่รวมพลังปัญญาและพลังสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคลเข้ามาเป็นพลังในการพัฒนา โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมอย่างเป็นประชาธิปไตย ด้วยพลังพัฒนานี้สามารถช่วยชุมชนให้สามารถแก้ไขปัญหาที่ยุ่งยากและ

ซับซ้อนได้ โดยสรุปเทคนิคการระดมความคิดเพื่อการพัฒนา A-I-C แบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนการสร้างความรู้ (A) แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงการวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบัน (A1) และช่วงการกำหนดอนาคตว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด (A2)

ขั้นตอนการสร้างแนวการพัฒนา (I) แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงการคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ (I1) และช่วงการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมหรือโครงการ (I2) โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรมหรือโครงการที่ทำเอง กิจกรรมหรือโครงการที่ทำเองบางส่วนและขอความช่วยเหลือจากแหล่งทุนภายนอกบางส่วน และกิจกรรมหรือโครงการที่สามารถขอจากภาครัฐได้

ขั้นตอนการสร้างแนวปฏิบัติ (C) แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงการแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ (C1) และช่วงการตกลงรายละเอียดในการดำเนินงาน (C2)

อย่างไรก็ตาม แนวคิด A-I-C กระบวนการในการระดมความคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรหรือชุมชนเพื่อการวางแผนพัฒนา มีจุดอ่อนที่ควรระมัดระวัง คือ การที่เราจะทำให้เกิดความผูกพันทางจิตวิญญาณระหว่างกัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการและการควบคุมนั้น ถ้ากลุ่มบุคคลที่มาร่วมมือกันไม่ได้ส่งเสริมในเชิงสร้างสรรค์ รูปแบบ A-I-C อาจจะส่งผลในทางที่ไม่พึงประสงค์และก่อให้เกิดความเสียหายต่อชุมชนได้ (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2547: โกวิทย์ พวงงาม, 2542: สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2543: ฐิติมา อัศวพรหมธาดา และคณะ, 2550 อ้างถึงในพรนค์ พิเชฐ แห่งหน, 2557 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

2. รูปแบบกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference: FSC) เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้แทนกลุ่มหลายประเภท หลายระดับ ต่างมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ มาทำงานร่วมกัน โดยมีการนำประสบการณ์ของแต่ละคนมาสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในเรื่องนั้น และได้มีแผนหรือแนวทางปฏิบัติให้ไปถึงวิสัยทัศน์ร่วมของกลุ่ม โดยมีจิตสำนึกสร้างพันธะร่วมกัน เป็นกระบวนการที่ใช้อนาคตเป็นจุดประสงค์ที่เต็มไปด้วยความหวังในการทำงานแทนการใช้ปัญหาและการแก้ไขปัญหาเป็นตัวตั้งในการทำงานที่มักจะทำให้เกิดความขัดแย้ง ความรู้สึกท้อแท้สิ้นหวังในการแก้ไขปัญหาตามมา

กระบวนการ FSC จะช่วยให้เป้าหมายระยะยาวและแนวทางของกลุ่มหรือองค์กรมีความชัดเจนขึ้น เป็นเป้าหมายร่วมที่สมาชิกทุกคนยอมรับ และช่วยเพิ่มพันธะสัญญาของสมาชิก ในการร่วมมือปฏิบัติตามแผนงานหรือแนวทางของกลุ่ม เพื่อนำไปสู่อนาคตร่วมกันของกลุ่มตามที่ได้ตกลงกันไว้ การสร้างอนาคตร่วมกัน (FSC) เป็นเทคนิคที่ใช้เพื่อให้คนในองค์กรหรือชุมชนมีส่วน

ร่วม ให้ความร่วมมือ คิดถึงอดีต วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และร่วมวางแผนสำหรับอนาคตขององค์กรหรือชุมชนนั้น ให้เป็นไปตามที่คนส่วนใหญ่ต้องการก่อให้เกิดประโยชน์คือ

1. การเข้าใจปัจจัยองค์ประกอบ และเหตุการณ์ในอดีตที่มีผลต่อสภาพปัจจุบัน และแนวโน้มที่มีผลกระทบต่ออนาคต

2. ทุกคนเห็นภาพรวมเป็นภาพเดียวกันเกิดวิสัยทัศน์ในอนาคตร่วมกัน ที่เต็มไปด้วยความหวังและพันธะสัญญาร่วมกัน

3. ทุกคนเกิดความตระหนัก ได้แลกเปลี่ยนแนวคิดใหม่ ๆ ร่วมกันเป็นการขยายเครือข่าย มีสัมพันธภาพที่ดี เข้าใจและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ความคิดทุกอย่างอยู่ในสมองของทุกคน และตระหนักว่าทุกคนมีจุดมุ่งหมายปลายทางและมีแผนงานที่ชัดเจนร่วมกัน (ทวีศักดิ์ นพเกษร, 2540; นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2547 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

3. รูปแบบเวทีประชาคม (Civic Forum) เป็นการใช้พื้นที่สาธารณะ (Public Space) หรือสถานที่ที่ผู้คนสามารถมาพบปะรวมตัวกันได้ เป็นเวทีที่ทำให้เกิดการพูดคุย การแลกเปลี่ยนถกแถลง (ไม่ใช่โต้เถียงกัน) ข้อมูล คุณค่า ความคิดเห็น อุดมการณ์ ปัญหา การแก้ไขปัญหา การวางแผนงาน และการกระทำ การปฏิบัติร่วมกัน เพื่อเป็นประโยชน์สาธารณะหรือของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารที่เป็นทางการ เช่น เวทีหรือการประชุมของเมือง ฯลฯ หรือการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ เช่น การสนทนาของคนกลุ่มเล็กๆ ในศาลาวัด ฯลฯ อาจพบปะกันเป็นครั้งคราวอย่างสม่ำเสมอ หรือเฉพาะกิจเมื่อมีวิกฤตเหตุการณ์เกิดขึ้น หรือมีประเด็นร่วมกัน อาจรวมกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่เน้นงานด้านใดด้านหนึ่ง หรือเป็นองค์กรแม่ข่ายหรือองค์กรร่วมที่เชื่อมโยงองค์กรสมาชิกและสมาชิกเข้าหากันเป็นเครือข่าย สิ่งเหล่านี้ คือโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ (Civic Infrastructure) ของชุมชน

การพบปะในรูปแบบต่างๆ หรือองค์กรทุกประเภทข้างต้น เป็นช่องทางสื่อสาร จะนำไปสู่กระบวนการร่วมกันตัดสินใจและดำเนินการในชุมชน เวทีประชาคมควรมีบรรยากาศของความร่วมมือในการพูดคุยสื่อสาร ทำความเข้าใจกัน ทำอย่างไรก็ได้ที่จะให้ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ ข้าราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และประชาชนคนธรรมดาได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันในบรรยากาศที่เป็นมิตร สนุกสนาน และสัมพันธภาพที่เท่าเทียมกัน แต่ไม่ใช่การที่ทุกฝ่ายที่มาพบกันต้องคิดและทำอะไรเหมือนกันทั้งหมด ความแตกต่างหลากหลายของผู้คนที่มีวิธีคิดแตกต่างกันสามารถทำให้เกิดความกลมกลืนอย่างสมานฉันท์ (Harmony) เกิดเป็นประโยชน์ในสิ่งใหม่ ๆ ความแตกต่างหลากหลายที่แต่ละคนมีอยู่เป็นจุดแข็งที่จะสร้างประชาสังคมที่แข็งแกร่งขึ้น เวทีประชาคมที่ดีผู้เข้าร่วมต้องสามารถสื่อสารความคิดเห็น ความรู้สึก และการให้คุณค่าเรื่องต่างๆ ให้กับผู้อื่นได้รับรู้อย่างตรงไปตรงมาได้ จะเห็นได้ว่ารูปแบบความร่วมมือที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันข้างต้น จะก่อให้เกิดการสร้างทีมงาน (Teamwork)

ทีมงาน (Teamwork) หมายถึง การจัดกลุ่มเครือข่ายให้เป็นความร่วมมือซึ่งกันและกัน โดยที่องค์ประกอบของ “TEAMWORK” ประกอบด้วย

Trust (T) ความไว้ใจเชื่อใจกัน

Empathy (E) ความเข้าใจเห็นใจกัน

Agreement (A) ความเห็นร่วมกัน

Mutual Benefit (M) ผลประโยชน์ร่วมกัน

Willingness (W) ความเต็มใจ

Opportunity (O) ให้โอกาสกับทุกคน

Recognition (R) การยอมรับซึ่งกันและกัน

Knowledge Transfer (K) การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน

ข้อคิดที่สำคัญ คือ ไม่สมควรให้มีอำนาจหน้าที่ตามตำแหน่ง (Authority) เนื่องจากการเป็นเพียงแม่ข่ายไม่จำเป็น ต้องอาศัยอำนาจสั่งการใดๆ ควรอาศัยความเป็นกัลยาณมิตรจะทำให้สามารถทำงานได้ดีกว่าหรือใช้หลักการธรรมาภิบาล จะทำให้เกิดประสิทธิภาพของการทำงานเชิงวิชาการสนับสนุนซึ่งกันและกัน (ทวีศักดิ์ นพเกษร. 2540: 41: ฐิติมา อัศวพรหมธาดา และคณะ. 2550: 40 อ้างถึงในพรนค์พิเชฐ แห่งหน, 2557 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

จากแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ คมสันต์ หลงละเลิง (2560) สรุปรูปแบบความร่วมมือ โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการวางแผน การร่วมมือกันในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา การตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามประเมินผลและการตัดสินใจร่วมกัน จากนั้นมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน (Implementation) ใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Utilization) และได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (Obtaining Benefits) ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบความร่วมมือมีอยู่หลายแนวคิดด้วยกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. รูปแบบความร่วมมือแบบ A-I-C (Appreciation-Influence-Control) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการระดมความคิดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรหรือชุมชน เพื่อการวางแผนพัฒนา โดยช่วยกันวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหา การกำหนดเป้าหมายและหาแนวทางพัฒนาร่วมกัน

2. รูปแบบกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference: FSC) เป็นกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้แทนกลุ่มหลายประเภท หลายระดับ ซึ่งต่างก็มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนั้นๆ มาร่วมกันทำงาน โดยนำประสบการณ์ของแต่ละคนมาสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในเรื่องนั้นๆ และได้แผนหรือแนวทางปฏิบัติให้ไปถึงวิสัยทัศน์ร่วมของกลุ่ม โดยมีจิตสำนึกพันธะร่วมกัน เป็นกระบวนการที่ใช้อนาคตเป็นจุดประสงค์ที่เต็มไปด้วยความหวังในการทำงาน แทนการ

ใช้ปัญหาและการแก้ไขปัญหาเป็นตัวตั้งในการทำงาน ที่มักจะทำให้เกิดความขัดแย้ง ความรู้สึกท้อแท้สิ้นหวัง ในการไขแก้ปัญหาตามมา

3. รูปแบบเวทีประชาคม (Civic Forum) เป็นการใช้พื้นที่สาธารณะหรือสถานที่ ที่ผู้คนสามารถมาพบปะรวมตัวกันได้ เพื่อให้เกิดเวทีที่มีการพูดคุย แลกเปลี่ยน ถกแถลง (ไม่ใช่โต้เถียงกัน) ข้อมูล ความคิดเห็น อุดมการณ์ คุณค่า ปัญหา การแก้ไขปัญหา การวางแผนงาน และการกระทำ/ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อเป็นประโยชน์สาธารณะหรือของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม

1.8 ปัจจัยที่ทำให้ความร่วมมือประสบผลสำเร็จ

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความสำเร็จ ในความร่วมมือ มีองค์ประกอบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับแต่ละบริบทของความร่วมมือ โดยปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในความร่วมมือของสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง อาจจะใช้ได้หรือใช้ไม่ได้กับสถานที่อื่น จะขึ้นกับองค์ประกอบหลายประการทั้งในเรื่องของคน ระยะเวลา เงินและปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ และสรุปเอาไว้ได้ ดังนี้

ปัจจัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของโครงการ Healthy Cities จากการศึกษาในภาคพื้นยุโรป ประกอบด้วย การตัดสินใจร่วมกันของกลุ่มต่างๆ การสร้างกลไกประสานการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อระดมความคิดเห็นประสบการณ์และทรัพยากร การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการตัดสินใจและควบคุมในเรื่องที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตสุขภาพอนามัย และการกินดีอยู่ดี การส่งเสริมนวัตกรรมใหม่ๆ และทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีนโยบายเกี่ยวกับสุขภาพที่สอดคล้องและมีการส่งเสริมซึ่งกันและกัน (Balum, 1993 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

การกระจายความร่วมมือไปยังกลุ่มต่างๆ ที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ ก็จะยิ่งมีแผนมีนวัตกรรมมากขึ้น ทำให้ความร่วมมือในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติมีมากขึ้น การทำงานร่วมกันจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวเข้าหากันระหว่างองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยทั้งสองฝ่ายต้องยอมรับสภาพความเป็นจริงว่าองค์กรหรือหน่วยงานใดๆ ก็ตาม โดยตัวของมันเองแล้วทรัพยากรอาจไม่เพียงพอที่จะบรรลุถึงเป้าหมายได้อย่างเต็มที่ จึงมีความจำเป็นต้องประสานงานและสร้างเครือข่ายการทำงานสอดคล้องกับนักวิชาการของไทยหลายท่านกล่าวว่าการร่วมมือกันทำงานจำเป็นจะต้องมีการปรับตัวเข้าหากันระหว่างองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทั้งสองฝ่ายจะต้องยอมรับสภาพความจริงว่าองค์กรหรือหน่วยงานใดๆ ก็ตาม โดยตัวของมันเองแล้ว ทรัพยากรและศักยภาพที่มีอยู่ อาจไม่เพียงพอที่จะบรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มที่ จึงมีความจำเป็นต้องประสานงานและสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ซึ่งปัจจัยที่จะทำให้บรรลุผลได้ทั้งสองฝ่ายก็คือการประสานงานในเรื่องต่างๆได้แก่ การทำความเข้าใจและยอมรับเป้าหมายร่วมกัน การกำหนดวิธีการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งการวางแผนปฏิบัติและอำนวยความสะดวกในทรัพยากรร่วมกัน การจัดระบบการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารระดับสูงควรส่งเสริมการสร้างบรรยากาศในการประสานงาน และการทำงานร่วมกันของทั้งสองฝ่าย และการพัฒนาภายใต้ความร่วมมือการยอมรับในความเป็นอิสระของแต่ละองค์กรในการกำหนดกิจกรรมในส่วนของความรับผิดชอบของตนและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยยึดเป้าหมายการทำงานมากกว่าวิธีการ (Fagence, 1977 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความสำเร็จในความร่วมมือ ได้แก่

1. ความตั้งใจ ความสามารถและความจริงจังของผู้นำที่เกี่ยวข้อง

2. ทัศนะของผู้ปฏิบัติงานในการยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งจะต้องหาวิธีการสร้างการยอมรับในความร่วมมือและวิธีการดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้การปฏิบัติการแบบเผชิญหน้าและการสั่งการที่เปิดเผย

3. ความร่วมมือที่จะประสบความสำเร็จลงได้ จะต้องมีมาตรการในการกระจายอำนาจการบริหารและกระจายความรับผิดชอบ เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีบทบาทในการส่งเสริมและประสานงานระดับล่างที่ใกล้ชิดกับปัญหาโดยตรงมากกว่าในระดับสูง

4. ความคล่องตัวขององค์กร โดยความคล่องตัวดังกล่าวปราศจากการผูกขาดอำนาจ

5. การปรับตนเองเพื่อลดปัญหาอุปสรรคในความร่วมมือและพร้อมในทางปฏิบัติ (Coombs, 1981 อ้างถึงในคมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในความร่วมมือประกอบด้วย ปัจจัยดังต่อไปนี้ การวางแผนปฏิบัติ การสนับสนุนทรัพยากร มีการร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน มีการตัดสินใจร่วมกัน การยอมรับและสนับสนุนความร่วมมือระหว่างกันการมีทัศนคติที่ดีต่อกัน การจัดโครงสร้างองค์กรภายใต้ความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์มีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้นในการทำงานและเข้าร่วมทุกโครงการที่เกิดขึ้น การติดต่อสื่อสาร เช่น กลุ่มมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างเปิดเผยเป็นประจำ เป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกัน แบบข้ามขอบเขตความสัมพันธ์หลายภาคส่วนอย่างเป็นอิสระ ด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูล แบ่งปันทรัพยากร และ

สนับสนุนความสามารถขององค์กรอื่น เพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันได้ (คมสันต์ หลงละเลิง, 2560)

สรุปปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในความร่วมมือ ได้แก่ ความตั้งใจ ความสามารถ และความจริงจังของผู้นำที่เกี่ยวข้อง ผู้ปฏิบัติงานมีการยอมรับซึ่งกันและกันและต้องปรับตัวเข้าหากัน มีความร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อระดมความคิดเห็นประสบการณ์และทรัพยากรที่มี ความคล่องตัวขององค์กร และการปรับตนเองเพื่อลดปัญหาอุปสรรคในความร่วมมือและพร้อมในทางปฏิบัติ

แนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการทำงานร่วมกันขององค์กรเพื่อบรรลุผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน โดยต้องมีการจัดการปกครองเข้ามาเกี่ยวข้องที่จะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างกันด้วยการส่งเสริมความร่วมมือและการสร้างนวัตกรรมทางการปกครองในระยะยาว ซึ่งจะกล่าวถึงแนวคิดการจัดการการปกครอง (Governance) ในหัวข้อถัดไป

2.แนวคิดเกี่ยวกับการปกครอง (Governance)

"Governance" เป็นคำเก่าที่ไม่ได้มีการบัญญัติใหม่ ซึ่งมีการใช้เป็นครั้งแรกตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 ในประเทศฝรั่งเศส หมายถึง ข้าราชการในราชสำนัก หากย้อนสืบหาต้นตอของคำนี้มาจากภาษาละตินคือ "Gubernanre" หมายถึง การกำกับทิศทาง การสั่งการและการควบคุม ซึ่ง "Gubernanre" มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก จากคำว่า "Kubernan" หมายถึง การกำกับทิศทาง (Steer) ดังนั้นคำนี้จึงมีแหล่งที่มาเช่นเดียวกับคำว่า "Government" "Governor" และ "Governmentality" แต่ "Governance" เป็นที่รู้จักมากขึ้นในยุคสมัยใหม่ เนื่องมาจากธนาคารโลก (World Bank) ได้มีการนำมาใช้ในรายงานปี ค.ศ. 1989 ที่แสดงนัยถึงการพัฒนาของประเทศต่างๆและได้ทำให้ "Governance" มีความหมายใหม่ที่หมายถึง การร่วมกันจัดการปกครองกับภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ไม่ใช่แค่ภาครัฐเพียงอย่างเดียว อาจจะเป็นในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางกรในมิติของประเด็นต่าง ๆ ทางสังคม (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และปรีดา วานิชภูมิ, 2556 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

คำว่า Governance ได้มีการแปลออกมาหลายคำ เช่น การจัดการปกครอง (เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา และสิริพรรณ นกสวน สวัสดี, 2546 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561) การบริหารการ

ปกครอง (อัมพร ธำรงลักษณ์, 2553 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561) เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ยังมีความสับสนในการใช้กับคำว่า Good Governance ที่แปลว่า ธรรมาภิบาล การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี หรือธรรมรัฐ ทั้ง ๆ ที่คำว่า ธรรมาภิบาลหรือการจัดการปกครองที่ดีเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการจัดการปกครอง คอรี การีจิ (2561)ได้ทบทวนนิยามจากภาษาอังกฤษที่มีรากศัพท์มาจากกรีกในเบื้องต้น (Bevir, 2012; Chhotray and Stoker, 2009; Kooiman, 2003; Rhodes, 2012 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561) ขอเลือกใช้คำในภาษาไทยสำหรับการศึกษานี้ว่า “การจัดการปกครอง” เนื่องจากเห็นว่าเป็นคำที่เมื่อแปลเป็นภาษาไทยแล้วยังคงความหมายเดิมโดยไม่ได้มีการลดทอนไปสู่การเน้นสาขาหรือหลักการอะไรเป็นพิเศษแต่อย่างใด อีกทั้งยังเป็นการบ่งบอกถึงแนวทางการจัดการปกครองในรูปแบบที่ภาคส่วนอื่นในสังคมถูกนับรวมให้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในกระบวนการนโยบายสาธารณะของมิติต่าง ๆ ภายในรัฐ

2.1 ความหมายของการจัดการปกครอง

มีนักวิชาการหลายท่านได้มาให้คำนิยามเกี่ยวกับการจัดการปกครอง ดังนี้

การจัดการปกครอง หมายถึง แนวคิดทฤษฎีโดยรวมของการปกครอง (Governing) การปกครอง หมายถึง การพิจารณาการปฏิสัมพันธ์กันโดยรวมของตัวแสดงที่เป็นภาครัฐและภาคเอกชน (ทั้งแสวงหาและไม่แสวงหากำไร) ในการเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาหรือสร้างโอกาสทางสังคมจากการเข้าร่วมของสถาบันในบริบทต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันและการสร้างบรรทัดฐานร่วมกันสำหรับทุกกิจกรรมในทางการปกครอง (Kooiman, 2003, อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

การจัดการปกครอง หมายถึง การปกครองที่มีการตัดสินใจร่วมกันโดยมีลักษณะเป็นพหุนิยมของตัวแสดงหรือองค์การ และไม่มีระบบการควบคุมที่เป็นทางการระหว่างความสัมพันธ์ของตัวแสดงและองค์การ (Chhotray และ Gerry Stoker, 2009, อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

การจัดการปกครอง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงขอบเขตระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (รวมถึงภาคประชาชน) ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบทบาทของรัฐ โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบลำดับชั้นการบังคับบัญชาหรือความเป็นรัฐราชการไปสู่การจัดการปกครองภายในและโดยใช้เครือข่ายความสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่น (Rhodes, 20 12, อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

การจัดการปกครอง หมายถึง กระบวนการทั้งหมดของการปกครอง จากที่เน้นเฉพาะสถาบันการปกครองที่เป็นทางการมาสู่การตระหนักว่ามีกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งทำให้มีขอบเขตที่เลือนลางระหว่างรัฐกับสังคม การจัดการปกครองให้ความสนใจกับกระบวนการที่ซับซ้อนและการปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องในทางการปกครอง ถือว่าเป็นการเกิดขึ้นของกระบวนการปกครองรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะการผสมผสานและมีขอบเขตอำนาจที่หลายชั้น โดยมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่หลากหลายร่วมกันทำงานด้วยกันในเครือข่าย (Mark Bevir, 2012, อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

การจัดการปกครอง (Governance) หมายถึง การวางแนวทางและการจัดความสัมพันธ์ในการปกครองของรัฐในลักษณะเครือข่ายที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน มีการตระหนักรับรู้การคงอยู่ของภาคส่วนต่าง ๆ และสร้างกฎกติกาในการดำเนินงานร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่ายที่มาจากภาครัฐ ภาคเอกชนที่หวังกำไรและไม่หวังกำไร และชุมชน ซึ่งเข้ามามีความสัมพันธ์ในแนวราบ ข้ามขอบเขต และมีความร่วมมือกันในประเด็นนโยบายสาธารณะที่มีความซับซ้อน (Emerson และ Nabatchi, 2015 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

การจัดการปกครอง (คอรี การีจิ, 2561) หมายถึง กระบวนการทั้งหมดของการปกครอง ซึ่งขยายขอบเขตจากเดิมที่เคยเน้นแต่เฉพาะสถาบันทางการเมืองที่เป็นทางการ เช่น รัฐบาล คณะรัฐมนตรี สภานิติบัญญัติ เป็นต้น โดยหันมาให้ความสำคัญภาคส่วนอื่น เช่น เอกชน ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในกระบวนการนโยบาย การดำเนินงานตามแผนงานและกิจกรรมของสาธารณะ จึงทำให้เส้นแบ่งระหว่างภาครัฐและภาคสังคมเกิดความเลือนลาง ซึ่งเป็นผลมาจากการก้าวข้ามกันของภาคส่วนต่าง ๆ (Cross-Boundary) ภายในรัฐ รวมทั้งการจัดการปกครองมีกระบวนการทางการปกครองที่เกิดจากการผสมผสานและเป็นรูปแบบของอำนาจที่มีขอบเขตหลายชั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่หลากหลายได้เข้ามาทำงานในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายร่วมกันในแนวราบโดยกระบวนการดังกล่าวเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในทางการปกครอง

นอกจากนี้การจัดการปกครองยังมีขอบเขตที่กว้างกว่าแบบแผนของการปกครอง (Government) เนื่องจากไม่ได้เน้นเฉพาะแค่ความเป็นรัฐและสถาบันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงมีการสร้างกฎ (Rule) และระเบียบ (Order) ในการปฏิบัติการทางสังคม (Social Practices) อีกด้วย (Bevir, 2013 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561) ซึ่งถือเป็นกระบวนการของการปฏิสัมพันธ์กันและการตัดสินใจในหมู่ตัวแสดงที่เกี่ยวข้องต่อการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อจะนำไปสู่การเสริมสร้างความสามารถของสถาบันทางสังคม

โดยสรุปการปกครอง หมายถึง กระบวนการทั้งหมดของการปกครอง จากเดิมที่เน้นเฉพาะสถาบันการปกครองที่เป็นทางการมาสู่กิจกรรมที่มีความหลากหลาย มีการวางแนวทางการจัดการความสัมพันธ์ในการปกครองของรัฐในลักษณะเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ความตระหนักรู้ การคงอยู่ของส่วนต่างๆและการสร้างกฎกติกาในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่ายที่มาจากภาครัฐ ภาคเอกชนที่หวังกำไรและไม่หวังกำไร และชุมชน

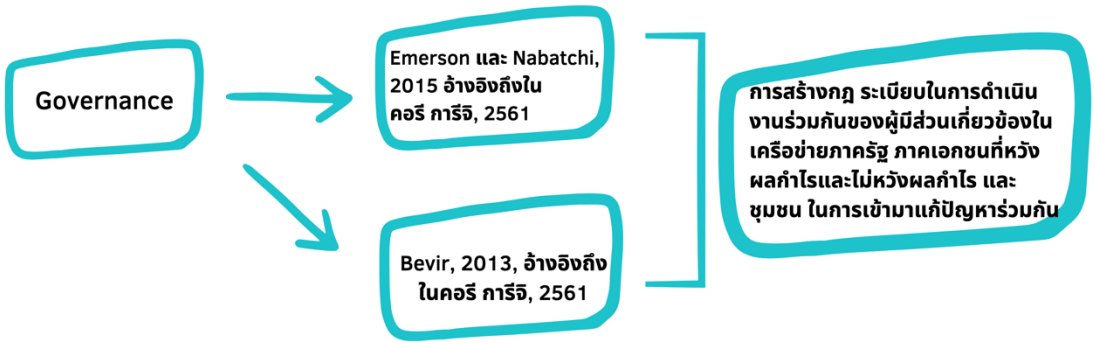

ภาพประกอบ 1 ความหมายของคำว่า Governance

ที่มา : Emerson และ Nabatchi, 2015 (อ้างถึงใน คอรี การีจิ, 2561) และ Bevir, 2013 (อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

2.2 ความสำคัญของการจัดการปกครอง

การจัดการปกครองเป็นการรวมตัวกันของตัวแสดงทางสังคมการเมือง ซึ่งเกิดขึ้นจากการตอบสนองปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อนทางสังคม และจากการเปลี่ยนแปลงความต้องการทางการปกครองแบบใหม่ ปัญหาที่ยุ่งยาก (Wicked Problems) เป็นปัญหาที่ขยายตัวจากการมีความหลากหลาย ความเป็นพลวัตและความซับซ้อนทางสังคม ขณะที่การเปลี่ยนแปลงในประเด็นการจัดการปกครอง ไม่เพียงแต่มีภาครัฐหรือภาคเอกชนร่วมจัดทำบริการสาธารณะเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการแบ่งปันข้อมูลและแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง และมีกิจกรรมทางการปกครองร่วมกันในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับเหนือรัฐ จึงทำให้เกิดการแพร่กระจายไปทั่ว สำหรับความสัมพันธ์ของตัวแสดงทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง จะนำไปสู่การตัดสินใจต่อต้านรูปแบบการปกครองสาธารณะแบบเก่า โดยการจัดการปกครองแบบใหม่เน้น

การเพิ่มบทบาทของรัฐในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกและร่วมดำเนินการกับภาคส่วนต่าง ๆ มากขึ้น (Kooiman, 2003 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

สภาพความเป็นจริงของรัฐบาลในรัฐต่าง ๆ ที่กำลังประสบกับปัญหาที่มาจากรูปแบบการใช้อำนาจที่มีลักษณะกระจัดกระจาย ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูปครั้งล่าสุด กล่าวคือ ถึงแม้จะมีลักษณะของความเป็นรัฐเดี่ยวในการปกครอง มีโครงสร้างที่เน้นสายการบังคับบัญชา และเป็นเพียงตัวแสดงหนึ่งเดียวในการใช้อำนาจอธิปไตยตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นที่มาของความเป็นอิสระของรัฐ แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พัชรี สิโรรส, 2557 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561) ดังนั้นการตอบสนองความเป็นพลวัต ความหลากหลาย และความซับซ้อนของประเด็นทางสังคม มีความจำเป็นต้องใช้กรอบแนวคิดที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสังคมทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม โดยไม่เพียงแค่ใช้เครื่องมือของตลาดที่ให้เอกชนเป็นผู้ให้บริการสาธารณะแทนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้แก่ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอย่างแท้จริงในการเข้าร่วมปกครองในลักษณะการข้ามภาคส่วนระหว่างกันอีกด้วย

ความสำคัญของการจัดการปกครองสมัยใหม่ อธิบายได้ด้วยความตระหนักถึงปัญหาที่ว่ารัฐบาลไม่ใช่ตัวแสดงหลักเพียงหนึ่งเดียวอีกต่อไปที่จะสามารถรับมือกับประเด็นทางสังคมที่นอกเหนือจากปัญหาเดิมที่เคยประสบมา ซึ่งการจัดการปกครองรูปแบบใหม่นี้มีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาจัดการกับประเด็นเหล่านั้นแทน จึงทำให้เกิดกระบวนการทางการปกครองที่มีความแตกต่างกันตั้งแต่ระดับโลก จนถึงระดับท้องถิ่นและยังมีการเปลี่ยนแปลงในขอบเขตระหว่างกันของแต่ละภาคส่วนอีกด้วย ความเป็นพลวัต ความหลากหลาย และความซับซ้อนในพื้นที่ทางสังคมได้ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมทางการปกครองไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยการพึ่งพิงหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น เพราะในรอบหลายทศวรรษที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาการขาดประสิทธิผล และความชอบธรรมหลังจากปล่อยให้เป็นหน้าที่ของภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งรับมือปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อน (Kooiman, 2003 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีสาเหตุมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ หมายถึง การลดพื้นที่และเวลาในการเชื่อมต่อกันได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อมที่ทวีความเข้มข้นและส่งผลกระทบต่อประชาชนภายในรัฐต่าง ๆ อย่างรุนแรงมากขึ้น อีกทั้งความล้มเหลวของการปฏิรูปภาครัฐด้วยการนำหลักการบางอย่างจากภาคเอกชนมาใช้ในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งมีผลโดยตรงที่ทำให้กระบวนการทางประชาธิปไตยเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เพื่อให้มีการปิดช่องโหว่จากความไร้ประสิทธิผลหลังจากการปฏิรูปดังกล่าว ผ่านการแสวงหาความร่วมมือกันกับภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมมาร่วมด้วยช่วยกันจัดการกับปัญหาสาธารณะ การเติบโตขึ้นของ

ประชาธิปไตยได้เป็นส่วนสำคัญให้มีการขยายรูปแบบการจัดการปกครองในเชิงปฏิบัติให้ครอบคลุมหลาย ๆ พื้นที่มากขึ้น (Chhotray & Stoker, 2009 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561) ส่งผลให้ภาคส่วนอื่น ๆ จากเดิมที่ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมก็สามารถเข้ามาแสดงความคิดเห็นและสามารถตัดสินใจในการกำหนดนโยบายสาธารณะร่วมกันได้ แรงกดดันจากปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อน การเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดการปกครอง ที่เป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์และความเป็นประชาธิปไตย นำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวทางการปกครองแห่งรัฐจากการบังคับใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายไปสู่การสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ด้วยการดึงความสามารถของหลาย ๆ ภาคส่วนเพื่อเข้ามาเสริมสร้างและขับเคลื่อนกระบวนการนโยบายร่วมกันในที่สุด

ลักษณะการจัดการปกครอง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่เกิดมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กัน มีโครงสร้างทางสังคมการเมืองและกระบวนการในการสื่อสารระหว่างตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ที่จากเดิมเน้นเฉพาะให้แต่บุคคลที่มีอำนาจหน้าที่และมีการแบ่งแยกออกจากกันของภาคส่วน ซึ่งการจัดการปกครองถือเป็นรูปแบบที่เหมาะสมและมีความเป็นไปในการรับมือ เพราะจำเป็นที่จะต้องสร้างความรับผิดชอบทางการปกครองร่วมกันทั้งในเป้าหมายและกิจกรรมบนฐานของความแตกต่างกันระหว่างภาคส่วน โดยมีการบูรณาการของตัวแสดงที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยการเพิ่มขึ้นของความหลากหลาย ความเป็นพลวัตและความซับซ้อนในประเด็นทางสังคมการเมืองเป็นผลให้เกิดปัจจัยที่นำไปสู่การปฏิสัมพันธ์กันของตัวแสดง ซึ่งจะทำให้เกิดการพึ่งพิงกัน การใช้เทคนิคความสามารถและความรู้ของตัวแสดงเหล่านั้น ในการกำหนดเป้าหมายในทางการปกครองที่ไม่สามารถดำเนินการหรือบรรลุได้ด้วยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง นอกจากนี้กรอบแนวคิดการจัดการปกครองนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างกันด้วยการส่งเสริมความร่วมมือและการสร้างนวัตกรรมทางการปกครองในระยะยาว แต่ในทางตรงกันข้ามหากการจัดการปกครองมีรูปแบบที่ไม่เข้มแข็งก็จะนำไปสู่ความล้มเหลวในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ (คอรี การีจิ, 2561)

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญในการจัดการปกครอง เป็นการรวมตัวกันของตัวแสดงทางสังคมการเมือง ซึ่งเกิดจากการตอบสนองปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อนทางสังคม ซึ่งมีความเป็นพลวัตและซับซ้อนทางสังคม จึงมีความจำเป็นต้องใช้กรอบแนวคิดที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสังคมทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม ไม่เพียงแต่รัฐบาลเป็นตัวแสดงหลักเพียงหนึ่งเดียวอีกต่อไป

2.3 รูปแบบความสัมพันธ์ขององค์การในการจัดการปกครอง

ตัวแสดงทางสังคมโดยเฉพาะความเป็นภาคส่วนหรือลักษณะตัวตนมักจะมีแกนกลางที่กำหนดของความสัมพันธ์ของผู้เล่นภายในกลุ่ม ทำให้เมื่อมีการก้าวข้ามเส้นแบ่งระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ขึ้นมา จึงจำเป็นต้องมีการนำลักษณะการเชื่อมโยงเหล่านั้นมาวิเคราะห์การแบ่งแยกขอบเขตและรูปแบบการเชื่อมประสานกัน โดยใช้ลักษณะแกนกลางที่เปรียบเสมือนโซ่ในการร้อยรัด เพื่อทำให้เกิดการจัดระบบและระเบียบขององค์การหนึ่ง ซึ่งประกอบไปด้วย ลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchies) ตลาด (Markets) และเครือข่าย (Networks) โดยดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ประเภทของความสัมพันธ์องค์กร

	ลำดับชั้นการบังคับบัญชา	**ตลาด**	**เครือข่าย**
หลักการจัดการปกครอง	อำนาจหน้าที่	ราคา	ความเชื่อมั่น
พื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก	การจ้างงาน	สัญญาและสิทธิในทรัพย์สิน	การแลกเปลี่ยนทรัพยากร
ระดับของการพึ่งพาระหว่างสมาชิก	การพึ่งพิง	ความเป็นอิสระ	ความเป็นอิสระ
วิธีการแก้ไขความขัดแย้งและการประสานงาน	กฎระเบียบและคำสั่ง	การต่อรองราคา	การเจรจา
วัฒนธรรม	ผู้ใต้บังคับบัญชา	การแข่งขัน	การพึ่งพาอาศัยกัน

ที่มา : Bevir, 2013 (อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

1. ลำดับชั้นการบังคับบัญชา หมายถึง การจัดระบบระเบียบที่เน้นความเป็นลำดับชั้นการบังคับบัญชา โดยเป็นในลักษณะจากบนลงล่าง โดยทั่วไปลำดับชั้นการบังคับบัญชาเป็นที่รับรู้กัน จากการอธิบายโครงสร้างองค์การสาธารณะอย่างระบบราชการและองค์กรธุรกิจของเอกชน ซึ่งทั้งสองจะมีอำนาจศูนย์กลางในการทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองหรือบริหารสูงสุด โดยจะถูกส่งต่อมาในลักษณะของห่วงโซ่ไปยังหน่วยงานย่อยตามลำดับชั้น เพื่อให้มีการขยายและเพิ่มความเชี่ยวชาญเฉพาะในหน้าที่ที่รับผิดชอบ หน่วยงานที่มีลำดับสูงจะมีอำนาจในการสั่งการและควบคุมหน่วยงาน

ที่อยู่ในระดับล่างทั้งหมด ในทางตรงกันข้ามหน่วยงานระดับล่างก็ต้องมีความรับผิดชอบโดยตรงต่อหน่วยงานที่สูงกว่าเช่นกัน

ลำดับชั้นการบังคับบัญชาเป็นแนวคิดที่จะทำงานได้ดีที่สุด หากองค์การมีเป้าหมายที่ชัดเจน เพราะจะสามารถกำหนดกิจกรรมและแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของสายการบังคับบัญชาได้ องค์การภาครัฐมีหน่วยงานส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นในการทำหน้าที่ให้บริการสาธารณะตามพื้นที่ ขณะที่องค์การธุรกิจจะทำการผลิตสินค้าแก่ผู้บริโภคตามการจัดแผนกงานที่กำหนดวางไว้ นอกจากนี้ลำดับชั้นการบังคับบัญชาจะทำให้องค์การมีลักษณะเป็นพีระมิดซึ่งมีฐานกว้าง การตัดสินใจและการกำหนด กฎระเบียบมักจะมาจากบนลงล่าง (Bevir, 2012 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561) รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ตามสายงานและมีรูปแบบการทำงานที่เป็นทางการ แต่ในขณะเดียวกันลำดับชั้นการบังคับบัญชากลับทำให้องค์การไม่มีความยืดหยุ่นในการปรับตัว อีกทั้งยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานกรณีของภาครัฐ

2. การใช้ตลาดหลังจากที่มีการขยายตัวจากวิพากษ์วิจารณ์ต่อรูปแบบลำดับชั้นการบังคับบัญชา ทำให้มีการนำเสนอหลักการความจริงของตลาด ซึ่งจะถูกขับเคลื่อนด้วยแนวคิดเสรีนิยมใหม่เพื่อให้เข้ามาแทนที่ข้อบกพร่องของรูปแบบลำดับชั้นการบังคับบัญชา โดยเชื่อว่าตลาดและกลไกตลาดสามารถเป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรและการให้บริการที่ดีที่สุด เพราะจุดสมดุลในตลาดจะเป็นผู้ตัดสินว่าการผลิตสินค้าและบริการที่มีประสิทธิภาพควรอยู่ ณ ระดับใด แนวคิดของตลาดที่มากำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ขององค์การเป็นไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการด้วยเงินตราและสัญญาจ้าง ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยถูกกำหนดจากความต้องการสินค้าและบริการของลูกค้า และอุปทานในการผลิตสินค้าและบริการของผู้ผลิต การตัดสินใจผลิตมีความจำเป็นที่ต้องใช้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเงื่อนไขของตลาดและราคา ในขณะที่ตัวแสดงที่เข้ามาเล่นในตลาดยังมีการแข่งขันและมีความเป็นอิสระระหว่างกันอีกด้วย (Bevi, 2012 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

โดยรูปแบบที่เป็นรูปธรรมของการดำเนินงานตามแนวทางตลาดของภาครัฐ เช่น การปฏิรูปหน่วยงานภาครัฐให้เป็นเอกชน และการถ่ายโอนบริการสาธารณะแก่เอกชนด้วยการทำสัญญาจ้าง เป็นต้น ตามเครื่องมือตลาดก็ไม่ใช่ทางเลือกที่ดีที่สุดเสมอไป เพราะข้อมูลข่าวสารด้านราคาและการแข่งขันของตลาดมีความสำคัญ ซึ่งหากมีหรือไม่มีทั้งสองสิ่งดังกล่าวน้อยเกินไปก็อาจจะนำไปสู่ความล้มเหลวของตลาดได้ จุดอ่อนข้างต้นเป็นผลทำให้ตลาดมีความไม่แน่นอนและมีความไม่เหมาะสมกับองค์การ หากไม่มีข้อมูลด้านราคาหรือมีการแข่งขันอย่างแท้จริงมาเป็นตัวกำหนด นอกจากนี้ตลาดยังมีจุดอ่อนในการกระจายสินค้าและบริการเนื่องจากไม่สนใจความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคม

3. เครือข่ายจากประวัติศาสตร์ตั้งแต่ต้นถึงกลางศตวรรษที่ 20 ทฤษฎีองค์การได้ให้ความสนใจกับลำดับชั้นการบังคับบัญชาและตลาดเป็นอย่างมาก แต่ต่อมาเมื่อใกล้สิ้นศตวรรษที่ 20 ได้มีการตระหนักรู้ถึงข้อจำกัดของลำดับชั้นการบังคับบัญชาและตลาด จึงทำให้ทฤษฎีองค์การไปมุ่งสนใจที่รูปแบบผสมผสาน โดยแนวคิดเครือข่ายได้ถูกนำมาปรับใช้กับองค์การมากขึ้น เครือข่ายเป็นลักษณะที่มีองค์ประกอบของตัวแสดงเป็นจำนวนมาก โดยมีการแบ่งแยกระหว่างกันอย่างเป็นทางการแต่มีการพึ่งพิงกันระหว่างกันในเรื่องของทรัพยากรและได้มีการสร้างความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรในระยะยาวร่วมกัน กล่าวได้ว่าเครือข่ายแตกต่างจากลำดับชั้นการบังคับบัญชาเพราะไม่มีอำนาจหน้าที่ที่เป็นทางการในการแก้ไขปัญหาระหว่างตัวแสดง และแตกต่างกับตลาดตรงที่ว่าตัวแสดงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมซ้ำและมีความต่อเนื่องในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรร่วมกัน เพราะใช้วิธีการสร้างความเชื่อมั่นและมีการทูตที่เป็นตัวแทนในการเจรจามากกว่าแค่ใช้ราคาและการต่อรองในราคาระหว่างกันเท่านั้น ความสัมพันธ์ในเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการเป็นตัวกำหนดให้มีการสร้างความเชื่อมันต่อกันเพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน

อีกทั้งการเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างพื้นที่ในการปรึกษาหารือจากความร่วมมือจะทำให้ความสัมพันธ์นั้นมีความเข้มแข็งมากขึ้น รวมทั้งตัวแสดงในเครือข่ายแต่ละตัวยังมีความเป็นอิสระต่อกันอีกด้วย ซึ่งภายในเครือข่ายจะมีวิธีการจัดการและการปกครองโดยตัวแสดงที่เป็นผู้นำเครือข่ายมีความได้เปรียบจากแนวทางการประสานความร่วมมือที่มีความเท่าเทียมระหว่างตัวแสดงมากกว่าตลาดและลำดับชั้นการบังคับบัญชาอีกด้วย ความเป็นเครือข่ายเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการก้าวข้ามขอบเขตของแต่ละภาคส่วน รวมถึงมีการใช้ข้อมูลระหว่างกันในระดับตัวแสดงและสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่าง ๆ ร่วมกัน อย่างไรก็ตามเครือข่ายยังมีข้อบกพร่องเช่นเดียวกัน นั่นก็คือการขาดเชิงเสถียรภาพภายในเครือข่ายเพราะความเชื่อมั่นไม่อาจจะรับประกันความยั่งยืนของเครือข่ายกันได้ หรือในกรณีที่เครือข่ายมีความซับซ้อน ส่งผลทำให้ไม่มีความยืดหยุ่นได้ และความสัมพันธ์เชิงเครือข่ายไม่ได้มีการกำหนดความรับผิดชอบของตัวแสดงที่ชัดเจนอีกด้วย (Bevir, 2012 อ้างถึงในคอรี การีจิ, 2561)

แนวคิดการจัดการปกครอง (Governance) ที่ให้ความสนใจกับกระบวนการที่ซับซ้อน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กัน มีโครงสร้างทางสังคมทางการเมืองและกระบวนการในการสื่อสารระหว่างตัวแสดงที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือ (Collaborative) ที่กล่าวไปข้างต้น นำไปสู่การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ที่เป็นการบริหารจัดการรูปแบบหนึ่งในบริบทของการจัดการภาครัฐ ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

3.แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance)

การบริหารงานแบบร่วมมือ เป็นการบริหารจัดการรูปแบบหนึ่งในบริบทของการจัดการภาครัฐ ประกอบด้วย แนวคิดการร่วมมือและการบริหารจัดการ โดยแนวคิดความร่วมมือ ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างและพัฒนากระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกัน แบบข้ามเขตความสัมพันธ์หลายภาคส่วนอย่างเป็นอิสระ ด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูล การแบ่งปันทรัพยากร และการสนับสนุนความสามารถขององค์กรอื่น เพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (วสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)

คำว่า Collaborative Governance คือ การอภิบาลแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน ซึ่งเป็นหนึ่งในตัวแบบปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดการอภิบาลแนวใหม่ ตัวแบบทางการบริหารดังกล่าว มีสาระสำคัญอยู่ที่การมองว่า ภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ทวีความซับซ้อนในปัจจุบัน การอภิบาล หรือการบริหารงานภาครัฐ จะบรรลุผลสัมฤทธิ์ได้ จำเป็นต้องอาศัยกลไกการประสานความร่วมมือในการดำเนินภารกิจร่วมกันระหว่างตัวแสดงหลากหลายภาคส่วนที่มีบทบาทเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน การประสานบทบาทและการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรจากหลากหลายภาคส่วนในฐานะภาคีหุ้นส่วนที่จะนำไปสู่การยกระดับผลลัพธ์ของภารกิจให้สูงขึ้นได้ (Collaborative Advantage) (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2563)

3.1 นิยามการบริหารจัดการแบบร่วมมือ

คำนิยาม Collaborative Governance แปลเป็นภาษาไทยว่าการบริหารจัดแบบร่วมมือ เนื่องจากจะเห็นได้ว่าเป็นคำที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจมากกว่าคำอื่นๆ และสอดคล้องกับคำนิยามที่ได้สังเคราะห์จากผู้นิยามแต่ละราย ที่ได้นิยามความหมายของ Collaborative Governance ในขอบเขตการกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) และการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) ซึ่งการกำหนดนโยบายมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการบริหาร ส่วนการนำนโยบายไปปฏิบัติมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการจัดการ เมื่อ วสันต์ ศรีสมพงศ์ (2559) ได้ทำการสังเคราะห์ตามกระบวนการนโยบายแล้ว พบว่า บางนิยามมีขอบเขตครอบคลุมเฉพาะการกำหนดนโยบาย ในขณะที่บางนิยามมีขอบเขตครอบคลุมเฉพาะการนำนโยบายไปปฏิบัติ (วสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ซึ่งสรุปได้ดังนี้

วสันต์ ศรีสมพงศ์ (2559) ได้สรุปแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ไว้ดังตาราง

ตาราง 2 นิยามการบริหารจัดการแบบร่วมมือ

ขอบเขตนิยาม	นิยาม	ผู้นิยาม
การกำหนดนโยบาย	การรวมตัวกันขององค์กรภาคสาธารณะ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเพื่อทำการตกลงร่วมกัน	Donahue (2004) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)
	แนวทางการบรรลุผลสำเร็จของการบริหารงานสาธารณะอย่างคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น ด้วยความชำนาญเฉพาะทาง การประหยัดจากความยืดหยุ่นขนาด และความสร้างสรรค์ขององค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล	Rosenbloom and Gong (2013) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)
	แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของพลเมือง ซึ่งเป็นเครื่องมือในการปรึกษาหารือและเสวนา เพื่อแก้ไขปัญหาระดับชุมชน จนกลายเป็นนโยบายสาธารณะ	Eppel (2013) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)
	กระบวนการร่วมมือตามหลักความเสมอภาคของผู้มีส่วนร่วม ที่ได้รับความเป็นอิสระในการตัดสินใจร่วมกัน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน มีโอกาสในความเสมอภาคที่จะตัดสินใจเลือกสิ่งที่ตนพึงพอใจ	Robertson and Choi (2012) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)

ตาราง 2 (ต่อ)

ขอบเขตนิยาม	นิยาม	ผู้นิยาม
	กระบวนในการหาข้อตกลงร่วมกันของพลเมือง โดยใช้วิธีการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งมีระบบที่ปรับตัวได้อย่างซับซ้อนในการค้นพบความต้องการใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะ	The William and Foundation (n.d.) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)
การนำนโยบายไปปฏิบัติ	การร่วมมือกันปฏิบัติงานระหว่างรัฐบาลกับองค์กรอื่น โดยอาศัยความเป็นภูมิภาคนิยม ความร่วมมือข้ามภาคส่วน เครือข่ายบริการสาธารณะ ข้อตกลงสาธารณะและการสร้างฉันทามติ	Morse and Stephens (2012) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)
	การร่วมกันพัฒนาและนำนโยบายไปปฏิบัติภายใต้ปัญหาหรือสถานการณ์เฉพาะ หน้าที่สลับซับซ้อน ระหว่างหุ้นส่วน กลุ่มหลายภาคส่วนที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน	Choi and Robertson (2013) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)
	กระบวนการท้องถิ่นที่ทำงานร่วมกัน ด้วยทรัพยากรแรงงานและความคิด ข้ามภาคส่วนของตัวแสดง	Rich and Stocker (2014) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)

ตาราง 2 (ต่อ)

ขอบเขตนิยาม	นิยาม	ผู้นิยาม
	การรวมตัวกันของตัวแสดงข้ามภาคส่วน ระหว่างรัฐบาล เอกชน และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ ในรูปแบบเครือข่ายและหุ้นส่วน เพื่อปฏิบัติตามนโยบายสาธารณะ	Plotnikov (2015) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)
การกำหนดและนำนโยบายไปปฏิบัติ	การบริหารจัดการที่องค์กรภาครัฐ มีส่วนร่วมโดยตรงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่ใช่รัฐด้วยกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน โดยมีแบบแผนที่มุ่งเน้นการปรึกษาหารือและฉันทามติ เพื่อนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมทั้งมีการจัดการแผนงานและประโยชน์สาธารณะ ตามหลักเกณฑ์ 6 ประการ คือ 1. การประชุมแสดงความคิดเห็น เริ่มต้นจากองค์กรหรือสถาบันภาครัฐ 2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ไม่ใช่รัฐเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในที่ประชุมต่อการแสดงความคิดเห็น 3. ผู้มีส่วนร่วม จะมีส่วนร่วมโดยตรงในการตัดสินใจ ไม่ใช่เป็นเพียงการพิจารณาโดยองค์กรภาครัฐฝ่ายเดียว	Ansell and Gash (2007) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)

ตาราง 2 (ต่อ)

ขอบเขตนิยาม	นิยาม	ผู้นิยาม
	4. การประชุมแสดงความคิดเห็น มีการจัดองค์กรแบบเป็นทางการและเป็นการมาประชุมร่วมกัน 5. วัตถุประสงค์การประชุมแสดงความคิดเห็น เพื่อตัดสินใจโดยฉันทามติ 6. จุดมุ่งเน้นในการร่วมมือเป็นเรื่องของนโยบายสาธารณะและการจัดการสาธารณะ	
	กระบวนการและโครงสร้างการตัดสินใจ และการจัดการนโยบายสาธารณะร่วมกับประชาชน ข้ามขอบเขตขององค์กรสาธารณะเชิงโครงสร้าง ข้ามระดับของรัฐบาลภาคสาธารณะ ภาคเอกชน และภาคพลเมือง จนเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายสาธารณะ	Emerson, Nabatchi, and Balogh (2011) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)
	แนวทางกำหนดกิจกรรมการร่วมมือ และการนำไปปฏิบัติบนพื้นฐานฉันทามติ และการร่วมกันผลิต ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง	Buuren, Boons and Teisman (2011) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)

ตาราง 2 (ต่อ)

ขอบเขตนิยาม	นิยาม	ผู้นิยาม
	การบริหารจัดการที่สนับสนุนในส่วนของความพยายามร่วมกันของรัฐกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่ใช่รัฐ ในการทำงานร่วมกันภายใต้ปัญหาที่ซับซ้อน ด้วยวิธีการตัดสินใจหรือการปฏิบัติร่วมกัน	Agbodzakey (2012) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)
	การรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของกลไกการจัดสรรทรัพยากร การกำหนดและบังคับใช้หลักประกันประสิทธิภาพบริการสาธารณะแบบดั้งเดิม	Zadek (2006) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)
	กระบวนการหรือโครงสร้างขององค์การที่ตกลงกันในนโยบายสาธารณะและกิจกรรมการจัดการ	Scott and Thomas (2015) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)

ที่มา : วสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559

การบริหารจัดการแบบร่วมมือตามนิยามในขอบเขตความหมายที่ครอบคลุมการกำหนดนโยบาย หมายถึง กระบวนการร่วมมือ เพื่อค้นหาข้อตกลงร่วมกันในการแก้ไขปัญหาระหว่างองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ด้วยความชำนาญเฉพาะทาง การประหยัดจากขนาด ความสร้างสรรค์ ความยืดหยุ่น ความเป็นอิสระในการตัดสินใจร่วมกัน มีระบบการปรับตัวได้อย่างซับซ้อนในการค้นพบความต้องการใหม่ๆ

ขณะที่การบริหารจัดการแบบร่วมมือตามนิยามในขอบเขตความหมายที่คลอบคลุมการนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การร่วมกันพัฒนาและนำนโยบายไปปฏิบัติภายใต้ปัญหาและสถานการณ์เฉพาะหน้าที่ซับซ้อน ระหว่างรัฐบาล องค์กรภาคธุรกิจเอกชน และองค์กรที่ไม่ใช่

รัฐ ด้วยความเป็นภูมิภาคนิยม ความร่วมมือข้ามภาคส่วน เครือข่ายบริการสาธารณะ การสร้างฉันทามติ การประสานงานข้ามภาคส่วนและการสร้างข้อตกลงสาธารณะ

การบริหารจัดการแบบร่วมมือตามนิยามในขอบเขตความหมายที่ครอบคลุมทั้งการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน ระหว่างองค์กรภาคสาธารณะกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่ใช่รัฐ ข้ามขอบเขตองค์กรสาธารณะเชิงโครงสร้าง ข้ามระดับรัฐบาล ภาคสาธารณะ ภาคเอกชน และภาคพลเมือง โดยมีแบบแผนที่มุ่งเน้นฉันทามติ การร่วมกันผลิต และ การปรึกษาหารือ ภายใต้ปัญหาที่ซับซ้อน แทนกลไกการจัดสรรทรัพยากร และการใช้หลักประกันประสิทธิภาพบริการสาธารณะแบบดั้งเดิมที่ล้มเหลว เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายสาธารณะ

การบริหารจัดการแบบร่วมมือ หมายถึง การร่วมมือกันกำหนดข้อตกลงและการปฏิบัติตามข้อตกลง เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน ระหว่างองค์กรภาครัฐกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่ใช่รัฐ (วสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)

กล่าวโดยสรุป ความหมายของการบริหารจัดการแบบร่วมมือในขอบเขตของการกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) และการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) กล่าวคือ การกำหนดนโยบาย เป็นกระบวนการในการหาข้อตกลงร่วมกันของพลเมือง ตามหลักความเสมอภาคของผู้มีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาคสาธารณะ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการบรรลุผลสำเร็จของการบริหารงานสาธารณะ และเป็นเครื่องมือในการปรึกษาหารือและเสวนา เพื่อแก้ไขปัญหาระดับชุมชน จนกลายเป็นนโยบายสาธารณะ และการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการร่วมมือกันปฏิบัติงานระหว่างรัฐบาลกับองค์กรอื่น เพื่อนำนโยบายปพัฒนาและปฏิบัติภายใต้สถานการณ์เฉพาะหน้าที่ซับซ้อน โดยเป็นการรวมตัวกันของตัวแสดงข้ามภาคส่วน ระหว่างภาครัฐ เอกชน และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐในรูปแบบเครือข่ายและหุ้นส่วน เพื่อปฏิบัติตามนโยบายสาธารณะ

3.2 ตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ

ตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือด้วยวิธีการวิจัยเอกสารจากวรรณกรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบร่วมมือในทางปฏิบัติหลายชิ้น เพื่อทำการวิเคราะห์แบบ Meta ผ่านกระบวนการคำนวณความสอดคล้องแบบต่อเนื่อง จนได้ตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ

ตัวแบบการบริหารจัดการร่วมมือของ Ansell and Gash (2007) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ทำให้ทราบว่า การบริหารจัดการแบบร่วมมือ เกิดจากเงื่อนไขการเริ่มต้น ภาวะ

ผู้นำแบบอำนวยความสะดวก และการออกแบบสถาบัน จนเกิดกระบวนการร่วมมือ และนำไปสู่การเกิดผลลัพธ์ โดยสาระสำคัญขององค์ประกอบแต่ละส่วน สามารถสรุปได้ ดังนี้

3.1 เงื่อนไขการเริ่มต้น เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการร่วมมือ ประกอบด้วย ความไม่สมดุลทางอำนาจหรือทรัพยากร การจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม และประวัติความขัดแย้งและความร่วมมือ ซึ่งอธิบายได้ ดังนี้

3.1.1 ความไม่สมดุลทางอำนาจหรือทรัพยากร จัดเป็นปัญหาโดยทั่วไประหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ซึ่งจะนำไปสู่การร่วมมือเพื่อปรับความสมดุลทางอำนาจหรือทรัพยากรสำหรับการร่วมมือ หรืออาจจะมีความสามารถ องค์กรสถานภาพ และทรัพยากรสำหรับการร่วมมือดังกล่าวไม่เท่าเทียมกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรายอื่น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้เปรียบจะเป็นฝ่ายดำเนินการปรับความสมดุลทางอำนาจหรือทรัพยากรทั้ง 2 กรณี

ปัญหาของการปรับความสมดุลทางอำนาจหรือทรัพยากรระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยังคงพบอยู่ เนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรายสำคัญ (ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมาก) ไม่มีโครงสร้างพื้นฐานขององค์กรที่รองรับการเป็นตัวแทนในกระบวนการบริหารจัดการแบบร่วมมือ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางราย ไม่มีทักษะและความเชี่ยวชาญในการอภิปรายปัญหาทางเทคนิคขั้นสูง อีกทั้ง ยังไม่มีเวลา กำลังความสามารถ หรือเสรีภาพในการเข้าร่วมกระบวนการร่วมมือในเวลาอันเร่งรัดได้ จนมีผู้เสนอให้มีกลยุทธ์การเสริมสร้างอำนาจให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เปรียบหรือเป็นตัวแทนได้ไม่สมบูรณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3.1.2 การจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม เกิดขึ้นจากความไม่สมดุลทางอำนาจหรือทรัพยากร และประวัติความขัดแย้งและความร่วมมือ ซึ่งเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในลักษณะสมัครใจ และเป็นการสร้างความพร้อมทางสถาบัน ซึ่งมีความสำคัญต่อการจูงใจให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันบริหารจัดการ จนเกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการร่วมมือ แต่ก็ไม่ได้เป็นเช่นนี้เสมอไป เนื่องจากผู้เข้าร่วมซึ่งได้รับตำแหน่งที่มีอำนาจ อาจเห็นว่าตนไม่จำเป็นต้องมีข้อผูกพันในการร่วมมือ

แรงจูงใจในการมีส่วนร่วม จะเพิ่มขึ้นเมื่อมีการประชุมที่สำคัญ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเห็นว่า การมีส่วนร่วมในการคิด การแสดงออก และกำหนดผลบังคับของนโยบายมีความสัมพันธ์โดยตรงกับตน และมีผลต่อการบรรลุเป้าหมายของตน ส่วนการลดลงของแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม จะลดลงเมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบว่า ตนมีส่วนเกี่ยวข้องเพียงแค่เสนอแนะหรือมีส่วนร่วมในทางพิธีการเท่านั้น และลดลงเมื่อสามารถบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคลหรือพบทางเลือกอื่น ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการแบบร่วมมือที่เป็นคำสั่งศาลหรือสภานิติ

บัญญัติเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีข้อผูกมัดสูง และทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะสมัครใจอย่างมีแบบแผน แต่คำสั่งดังกล่าว จะเป็นอุปสรรคในการบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งอาจทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่พอใจและเรียกร้องให้มีที่ชุมนุมอิสระ เพื่อบรรลุเป้าหมายของตนเพียงฝ่ายเดียว

3.1.3 ประวัติความขัดแย้งและความร่วมมือ เป็นความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอดีตที่เกิดจากการถกเถียงกัน เพื่อแก้ไขปัญหาการหยุดชะงักของนโยบาย ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าว เป็นสิ่งที่สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือ แต่อาจจะทำให้ความไว้วางใจและความผูกพันอยู่ในระดับต่ำ หากไม่มีวิธีการจัดการความขัดแย้งให้กลายเป็นความร่วมมือ อาจนำไปสู่วงจรแห่งปัญหาความระแวง ความไม่ไว้วางใจ และเกิดภาพพจน์เชิงลบ ในทางกลับกัน หากมีวิธีการจัดการความขัดแย้งให้กลายเป็นความร่วมมือ จะทำให้เกิดวงจรแห่งความรุ่งเรืองของความร่วมมือ

3.2 ภาวะผู้นำแบบมีอำนวยความสะดวก คือ ความสามารถของผู้นำในการนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มารวมตัวกัน โดยการแทรกแซงด้วยความเป็นกลาง ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถร่วมมือได้โดยตรง และอำนวยความสะดวกในการสร้างฉันทามติที่เกิดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเอง รวมทั้ง ให้ความสำคัญกับสิทธิการแสดงความคิดเห็น กระตุ้นการสร้างสรรค์แนวคิดและความเข้าใจรูปแบบใหม่ จากการสังเคราะห์ความรู้ของกลุ่มที่หลากหลาย หรือต้องมีทักษะ 4 ประการ ได้แก่ การส่งเสริมและจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง การมีอิทธิพลและความสามารถในการควบคุมอย่างกว้างขวาง การกำกับดูแลความเป็นพลวัตของกลุ่มผู้ผลิต และการขยายขอบเขตกระบวนการร่วมมือ

ทั้งนี้หากมีการจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมน้อย และเกิดความไม่สมดุลทางอำนาจและทรัพยากรสูง ผู้นำจะต้องเป็นคนกลางที่สัตย์ซื่อ เพื่อเข้าแทรกแซงและมอบอำนาจแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เสียเปรียบ และหากมีความขัดแย้งในระดับสูง จะต้องอาศัยคนกลางจากภายนอกและถ้าหากมีการแบ่งสรรอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันอย่างมาก หรือมีการจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมต่ำหรือไม่เท่าเทียมกัน จะต้องอาศัยผู้นำโดยกำเนิดที่ได้รับการยอมรับและไว้วางใจจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่แรกเริ่มกระบวนการ เพื่อให้กระบวนการร่วมมือเกิดผลสำเร็จ

ผลการศึกษาภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวกของ Ansell and Gash (2007) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bussu and Bartels (2014) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ที่ว่าภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวก ทำให้เกิดพฤติกรรมการร่วมมือภายในองค์กรสาธารณะ การเป็นหุ้นส่วนข้ามภาคส่วน และการบริหารจัดการเครือข่าย เพราะภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ของการบริหาร

จัดการแบบร่วมมือ เกิดความเข้าใจร่วมกันภายใต้สถานการณ์ที่ต้องร่วมมือกัน มีทรัพยากรสำหรับการปฏิบัติงานร่วมกัน และเกิดความสามารถในการสร้างความเป็นประชาธิปไตยเพื่อการตกลงกันจนเกิดความผูกพันต่อกระบวนการมีส่วนร่วมที่เสริมสร้างอำนาจซึ่งกันและกัน มากกว่าการดำเนินโครงการแบบมีส่วนร่วมตามหน้าที่ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Breshears and Volker (2013) ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวก มีส่วนสนับสนุนให้สมาชิกสามารถทำงานร่วมกันจนสำเร็จตามที่กำหนดไว้ เพราะผู้ที่มีภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวก ไม่ใช้อำนาจและความได้เปรียบของตน ชี้นำให้สมาชิกปฏิบัติตามแต่ใช้วิธีรวมประสบการณ์และความรู้ของสมาชิกจนเกิดการทำงานเป็นทีม ด้วยบทบาทและกระบวนการอำนวยความสะดวก ซึ่งบทบาทภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย การอำนวยความสะดวก การสอนงาน การสนับสนุน และการมอบหมายให้เป็นตัวแทน เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในเรื่องการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี การให้คำปรึกษา เมื่อเริ่มเกิดความขัดแย้ง การกำหนดรูปแบบการจัดการความขัดแย้งเมื่อกลุ่มเกิดความขัดแย้ง การสร้างผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิผล และการถอนตัวออกจากการทำงานเมื่อสิ้นสุดการทำงานร่วมกัน ส่วนกระบวนการอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย การให้แนวทางการอภิปราย การใช้คำถามที่ยุติธรรม การสื่อสารแบบ 2 ทาง และการให้ความสำคัญต่อส่วนรวม

ผลการศึกษาของ Conley and Goldman (2014) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ช่วยขยายความเข้าใจเพิ่มเติมว่า ภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย พฤติกรรมที่สนับสนุนให้องค์กรบรรลุผลการแบ่งปัน การเจรจาต่อรอง หรือบรรลุเป้าหมายการสร้างความสัมพันธ์ในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงสูง ส่วนผลการศึกษาของ Greasley and Stoker (2008) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ช่วยให้เกิดความเข้าใจเพิ่มเติมว่า ภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวก มีลักษณะคล้ายกับภาวะผู้นำทางการเมือง ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการเป็นหุ้นส่วน ความสามารถในการเข้าถึงบุคคลที่มีอำนาจ ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และมีความสามารถในการตัดสินใจ และผลการศึกษาของ Cufaude (2005) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ช่วยขยายความเข้าใจเพิ่มเติมว่า ผู้มีภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวก สามารถสร้างสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างกลุ่มที่มีความหลากหลาย สั่งการไม่ให้เกิดการควบคุมโดยสมบูรณ์ จัดการกระบวนการและส่วนประกอบของกระบวนการร่วมมือได้อย่างสมดุล ยินยอมรับฟังข้อเสนอแนะ สร้างความสามารถในการบรรลุผลของบุคคลและกลุ่ม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต และมีความอดกลั้น

3.3 การออกแบบสถาบัน เป็นการออกแบบองค์กรให้มีลักษณะเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มีความเฉพาะตัวการอภิปราย มีหลักเกณฑ์พื้นฐานที่ชัดเจน และมีความโปร่งใสของกระบวนการ

การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เป็นคุณลักษณะของสถาบันที่ได้รับการออกแบบให้สามารถเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมได้อย่างเป็นธรรม และสามารถพัฒนาไปสู่ความผูกพันต่อกระบวนการได้ ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมในขอบเขตที่กว้างขวาง เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับผลกระทบเชิงลบ ได้มีโอกาสร่วมระบุปัญหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังต้องมีการพิจารณาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางรายอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การมีส่วนร่วมเกิดความล้มเหลวได้ ความเฉพาะตัวของการอภิปราย เป็นคุณลักษณะของสถาบันที่ได้รับการออกแบบการอภิปรายภายใต้ระเบียบวาระการประชุม ซึ่งกำหนดขึ้นตามความประสงค์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อใช้อภิปรายปัญหาและความต้องการระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

หลักเกณฑ์พื้นฐานที่ชัดเจน และความโปร่งใสของกระบวนการเป็นคุณลักษณะของสถาบันที่ได้รับการออกแบบความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างองค์กรให้เกิดความเป็นธรรมและไว้วางใจต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนใหญ่ที่เข้าสู่กระบวนการร่วมมือ ต่างกังวลต่อความไม่เสมอภาค อำนาจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรายอื่น และความเป็นไปได้ในการปรับสถานะระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เหมาะสม จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์พื้นฐานให้มีความชัดเจนในเรื่องความยุติธรรม ความเสมอภาค และการเปิดกว้างทางโอกาส รวมทั้งต้องสร้างความโปร่งใสของกระบวนการให้ผู้มีส่วนส่วนเสียเห็นข้อเท็จจริงในการเจรจาต่อรองสาธารณะ และไม่ได้เป็นกระบวนการร่วมมือที่ถูกดัดแปลงมาจากข้อสัญญาทางธุรกิจเอกชน

สำคัญอีกประการหนึ่งของการออกแบบสถาบัน คือ การกำหนดเวลาสิ้นสุดการออกแบบสถาบัน เนื่องจากความร่วมมือเกิดขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทำให้การกำหนดเวลาสิ้นสุดการออกแบบสถาบันไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เนื่องจากการกำหนดเวลาสิ้นสุดของการออกแบบสถาบันเป็นการลดความต่อเนื่อง และลดแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือในระยะยาว

ผลการศึกษาการออกแบบสถาบันของ Ansell and Gash (2007) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ดังกล่าว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Olsen (1997) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ที่ระบุว่า การออกแบบสถาบัน ถูกเสนอขึ้นเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาร่วมกันตามวัฒนธรรมประชาธิปไตย และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Klijn and Koppenjan (2006) ที่ว่า การออกแบบสถาบัน เป็นกลยุทธ์การเปลี่ยนความเป็นสถาบันให้มีลักษณะเป็นเครือข่าย

ผลการศึกษาของ Mukhtarov, Fox, Mukhamedova and Wegerich (2015) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ช่วยขยายความเข้าใจเพิ่มเติมว่า การออกแบบสถาบัน จึงเป็นการสร้าง

บทบาทกระบวนการ และโครงสร้างสถาบันขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความเห็นตรงกัน บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และการทำงานที่สำเร็จได้จริง

3.4 กระบวนการร่วมมือ เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย การเสวนาแบบเผชิญหน้า การสร้างความไว้วางใจ ความผูกพันต่อกระบวนการ ความเข้าใจร่วมกัน และผลลัพธ์ก่อนสิ้นสุดการดำเนินงาน ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียด ได้ ดังนี้

3.4.1 การเสวนาแบบเผชิญหน้า เป็นการสื่อสารอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เกิดฉันทามติ ถือเป็นหัวใจสำคัญต่อกระบวนการสร้างความไว้วางใจ การยอมรับซึ่งกันและกัน ความเข้าใจร่วมกัน และความผูกพันต่อกระบวนการ อีกทั้ง ยังช่วยปรับระดับการติดต่อสื่อสารให้เป็นการสื่อสารในระดับที่ง่าย อย่างไรก็ตาม การเสวนาแบบเผชิญหน้าอาจเป็นการเพิ่มความขัดแย้ง และการไม่เคารพซึ่งกันและกันได้เช่นกัน ดังนั้น จึงต้องกำหนดการเสวนาแบบเผชิญหน้าให้มีลักษณะเป็นการเจรจาต่อรองที่ยุติธรรมต้อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และต้องระมัดระวังการเกิดความขัดแย้งและการไม่เคารพซึ่งกันและกัน

ผลการศึกษาของ Bavelas and Chovil (2000) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์ , 2559) และผลการศึกษาของ Bavelas, Hutchinson, Kenwood, and Matheson (1997) ช่วยขยายความเข้าใจเพิ่มเติมว่าการเสวนาแบบเผชิญหน้า เป็นการใช้ภาษาขั้นพื้นฐาน หรือเป็นรูปแบบการสื่อสารที่สามารถใช้ได้เป็นการทั่วไป และผลการศึกษาของ Bentrup (2001) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ยังช่วยขยายความเข้าใจเพิ่มเติมอีกว่าการเสวนาแบบเผชิญหน้า สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาการกล่าวรายละเอียดเกินจริงที่อาจเกิดขึ้น เมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ได้ติดต่อสื่อสารระหว่างกันโดยตรง

3.4.2 การสร้างความไว้วางใจ ต้องอาศัยผู้นำแบบร่วมมือในการสร้างความไว้วางใจ ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความขัดแย้งกันในอดีต และต้องดำเนินการก่อนการปรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ การดำเนินการสร้างความไว้วางใจ ไม่ได้เป็นการดำเนินการในอีกช่วงเวลาหนึ่ง ต่างจากช่วงการเจรจาต่อรองและการเสวนา แต่ต้องดำเนินการระหว่างที่กำลังเจรจาต่อรองและเสวนา ซึ่งจำเป็นต้องใช้ระยะเวลานาน เพื่อสร้างความผูกพันจนบรรลุผลลัพธ์ของการร่วมมือ และถ้าหากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความขัดแย้งกันในอดีตสูง ผู้กำหนดนโยบายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต้องมีการปรับงบประมาณและเวลาให้เท่าเทียมกัน หากไม่สามารถปรับให้เท่าเทียมกันได้ ก็ไม่ควรเริ่มดำเนินกลยุทธ์การร่วมมือ

3.4.3 ความผูกพันต่อกระบวนการ บางครั้งเรียกว่า ความเป็นเจ้าของกระบวนการ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกระบวนการร่วมมือ ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมกระบวนการร่วมมือ หรือเป็นการแบ่งปันความรับผิดชอบ ระหว่างผู้

มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นการป้องกันการเกิดความไม่สมดุลทางอำนาจหรือการเกิดความคิดเห็นที่ต่างกันเกี่ยวกับผู้เริ่มกระบวนการ ด้วยการพัฒนาการเจรจาต่อรองให้มีความยุติธรรมในผลประโยชน์ร่วมกัน และบรรลุผลลัพธ์ทางนโยบายที่น่าพอใจ ซึ่งต้องอาศัยความสมัครใจตั้งแต่เริ่มแรก จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนความไว้วางใจ ความใกล้ชิด ความยุติธรรม และความโปร่งใสของกระบวนการ ขณะเดียวกัน ต้องระมัดระวังความล้มเหลวที่อาจเกิดจากความเป็นพลวัตของการเจรจาต่อรอง ซึ่งทำให้เกิดข้อตกลงที่ไม่คาดหวัง กลายเป็นแรงกดดันที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องปรับตัว โดยไม่สามารถทำตามข้อตกลงได้อย่างสมบูรณ์

3.4.4 ความเข้าใจร่วมกัน เป็นการยอมรับหรือตระหนักถึงการกำหนดปัญหาร่วมกัน จะต้องร่วมกันนำความรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละราย มาใช้ในการกำหนดประเด็นปัญหา ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ทั้งนี้ ความเข้าใจร่วมกัน อาจเรียกเป็นอย่างอื่นได้ว่า พันธกิจร่วม (Alexander, Comfort,&Weiner,1998) (อ้างถึงใน วสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) รากฐานร่วม จุดมุ่งหมายร่วม (Roussos & Fawcett, 2000) (อ้างถึงใน วสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) วัตถุประสงค์ร่วม วิสัยทัศน์ร่วม (Manring & Pearsall, 2004; Walter & Petr, 2000) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) อุดมคติร่วม เป้าหมายที่บริบูรณ์ คำสั่งที่บริบูรณ์และมีกลยุทธ์ หรือการวางแนวทางค่านิยมหลัก (Heikkila & Gerlak, 2005) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) เป็นต้น

3.4.5 ผลลัพธ์ก่อนสิ้นสุดการดำเนินงาน เกิดผลขึ้นเมื่อผลประโยชน์และความได้เปรียบในการร่วมมือ รวมถึง ความสำเร็จก่อนสิ้นสุดการปฏิบัติงาน แผนกลยุทธ์ และการค้นพบความจริงร่วมกันได้ ได้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผลลัพธ์ก่อนสิ้นสุดการดำเนินงานอาจถือได้ว่า เป็นผลผลิตที่รับรู้ได้ และอยู่ในกระบวนการร่วมมือ ซึ่งมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการสร้างแรงผลักดันที่นำไปสู่ความสำเร็จของการร่วมมือ โดยความพอใจในผลการดำเนินงานบางส่วน ก่อนสิ้นสุดการดำเนินงาน ช่วยให้มั่นใจได้ว่า จะเกิดความร่วมมือต่อไปในระยะยาว

ทั้งนี้ หากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้กำหนดนโยบาย ไม่สามารถคาดการณ์การเกิดความสำเร็จก่อนสิ้นสุดการปฏิบัติงานได้ ก็ไม่ควรเริ่มดำเนินการตามแนวทางการร่วมมือ และหากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีเป้าหมายเพื่อตนเองมากกว่าผลลัพธ์ก่อนสิ้นสุดการดำเนินงาน จะทำให้ไม่สามารถสร้างความไว้วางใจ ด้วยความสำเร็จก่อนสิ้นสุดการปฏิบัติงานได้ แต่สามารถสร้างความไว้วางใจ ด้วยการร่วมกันค้นหาค่านิยมร่วมของการร่วมมือได้

ผลของการศึกษาของ Hunter, Skrine, Turnbull, Kazimirski, and Pritchard (2013) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ช่วยขยายความเข้าใจเพิ่มเติมว่า ผลลัพธ์ก่อนสิ้นสุดการดำเนินงาน วิเคราะห์ได้จากการเพิ่มขึ้นของทักษะการสื่อสาร การแก้ไขปัญหา และการลดลงของ

ระดับความผิดพลาดที่สำคัญในการใช้แรงงาน โดยผลลัพธ์ก่อนสิ้นสุดการดำเนินงาน สามารถแบ่งออกเป็นผลลัพธ์ที่มุ่งความสัมพันธ์แบบส่วนตัว และผลลัพธ์ทั่วไป สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Burrowes, Disley, Liddle, Maguire, Rubin, Taloy, et al.(2013) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ที่ว่าผลลัพธ์ก่อนสิ้นสุดการดำเนินงาน ทำให้ความผิดพลาดในการใช้แรงงานลดลง และนำไปสู่ความสำเร็จของผลลัพธ์สุดท้าย

สรุปสาระสำคัญของตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Ansell and Gash (2007) ได้ ดังภาพประกอบ (Ansell and Gash , 2007 อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ต่อไปนี้

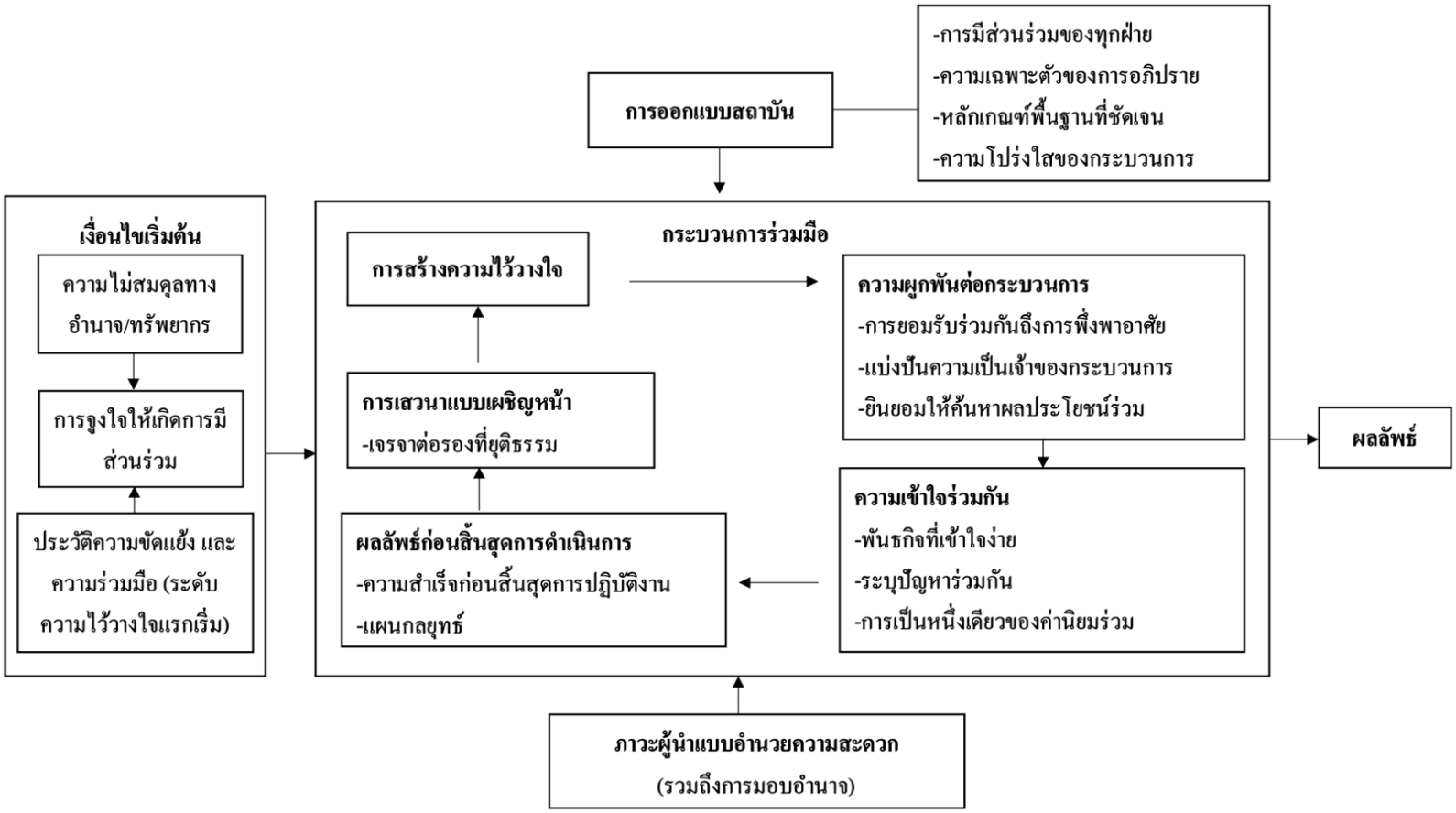

ภาพประกอบ 2 ตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ

ที่มา : Ansell and Gash (2007) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)

3.3 กรอบบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือ

กรอบบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Emerson, Nabatchi, and Balogh (2011) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) เป็นกรอบที่พัฒนาต่อจากตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Ansell and Gash (2007) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) โดยใช้วิธีการสังเคราะห์กรอบแนวคิด ผลการวิจัย และองค์ความรู้เชิงปฏิบัติจากสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ การแก้ไขความขัดแย้ง การจัดการสิ่งแวดล้อม และสาขาวิชาอื่นๆ ในเรื่องการจัดการภาครัฐแบบร่วมมือ การบริการจัดการหุ้นส่วนที่หลากหลาย รัฐบาลเครือข่าย การจัดการภาคส่วนแบบผสมผสาน ระบบการจัดการร่วมกัน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และการตกลงร่วมกันของพลเมือง จนได้กรอบบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ซึ่งมีลักษณะเป็นมติความสัมพันธ์ระหว่าง 3 มิติ ประกอบด้วย มิติที่ 1 คือ บริบทเชิงระบบทั่วไป มิติที่ 2 คือ ระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ และมิติที่ 3 คือ พลวัตการร่วมมือที่ทำให้เกิดการดำเนินการร่วมมือ

บริบทเชิงระบบทั่วไปของการบริหารจัดการ เป็นมิติที่อยู่ชั้นนอกสุด ซึ่งล้อมรอบระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ โดยระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ เป็นมิติที่อยู่ชั้นกลาง ซึ่งล้อมรอบพลวัตการร่วมมือและการดำเนินการร่วมมือ อีกทั้ง พลวัตการร่วมมือยังล้อมรอบการตกลงร่วมกันแบบมีหลักการ แรงจูงใจร่วม และความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดการดำเนินการร่วมมือ และส่งผลกระทบให้เกิดการปรับตัวในพลวัตการร่วมมือ ระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ และบริบทเชิงระบบทั่วไป ดังนี้

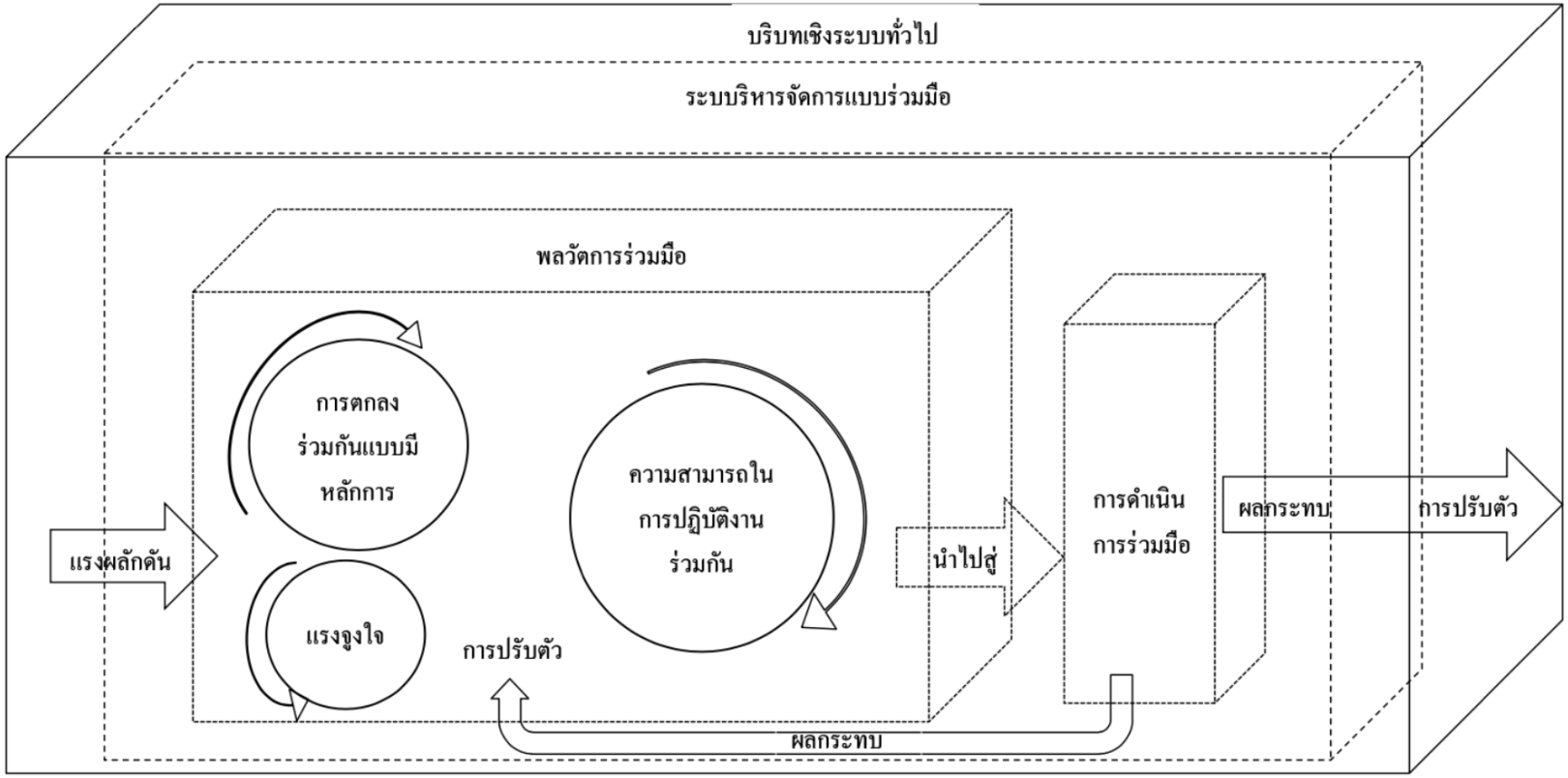

ภาพประกอบ 3 กรอบบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือ

ที่มา : Emerson, Nabatchi, and Balogh (2011) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)

รายละเอียดของกรอบบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Emerson, Nabatchi, and Balogh (2011) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) สามารถสรุปได้ ดังนี้

2.3.1 บริบทเชิงระบบทั่วไป เป็นบริบทของการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ซึ่งประกอบด้วย เงื่อนไขทางทรัพยากร กรอบกฎหมายเชิงนโยบาย ความล้มเหลวในอดีตที่สำคัญ กระบวนการทางการเมืองหรือความสัมพันธ์ทางอำนาจ การเชื่อมโยงเครือข่าย ระดับความขัดแย้งหรือความไว้วางใจ สังคม เศรษฐกิจ สาธารณสุข และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นโอกาสและอุปสรรคต่อระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ขณะเดียวกัน ระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ก็มีผลกระทบต่อบริบทเชิงระบบทั่วไปเช่นเดียวกัน โดยส่งผลกระทบผ่านการดำเนินการร่วมมือ

2.3.2 แรงผลักดัน เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ แรงจูงใจที่เป็นผลสืบเนื่อง การพึ่งพาอาศัยกัน และความไม่แน่นอน โดยภาวะผู้นำ จะสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรเกิดการร่วมมือและความผูกพันต่อการแก้ไขปัญหา ส่วนแรงจูงใจที่เป็นผลสืบเนื่อง ซึ่งได้แก่ ปัญหา ความต้องการทรัพยากร ผลประโยชน์ โอกาส ภาวะวิกฤต และอุปสรรค เป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดการร่วมตัดสินใจ จนเกิดระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ และพลวัตการร่วมมือ

2.3.3 ระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ เป็นระบบการบริหารจัดการที่ประกอบด้วย พลวัตการร่วมมือ และการดำเนินการร่วมมือ ซึ่งทั้ง 2 องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.3.1 พลวัตการร่วมมือ เป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ซึ่งประกอบด้วย การตกลงร่วมกันแบบมีหลักการ แรงจูงใจร่วม และความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกัน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเป็นการสร้างและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยทั้ง 3 องค์ประกอบ มีสาระสำคัญ ดังนี้

2.3.3.1.1 การตกลงร่วมกันแบบมีหลักการ คือ การตกลงร่วมกันที่บุคคลซึ่งมีบริบท ความสัมพันธ์ และเป้าหมายต่างกัน มาทำงานร่วมกันข้ามสถาบัน ภาคส่วน และขอบเขตอำนาจ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือสร้างค่านิยม ซึ่งมีความสำคัญต่อการอภิปรายระหว่างผู้มีส่วนร่วม โดยองค์ประกอบของการตกลงร่วมกันแบบมีหลักการ ประกอบด้วยกระบวนการพื้นฐาน 4 กระบวนการ ได้แก่ การค้นพบ การนิยาม การปรึกษาหารือ และการกำหนด โดยกระบวนการค้นพบ เป็นการค้นหาผลประโยชน์ ความสนใจ และค่านิยมทั้งที่เป็นของส่วนตัวและส่วนรวม เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการนิยาม ซึ่งเป็นการนิยามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วม สร้างการยอมรับแนวคิดและผู้มีส่วนร่วมหลักในการอภิปรายปัญหาและโอกาสในการแก้ไขปัญหา ปรับ

วิธี แนวทางการแก้ไขปัญหา และความคาดหวังอื่นๆ ให้มีความชัดเจน รวมทั้งกำหนดเกณฑ์การอภิปรายร่วมกัน ก่อนเข้าสู่กระบวนการปรึกษาหารือ หรือการติดต่อสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาและมีเหตุผล เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการตกลงร่วมกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับการสนับสนุนทางทักษะของบุคคล ผลประโยชน์ทดแทน และประสิทธิผลของกลยุทธ์การแก้ไขความขัดแย้ง และเข้าสู่กระบวนการกำหนด ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดการตัดสินใจเชิงกระบวนการ ซึ่งได้แก่ ระเบียบวาระการประชุม สถานที่อภิปราย และกลุ่มผู้เข้าร่วม รวมถึง การกำหนดเนื้อหาสาระสำคัญของการร่วมมือ หรือการแก้ไขความขัดแย้งที่ผู้มีส่วนร่วมต้องร่วมปฏิบัติตาม

ผลการศึกษาของ Pedersen and Kinley (2013) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ช่วยขยายความเข้าใจเพิ่มเติมว่า การตกลงร่วมกันแบบมีหลักการ มีหลักการที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการ ความเป็นกลาง การเสวนาเชิงวิจารณ์ การสนับสนุนแนวทางที่มุ่งเน้นสิทธิ ความรับผิดชอบต่อสังคมและบรรษัท และการกำหนดและติดตามอย่างมีมาตรฐาน

2.3.3.1.2 แรงจูงใจร่วม เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นร่วมกัน ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วย ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเริ่มต้นวงจรแรงจูงใจร่วม ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความชอบธรรมที่ไม่เป็นการบังคับ และความผูกพันร่วมกัน ทำให้ทุกคนเข้าใจผลประโยชน์ ความต้องการ ค่านิยม และข้อจำกัดของผู้อื่น ส่วนความเข้าใจซึ่งกันและกัน คือ ความสามารถในการเข้าใจและยอมรับฐานะและผลประโยชน์ของผู้อื่น ซึ่งก่อให้เกิดความชอบธรรมที่ไม่เป็นการบังคับ โดยเป็นการสะท้อนให้เห็นความพยายามร่วมกันในการสร้างความไว้วางใจและความเชื่อถือระหว่างผู้มีส่วนร่วม และนำไปสู่ความผูกพันร่วมกัน ซึ่งเป็นความผูกพันข้ามองค์กร ภาคส่วน หรือขอบเขตอาจ โดยต่างจากความผูกพันต่อกระบวนการตามแนวคิดของ Ansell and Gash (2207) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)

ผลการศึกษาของ Mayer, Davis, and Schoolman (1995) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ช่วยขยายความเข้าใจเพิ่มเติมว่า ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ช่วยให้พนักงานสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิผลมากขึ้น

2.3.3.1.3 ความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกัน เป็นการร่วมมือข้ามขอบเขตหน้าที่ เพื่อปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลร่วมกัน ด้วยการจัดการกระบวนการและสถาบัน การใช้ภาวะผู้นำ ความรู้ และทรัพยากรร่วมกัน โดยการจัดการกระบวนการและสถาบันเป็นการออกแบบองค์กร ด้วยกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ทั้งในระดับองค์กรภายใน และระดับองค์กรภายนอก ส่วนภาวะผู้นำ เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเพิ่มการร่วมมือ ซึ่งผู้นำจะอยู่ในฐานะผู้สนับสนุน ผู้อำนวยความสะดวก หรือคนกลาง ขณะที่ความรู้ เป็นสารสนเทศที่นำความ

เข้าใจและความสามารถมารวมกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ และการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เป็นการแบ่งปันและใช้ประโยชน์ร่วมกันในเรื่องกองทุน เวลา การสนับสนุนทางเทคนิคและการขนส่ง ความช่วยเหลือทางการบริหารและการจัดการ ทักษะที่ต้องการสำหรับวิเคราะห์หรือนำนโยบายไปปฏิบัติ ความเชี่ยวชาญที่จำเป็นและอำนาจ

2.3.3.2 การดำเนินการร่วมมือ เป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นต่อจากพลวัตการร่วมมือ ซึ่งประกอบด้วย การรับประกัน การกำหนดนโยบาย กฎหมายหรือข้อบังคับ การจัดทรัพยากรและบุคคลให้เหมาะสม การกำหนดและอนุมัติสิ่งอำนวยความสะดวก การสร้าง ปรับปรุงและสนใจต่อแนวทางการจัดการรูปแบบใหม่ การติดตามผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ และการบังคับใช้นโยบายให้เกิดการปฏิบัติตามมาตรฐาน

ต่อมา Emerson and Nabatchi (2015) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ได้สร้างตารางแสดงผลการดำเนินงานแบบผสมผสานของระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ โดยตารางดังกล่าว ช่วยให้เกิดความเข้าใจเพิ่มเติมว่า การดำเนินการร่วมมือ คือ ผลผลิต ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานระดับที่ 1 ของระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ รองจากผลลัพธ์ และการปรับตัว ซึ่งเป็นผลการดำเนินงานระดับที่ 2 และ 3 ของระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ

2.3.4 ผลกระทบและการปรับตัว เป็นผลที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งเกิดจากการดำเนินการร่วมมือ โดยจะส่งผลกระทบต่อพลวัตการร่วมมือ ระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือและบริบทเชิงระบบทั่วไป ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ และบริบทเชิงระบบทั่วไป ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการร่วมมือ จะทำให้เกิดการปรับตัว ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิรูป เพื่อปรับปรุงพลวัตความร่วมมือ ระบบบริหารจัดการแบบร่วมมือ และบริบทเชิงระบบทั่วไป ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการแบบร่วมมือ

ผลการศึกษาของ Emerson and Gerlak (2014) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) ช่วยขยายความเข้าใจเพิ่มเติมว่า ความสามารถในการร่วมมือ ส่งผลให้เกิดความสามารถในการปรับตัวในประเด็นการจัดโครงสร้าง ภาวะผู้นำ ความรู้และการเรียนรู้ รวมถึงทรัพยากร โดยประเด็นการปรับตัวของการจัดการโครงสร้าง ได้เกิดการปรับปรุงความไวต่อความรู้สึกที่มีต่อผลประโยชน์ ผลกระทบ และปฏิสัมพันธ์ในวงกว้าง ส่วนประเด็นการปรับตัวของภาวะผู้นำ ได้เกิดการปรับบทบาทจากเดิมที่มีความชอบธรรมและการสนับสนุนอย่างมีประสิทธิผล ทั้งภายในและภายนอก ไปสู่บทบาทการมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการเคลื่อนไหวและการสนับสนุน ขณะที่ประเด็นการปรับตัวของความรู้และการเรียนรู้ ได้เกิดการปรับปรุงการเรียนรู้ร่วมกันและการเพิ่มคุณค่าของข้อจำกัดด้านความรู้และความต้องการด้านสารสนเทศ จนเกิดความยืดหยุ่นทางกระบวนการเรียนรู้เพื่อตอบสนองทรัพยากรด้านสารสนเทศ ในรูปแบบใหม่และหลากหลาย และ

ในประเด็นการปรับตัวของทรัพยากร ได้เกิดการปรับปรุงความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างหลากหลาย จนเกิดอำนาจทางการต่อรองและคุณสมบัติในทรัพยากรที่มีอยู่อย่างหลากหลาย

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ทำให้เกิดความเข้าใจนิยาม ตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Ansell and Gash (2007) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559) และกรอบบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการร่วมมือของ Emerson, Nabatchi and Balogh (2011) (อ้างถึงในวสันต์ ศรีสมพงศ์, 2559)

โดยผู้วิจัยจึงสรุปการแนวคิดบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน ดังนี้

การบริหารจัดการแบบร่วมมือ หมายถึง กระบวนการร่วมมือเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในการแก้ไขปัญหาระหว่างองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยใช้ตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Ansell and Gash (2007) และกรอบบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Emerson, Nabatchi, and Balogh (2011)

ตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Ansell and Gash (2007) เกิดจาก

1. เงื่อนไขการเริ่มต้น เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการร่วมมือ ประกอบด้วย ความไม่สมดุลทางอำนาจ(นำไปสู่การร่วมมือเพื่อปรับความสมดุลทางอำนาจหรือทรัพยากร) การจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม(เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในเชิงความสมัครใจและเป็นการสร้างความพร้อมทางสถาบัน) และประวัติความขัดแย้ง (เป็นความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดจากการถกเถียงกัน เพื่อแก้ไขปัญหาการหยุดชะงักของนโยบาย)

2. ภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวก เป็นผู้นำที่สามารถนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมารวมกัน และให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถร่วมมือได้โดยตรง รวมทั้งให้สิทธิในการแสดงความคิดเห็นและกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ โดยผู้นำลักษณะนี้จะไม่ใช้อำนาจและความได้เปรียบของตน

3. การออกแบบสถาบัน เป็นคุณลักษณะของสถาบันที่ได้รับการออกแบบให้สามารถเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมได้อย่างเป็นธรรม และสามารถพัฒนาความผูกพันต่อกระบวนการได้

4. กระบวนการร่วมมือ ประกอบด้วย การเสวนาแบบเผชิญหน้า (เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความไว้วางใจ การยอมรับซึ่งกันและกัน และช่วยปรับระดับการสื่อสารให้เป็นระดับที่ง่าย) การสร้างความไว้วางใจ (เป็นการดำเนินการระหว่างที่กำลังเจรจาต่อรองและเสวนา เพื่อสร้างความผูกพันจนบรรลุผลลัพธ์ของการร่วมมือ) ความผูกพันต่อกระบวนการ (เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกระบวนการร่วมมือ ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วม

กระบวนการร่วมมือ) ความเข้าใจร่วมกัน (เป็นการยอมรับหรือตระหนักถึงการกำหนดปัญหาร่วมกัน) ผลลัพธ์ก่อนสิ้นสุดการดำเนินงาน (ความสำเร็จก่อนสิ้นสุดการปฏิบัติงาน แผนกลยุทธ์ และการค้นพบความจริงร่วมกันได้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม)

กรอบบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Emerson, Nabatchi, and Balogh (2011) เป็นมิติความสัมพันธ์ 3 มิติ ประกอบด้วย มิติที่ 1 คือ บริบทเชิงทั่วไป มิติที่ 2 คือ ระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ มิติที่ 3 คือ พลวัตการร่วมมือที่ทำให้เกิดการดำเนินการร่วมมือ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. บริบทเชิงระบบทั่วไป ประกอบด้วย เงื่อนไขทางทรัพยากร กรอบกฎหมายเชิงนโยบาย ความล้มเหลวในอดีตที่สำคัญ กระบวนการทางการเมืองหรือความสัมพันธ์ทางอำนาจ การเชื่อมโยงเครือข่าย ระดับความขัดแย้งหรือความไว้วางใจ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2. แรงผลักดัน ประกอบด้วย ภาวะผู้นำ แรงจูงใจที่เป็นผลสืบเนื่อง การพึ่งพาอาศัยกันและความไม่แน่นอน

3. ระบบบริหารจัดการแบบร่วมมือ มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่

3.1 พลวัตการร่วมมือ ประกอบด้วย การตกลงร่วมกันแบบมีหลักการ (มีหลักการที่เน้นการบริหารจัดการ ความเป็นกลาง การเสวนาเชิงวิจารณ์ การสนับสนุนแนวทางที่มุ่งเน้นสิทธิความรับผิดชอบต่อสังคม) แรงจูงใจร่วม (ประกอบด้วย ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ) และความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกัน (เป็นการร่วมมือข้ามขอบเขตหน้าที่ เพื่อปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลร่วมกัน) ซึ่งมีความสัมพันธ์ในการสร้างและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

3.2 การดำเนินการร่วมมือ ประกอบด้วย การรับประกัน การกำหนดนโยบาย กฎหมายหรือข้อบังคับ การจัดทรัพยากรและบุคคลให้เหมาะสม การกำหนดและอนุมัติสิ่งอำนวยความสะดวก การสร้าง การปรับปรุงและสนใจต่อแนวทางการจัดการรูปแบบใหม่ การติดตามผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติและการบังคับใช้นโยบายให้เกิดการปฏิบัติตามมาตรฐาน

4. ผลกระทบจากการปรับตัว เป็นผลอันไม่พึงประสงค์ ซึ่งเกิดจากการดำเนินการร่วมมือ โดยจะส่งผลกระทบต่อพลวัตการร่วมมือ ระบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือและบริบทเชิงระบบทั่วไป ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ

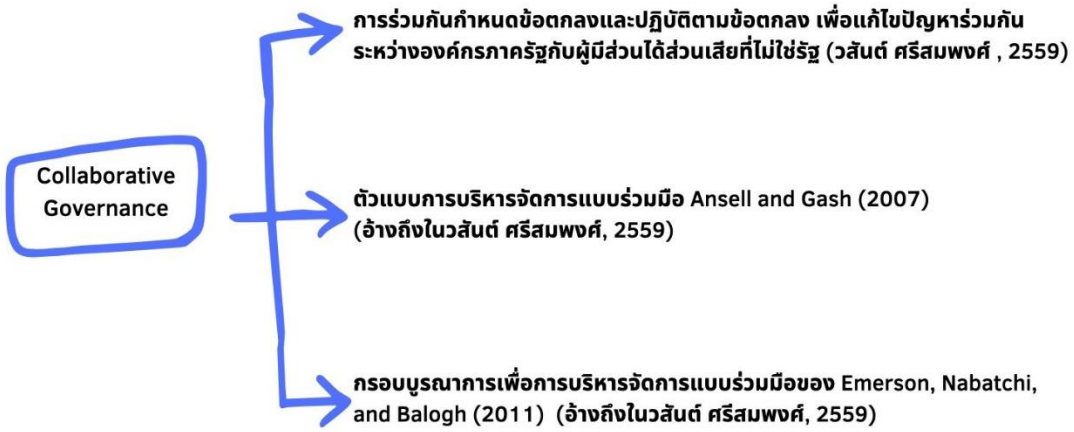

ภาพประกอบ 4 แนวคิดการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance)

กล่าวโดยสรุปเรื่องแนวคิดการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน ระหว่างองค์กรภาคสาธารณะกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่ใช่รัฐ ข้ามขอบเขตองค์กรสาธารณะเชิงโครงสร้าง ข้ามระดับรัฐบาล ภาคสาธารณะ ภาคเอกชน และภาคพลเมือง โดยมีแบบแผนที่มุ่งเน้นฉันทามติ การปรึกษาหารือ และการร่วมกันผลิตภายใต้ปัญหาที่ซับซ้อน จากแนวคิดดังกล่าวจึงนำมาบูรณาการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.แนวคิดเรื่องมลพิษทางอากาศ : ฝุ่นละออง

4.1. ฝุ่นละออง

ฝุ่นละออง หมายถึง อนุภาคของแข็งหรือของเหลวที่มีอยู่ในอากาศ ฝุ่นละอองเกิดจากกิจกรรมต่างๆ ทั้งเกิดจากธรรมชาติและจากการเผาไหม้เชื้อเพลิง จากการจราจรขนส่ง กิจกรรมอุตสาหกรรมและการเผาในที่โล่งทำให้องค์ประกอบทางกายภาพและเคมีของฝุ่นมีความหลากหลาย นอกจากนี้ยังเกิดจากการรวมตัวกันของอนุภาค ฝุ่นและก๊าซบางตัว เช่น ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ออกไซด์ของไนโตรเจน เป็นต้น ฝุ่นละอองในบรรยากาศจึงแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ฝุ่นละอองชนิดปฐมภูมิ ซึ่งเกิดขึ้นและแพร่กระจายสู่ชั้นบรรยากาศโดยตรง และฝุ่นละอองชนิดทุติยภูมิเกิดขึ้นจากปฏิกิริยาต่างๆ ในบรรยากาศ เช่น การรวมตัวกันของฝุ่นละออง การรวมตัวกันของฝุ่นละอองกับก๊าซ การรวมตัวกันของฝุ่นละอองกับของเหลวหรือรวมตัวกับของแข็ง

ฝุ่นละอองที่มีอยู่ในบรรยากาศรอบๆ ตัวเรา มีทั้งขนาดใหญ่กว่า 500 ไมครอน ซึ่งเป็นฝุ่นทรายขนาดใหญ่ สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ไปจนถึงขนาดเล็กมาก ตั้งแต่ 0.002 ไมครอน ซึ่งเป็นกลุ่มของโมเลกุล (ไม่สามารถมองด้วยตาเปล่าได้ ต้องดูด้วยกล้องจุลทรรศน์แบบอิเลคตรอน)

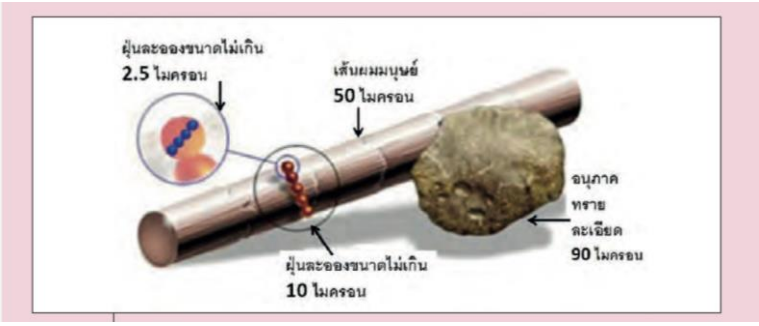

ภาพประกอบ 5 การเปรียบเทียบขนาดของฝุ่นละอองขนาดเล็กที่มีผลกระทบต่อสุขภาพกับอนุภาคทรายและเส้นผม

ที่มา : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรมควบคุมมลพิษ, 2554

ฝุ่นละอองขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่จะเกิดจากกิจกรรมการก่อสร้าง การฟุ้งกระจายของหิน ดินหรือทราย และจะตกลงสู่พื้นดินอย่างรวดเร็ว

ฝุ่นละอองแขวนลอยในบรรยากาศ (Total Suspended Particulate: TSP) หมายถึง ฝุ่นละอองที่สามารถแขวนลอยอยู่ในอากาศได้เป็นเวลานาน มีขนาดเล็กกว่าหรือเท่ากับ 100 ไมครอน (1 ไมครอน เท่ากับ 1 : 10,000 เซนติเมตร) ซึ่งเกิดได้จากธรรมชาติ เช่น การฟุ้งของดิน และเกิดจากฝีมือมนุษย์ เช่น การก่อสร้าง ควันจากท่อไอเสีย จากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น และยังเกิดได้จากปฏิกิริยาเคมีของสารมลพิษบางชนิดในอากาศ เกิดเป็นอานุภาคฝุ่นได้เช่นกัน

ฝุ่นละอองขนาดเล็ก ส่วนใหญ่จะเกิดจากการเผาไหม้ต่างๆ เช่น การเผาไหม้ของน้ำมันดีเซล บุหรี่ การเผาเศษวัชพืชและขยะ และปฏิกิริยาเคมีในอากาศ โดยฝุ่นละอองในกลุ่มนี้แบ่งย่อยเป็น 3 ชนิด ดังนี้

ฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่าหรือเท่ากับ 10 ไมครอน (PM10) เป็นฝุ่นละอองที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เนื่องจากเมื่อหายใจเข้าไปสามารถเข้าไปสะสมในระบบทางเดินหายใจ

ฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่าหรือเท่ากับ 2.5 ไมครอน (PM 2.5) เป็นฝุ่นละอองที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพมากกว่าฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่าหรือเท่ากับ 10 ไมครอน เนื่องจากสามารถเข้าไปถึงถุงลมในปอดได้

ฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 1 ไมครอน (PM 1) เป็นฝุ่นละอองที่แขวนลอยอยู่ในอากาศได้นานเนื่องจากมีความเร็วในการตกตัวต่ำ มักจะเป็นฝุ่นละออง ที่มีขนาดเล็ก หากมีองค์ประกอบอื่นๆ เช่น การไหลเวียนของอากาศ กระแสลม เข้ามาเกี่ยวข้อง จะทำให้ฝุ่นละอองแขวนลอยอยู่ในบรรยากาศได้เพียง 2-3 นาที แต่ฝุ่นละอองที่มีขนาดไม่เกิน 0.5 ไมครอน อาจแขวนอยู่ในอากาศได้นานเป็นปี (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ,กรมควบคุมมลพิษ, 2554)

4.2 แหล่งกำเนิดฝุ่นละออง

1. การคมนาคมและขนส่ง จากสถิติกรมการขนส่งทางบก รายงานสถิติจำนวนรถจดทะเบียนใหม่ในแต่ละปีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยในปี 2561 มีจำนวนรถจดทะเบียนใหม่ 3.09 ล้านคัน และ ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2562 มีจำนวนรถจดทะเบียนใหม่ 0.54 ล้านคัน จากสถิติรถจดทะเบียน พบว่า จำนวนรถที่จดทะเบียนสะสมทั่วประเทศ ณ กุมภาพันธ์ 2562 มี 39.72 ล้านคัน เป็นรถดีเซล 10.93 ล้านคัน โดยในกรุงเทพมหานคร มี 10.33 ล้านคัน และเป็นรถดีเซล 2.7 ล้านคัน ซึ่งปริมาณการจำหน่ายน้ำมันดีเซลในปี 2561 ทั่วประเทศอยู่ที่จำนวน 23.09 พันล้านลิตร แบ่งเป็นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 7.00 พันล้านลิตร ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2560 ซึ่งปริมาณการ

จำหน่ายน้ำมันดีเซลทั่วประเทศ จำนวน 22.68 พันล้านลิตร แบ่งเป็นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 6.86 พันล้านลิตร

2. การเผาในที่โล่ง จากข้อมูลสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) ที่ได้มีการติดตามตรวจสอบสถานการณ์ไฟป่าในพื้นที่ประเทศไทยจากดาวเทียม TERRA และ AQUA ระบบ MODIS ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึง 31 พฤษภาคม 2561 พบว่า มีจุดความร้อนสะสม (Hotspot) จำนวน 14,565 จุด โดยส่วนใหญ่เกิดจุดความร้อนสะสมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 5,085 จุด และพบสูงสุดในเดือนมีนาคม โดยเมื่อวิเคราะห์แยกตามการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่าจุดความร้อนสะสมสูงสุดอยู่ในพื้นที่เกษตร ร้อยละ 50 รองลงมาเป็นพื้นที่ สปก. ร้อยละ 19 พื้นที่ชุมชน ร้อยละ 11 พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ร้อยละ 10 พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ร้อยละ 8 และพื้นที่ริมทางหลวง (50 เมตร) ร้อยละ 2 ตามลำดับ

3. ภาคอุตสาหกรรม จากข้อมูลกรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งรายงานสถิติสะสมของโรงงานอุตสาหกรรม ในปี 2560 มีจำนวน 139,446 แห่ง โดยเป็นโรงงานจำพวกที่ 3 โรงงานขนาดใหญ่ ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องได้รับการอนุญาตประกอบกิจการก่อน จึงจะสามารถประกอบกิจการได้ มีจำนวน 78,798 โรงงาน

4. การก่อสร้าง มีทั้งกิจกรรมที่ก่อให้เกิดฝุ่นละอองโดยตรง เช่น ฝุ่นที่เกิดจากกิจกรรมการก่อสร้าง ฝุ่นจากการทำงานของเครื่องจักร ฝุ่นจากการขนส่งวัสดุก่อสร้าง ฝุ่นจากการเปิดหน้าดิน ฝุ่นที่เกิดจากการเข้า-ออกพื้นที่โครงการก่อสร้าง และในทางอ้อม ในการก่อสร้างจะทำให้พื้นผิวจราจรลดลง ส่งผลให้การจราจรติดขัด และเกิดการระบายมลพิษจากยานพาหนะสูงขึ้น

5. หมอกควันข้ามแดน เนื่องจากมลพิษทางอากาศสามารถแพร่กระจายไปได้ในระยะไกล ทำให้ในช่วงต้นปีระหว่างเดือนมกราคม ถึง เมษายน ที่ประเทศไทยเกิดประสบปัญหาสถานการณ์หมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือ 9 จังหวัด ส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบจากหมอกควันข้ามแดน ข้อมูลสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) ได้มีการติดตามตรวจสอบสถานการณ์จุดความร้อน (Hotspot) ในพื้นที่ประเทศไทยและประเทศในอนุภูมิภาคแม่โขง จากดาวเทียม TERRA และ AQUA ระบบ MODIS ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึง 31 พฤษภาคม 2561 พบว่าประเทศเมียนมา มีจุดความร้อนสะสมสูงที่สุด จำนวน 41,204 จุด ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันในปี 2560 ที่พบจุดความร้อนสะสม 48.041 จุด รองลงมา คือ สปป.ลาว พบจุดความร้อนสะสม 27 417 จุด ลดลงจากปี 2560 ที่พบจุดความร้อน 28.496 จุด ประเทศกัมพูชา พบจุดความร้อนสะสม 23.106 จุด เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ที่พบ จุดความร้อน 20,890 จุด ประเทศไทย พบจุดความร้อนสะสม 14.565 จุด ลดลงจากปี 2560 ที่พบจุดความร้อน 16,006 จุด และประเทศเวียดนาม

พบจุดความร้อนสะสม 9,593 จุด เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ที่พบจุดความร้อน 8,867 จุด ตามลำดับ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ,กรมควบคุมมลพิษ, 2562)

4.3 ผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจ

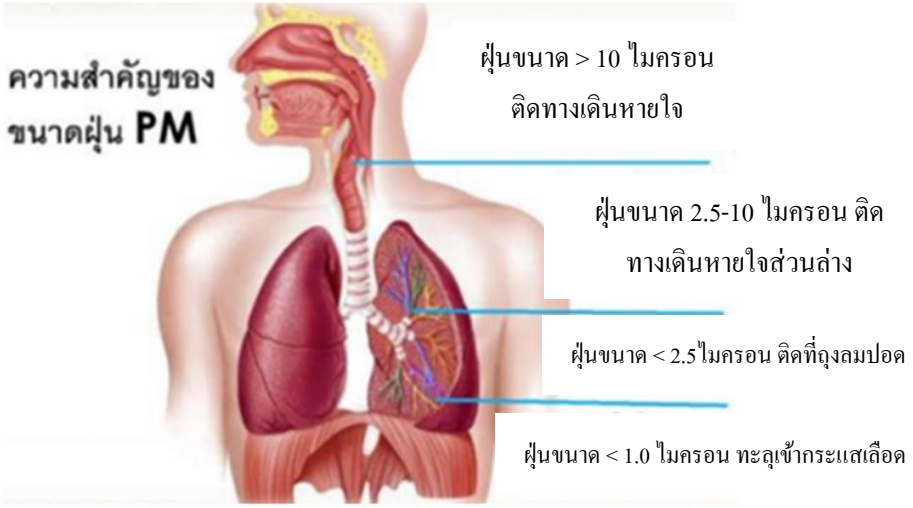

ภาพประกอบ 6 ฝุ่นละอองขนาดเล็กที่สามารถเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจมนุษย์
ที่มา : ชนกนันทน์ นันตะวัน และ ภูวมินทร์ อินดี, 2564

ฝุ่นละอองเป็นมลพิษทางอากาศที่เป็นปัญหาหลักในกรุงเทพมหานครและชุมชนขนาดใหญ่ จากการวิจัยพบว่าฝุ่นละอองที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพจะเป็นฝุ่นละอองขนาดเล็ก ที่มีขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน โดยฝุ่นละอองขนาดเล็กนี้จะสามารถเข้าไปในระบบทางเดินหายใจผ่านโพรงจมูกเข้าไปถึงถุงลมในปอด และฝุ่นละอองจะมีพิษมากขึ้นหากฝุ่นละอองนั้นเกิดจากการรวมตัวของก๊าซบางชนิด เช่น ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ออกไซด์ของไนโตรเจนเข้าไปในอนุภาคของฝุ่น รายงานจากการศึกษาวิจัยพบว่าพื้นที่ที่มีปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กในปริมาณมากจะมีจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจมากขึ้นด้วย

การกำหนดมาตรฐานฝุ่นละอองในบรรยากาศของประเทศไทย ได้กำหนดค่ามาตรฐานสำหรับฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 100 ไมครอน หรือ TPS ฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน หรือ PM 10 และฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน หรือ PM 2.5 ซึ่งจะมีค่ามาตรฐานเฉลี่ย 24 ชั่วโมง และ 1 ปี สำหรับ TSP มีค่ามาตรฐานเฉลี่ย 24 ชั่วโมง ไม่เกิน 330 ไมโครกรัมต่อ

ลูกบาศก์เมตร และค่าเฉลี่ยมาตรฐานเฉลี่ย 1 ปี ไม่เกิน 100 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร PM 10 มีค่าเฉลี่ยมาตรฐาน 24 ชั่วโมง ไม่เกิน 120 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และค่ามาตรฐานเฉลี่ย 1 ปี ไม่เกิน 50 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และ PM 2.5 มีค่ามาตรฐานเฉลี่ย 24 ชั่วโมง ไม่เกิน 50 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และค่ามาตรฐานเฉลี่ย 1 ปี ไม่เกิน 25 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรมควบคุมมลพิษ, 2554)

4.4 แนวทางการแก้ไขปัญหา

งานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาฝุ่นละอองในเขตเทศบาลนครหลวงเวียงจันทน์ ของสอนชัย ผาลิวงศ์ (2556) กล่าวถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง ดังนี้

1. การควบคุมฝุ่นละอองที่แหล่งกำเนิดโดยอาศัยเทคโนโลยีต่างๆ เช่น การควบคุมฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรม การปรับปรุงคุณภาพน้ำมันเชื้อเพลิงให้ดีขึ้น ซึ่งจะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพการเผาไหม้เชื้อเพลิงของยานพาหนะ และโรงงานอุตสาหกรรม การติดตั้งระบบกำจัดฝุ่นละอองในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

2. การป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นละอองจากรถบรรทุกวัสดุก่อสร้าง หิน ดิน ทราย หรือฝุ่นละอองจากกิจกรรมการก่อสร้างและถนน โดยใช้ผ้าใบหรือวัสดุคลุมรถให้มิดชิดและทำความสะอาดล้อรถบรรทุก จำกัดเขตการก่อสร้างให้ชัดเจนพร้อมทั้งมีวัสดุคลุมหรือกั้นบริเวณก่อสร้างให้เรียบร้อย

3. การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศ มาตรฐานอากาศเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม มาตรฐานอากาศเสียจากยานพาหนะ เป็นต้น

4. เข้มงวดกับการใช้กฎหมาย เช่น การกวดขันในการตรวจจับยานพาหนะที่มีการระบายควันดำเกินระดับมาตรฐาน

5. การก่อสร้างอาคารจะต้องป้องกันไม่ให้ฝุ่นปลิวออกมาจากตัวอาคารโดยใช้ผ้าใบคลุมและล้างทำความสะอาดล้อรถที่วิ่งเข้าออกบริเวณก่อสร้างทุกครั้ง

6. การก่อสร้างถนนต้องลดการฟุ้งกระจายของฝุ่นด้วยการพ่นละอองน้ำให้พื้นเปียกชุ่มอยู่ตลอดเวลา

7. ช่วยกันปลูกต้นไม้ และบำรุงรักษาต้นไม้ เพื่อเพิ่มให้อากาศบริสุทธิ์

8. ช่วยกันเก็บกวาดรักษาหน้าบ้านให้สะอาด ปราศจากฝุ่น และไม่กวาดฝุ่นลงบนพื้นถนนหลีกเลี่ยงการเข้าไปอยู่ในที่ที่มีการจราจรหนาแน่น เป็นเวลานาน ๆ นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญ

คือ การร่วมมือกันลดฝุ่นละอองด้วยการงดการเผาในที่โล่งทุกชนิดทั้งการเผาขยะ เศษวัชพืช และเผาป่าเพื่อลดปัญหาฝุ่นละอองและเพื่อสุขภาพของประชาชนเอง

4.5 มาตรการป้องกันและลดการเกิดมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม

กรมควบคุมมลพิษ มุ่งเน้นให้ความสำคัญในการควบคุมและลดการระบายมลพิษทางอากาศจากแหล่งกำเนิด รวมถึงลดจำนวนแหล่งกำเนิดมลพิษ โดยมีแนวทางการดำเนินงานในการควบคุมและลดมลพิษจากแหล่งกำเนิดของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งประกอบด้วย มาตรการระยะสั้นและระยะยาว ดังนี้

มาตรการระยะสั้น (พ.ศ.2560-2564) ประกอบด้วย

การกำหนดมาตรฐานการระบายมลพิษทางอากาศในรูป Loading ในพื้นที่ที่มีปัญหาฝุ่นละอองโดยคำนึงถึงความสามารถหรือศักยภาพในการรองรับมลพิษทางอากาศของพื้นที่ ติดตั้งระบบตรวจสอบการระบายมลพิษทางอากาศแบบอัตโนมัติต่อเนื่องที่ปล่องของโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 3 เตาเผาเชื้อเพลิงและหม้อไอน้ำหรือแหล่งกำเนิดความร้อนที่มีขนาดตามที่กระทรวงอุตสาหกรรมกำหนด และรายงานผลผ่านระบบ Online ตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม การจัดทำเนียบการปลดปล่อยและเคลื่อนย้ายมลพิษ

มาตรการระยะยาว (พ.ศ.2565-2567) ประกอบด้วย

ทบทวนและปรับปรุงมาตรฐานการระบายมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล ปรับปรุงการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพในภาคอุตสาหกรรม เพิ่มการใช้พลังงานหมุนเวียนและพลังงานทางเลือกในการผลิตไฟฟ้า

4.6 แนวทางการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล

แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ ในการแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละออง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้อาศัยมติคณะรัฐมนตรี เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและเป็นรูปธรรมโดยเร็ว ด้วยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำมาตรการและแนวทางการดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการฉบับนี้ไปปฏิบัติ

4.6.1 กลไกและแนวทางการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง

4.6.1.1 กลไกในการขับเคลื่อนมาตรการที่ 1

ใช้กลไกของระบบศูนย์สั่งการแบบเบ็ดเสร็จ (Single Command) ภายใต้พ.ร.บ. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 โดยมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์ เพื่อให้สถานการณ์กลับเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็ว

4.6.1.2 กลไกการขับเคลื่อนมาตรการที่ 2

ให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ตามกฎหมายออกกฎระเบียบ/แนวทาง/ข้อบังคับในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง

4.6.1.3 กลไกในการขับเคลื่อนมาตรการที่ 3

ใช้กลไกคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นกลไกหลักร่วมกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

4.6.2 การติดตามประเมินผล

ตามที่คณะรัฐมนตรีในการประชุมเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562 มีมติให้แก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละอองเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นกลไกหลักร่วมกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติดังกล่าวให้เกิดผลเป็นรูปธรรมโดยเร็ว ดังนั้น กระบวนการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติฯ ติดตามและประเมินผล ดังนี้

1. ใช้กลไกคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติขับเคลื่อนให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติฯ การติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการฯ

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติฯ

3. กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวบรวมผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการฯ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปีละ 2 ครั้ง และรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบต่อไป (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรมควบคุมมลพิษ, 2562)

เมื่อทราบถึงผลกระทบที่เกิดจากฝุ่นละออง และแนวทางการแก้ไขปัญหามาตรการป้องกันและลดการเกิดมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมถึงแนวทางการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล นำไปสู่การทบทวนเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมและการจัดการอากาศในการนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขมลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ต่อไป ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

5.แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมและการจัดการมลพิษอากาศ

5.1 แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อม

การจัดการ (Management) หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบต่างๆทั้งด้านการจัดหา การเก็บรักษา การซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด และการสงวนรักษา เพื่อให้กิจกรรมที่ดำเนินการนั้นสามารถให้ผลยั่งยืนต่อมวลมนุษย์และธรรมชาติ โดยหลักการแล้ว “การจัดการ” จะต้องมีแนวทางการดำเนินงาน ขบวนการ และขั้นตอน รวมทั้งจุดประสงค์ในการดำเนินงานที่ชัดเจนแน่นอน

สิ่งแวดล้อม (Environment) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น แสงแดด อากาศ ตัวเรา ป่าไม้ สัตว์ป่า อาคารบ้านเรือน รถยนต์ โทรศัพท์ วัฒนธรรมต่างๆ เป็นต้น สิ่งไม่มีชีวิตที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น อากาศ แม่น้ำ ดิน ภูเขา ป่าไม้ พืช และสัตว์ เป็นต้น

สิ่งแวดล้อมมี 2 ประเภท คือ

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (Natural Environment) หมายถึง สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น แสงแดด อากาศ แม่น้ำ ดิน ภูเขา ป่าไม้ พืช และสัตว์ เป็นต้น

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Environment) ได้แก่ สิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น บ้านเรือน อาคารสถานที่ต่างๆ โรงเรียน ถนน รถยนต์ เขื่อนเก็บน้ำ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมการจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อทำให้สิ่งที่มีอยู่รอบๆ ตัวเรามีผลดีต่อคุณภาพชีวิต นั่นก็คือ จะต้องดำเนินการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาภาวะมลพิษที่จะมีผลต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ปลอดภัย มั่นคง (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2543 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการดำเนินการให้โครงสร้างหรือองค์ประกอบของระบบนิเวศ ระบบสิ่งแวดล้อมมีความปกติ ทั้งชนิด ปริมาณ สัดส่วน และการกระจาย เพื่อให้กระบวนการสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นดำเนินไปอย่างยั่งยืน (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2544 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระบวนการอย่างมีระบบในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติสนองความต้องการของมนุษย์ โดยไม่มีผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้

เพื่อการมีใช้ในอนาคตตลอดไปนอกจากนั้นยังกล่าวถึง การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยให้ความสำคัญกับการลดมลพิษ เพื่อให้เมืองและชุมชนมีความน่าอยู่ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และลดต้นทุนทางเศรษฐกิจในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. การส่งเสริมการพัฒนาระบบกำจัดของเสียอันตรายที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน โดยเร่งออกกฎหมายและมาตรการพิเศษในการจัดการของเสียอันตรายขยะและน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมรวมทั้งออกกฎหมายควบคุมมิให้มีการนำเข้าของเสียอันตราย กฎหมายควบคุมมาตรฐานและความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ ให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบความปลอดภัยจากการขนส่งการจัดเก็บและจัดการของเสียอันตรายและสารอันตราย ตลอดจนจัดให้มีระบบปฏิบัติการฉุกเฉินจากอุบัติภัย

2. การสนับสนุนการลดปริมาณขยะและของเสีย และการนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่โดยใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ รวมทั้งมาตรการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายและให้มีระบบเรียกคืนซากของเสียอันตราย ซากบรรจุภัณฑ์ วัสดุเหลือใช้ ตลอดจนส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมที่รองรับการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่

3. การสนับสนุนให้จังหวัดมีศูนย์รวมกำจัดขยะมูลฝอยที่มีระบบครบวงจร โดยลงทุนและดำเนินการร่วมกับภาคเอกชน หรือโดยภาคเอกชน รวมทั้งจัดให้มีระบบการจัดการขยะติดเชื้อที่ดี

4. การฟื้นฟูโครงการบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชนที่แล้วเสร็จให้ใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพโดยใช้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบและรับภาระค่าใช้จ่าย และให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับภาระค่าบริการและค่าธรรมเนียม

5. การกำกับควบคุม และจำกัดเขตอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษสูงให้อยู่ในพื้นที่กำหนด เพื่อลดผลกระทบต่อชุมชนและสามารถควบคุมมลพิษได้อย่างเป็นระบบ โดยรัฐกำหนดมาตรการสนับสนุนและจูงใจทั้งทางบวกและทางลบให้เกิดผลในการปฏิบัติอย่างจริงจัง

6. การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษควบคู่กับการส่งเสริมกระบวนการผลิตที่สะอาด ลดการใช้วัสดุและส่งเสริมการแปรรูปของเสียเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่โดยให้มีการลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมกระตุ้นให้ภาคเอกชนเข้าร่วมพัฒนาเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังและกว้างขวางยิ่งขึ้นรวมทั้งสนับสนุนด้านการเงินแก่สถานประกอบการเพื่อปรับสู่กระบวนการผลิตที่สะอาด

7. การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมลพิษให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลเพื่อรองรับเงื่อนไขและมาตรการทางการค้าและสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการปรับปรุงมาตรฐานระเบียบวิธีการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการจัดการมลพิษ

ระบบการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีการให้ความสำคัญกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีระบบและกระบวนการผลิตที่ใส่ใจกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมการเปลี่ยนแปลงที่พบในกระบวนการผลิตที่สำคัญ คือ

1. การปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการที่เพิ่มความสำคัญกับการดูแลผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้น มีการนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment Management System) เข้ามาผนวกในกระบวนการผลิต

2. มีการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมิน (Monitoring and Evaluation) กระบวนการผลิตสมัยใหม่มีการผนวกเอาขั้นตอนของการติดตามตรวจสอบและการประเมินผลเข้ามาในกระบวนการด้วย ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าในการประ กอบการผลิตนั้น สิ่งแวดล้อมได้รับการเอาใจใส่ดู และทุกขั้นตอนระหว่างการติดตามตรวจสอบหากพบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคเกิดขึ้นก็จัดได้ทำการปรับแก้ให้ดีขึ้นเมื่อดำเนินการครบขั้นตอนของกระบวนการต้องมีการประเมินเพื่อดูความสำเร็จของกระบวนการอีกครั้งว่าโดยภาพรวมความสำเร็จในระดับใด

3. มีการปรับปรุงกระบวนการเชื่อมโยงกับขั้นตอนที่ 2 เมื่อพบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคใดๆ เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ผลจากการติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลครั้งสุดท้ายอาจจะยังผลให้มีการปรับปรุงและออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดศักยภาพสูงขึ้นในการแข่งขัน

5. การเปลี่ยนวัตถุดิบ ทำนองเดียวกันกับการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนในกระบวนการผลิตอาจรวมไปถึงการเปลี่ยนวัตถุดิบในการผลิตเพื่อให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง สิ้นเปลืองน้อยที่สุด และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

6. การลดปริมาณของเสีย การเพิ่มมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม มิได้พิจารณาเฉพาะที่ตัวสินค้าหรือบริการเท่านั้น แต่พิจารณาที่กระบวนการผลิตด้วย กระบวนการผลิตใดก็ตามที่ยังผลให้เกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นผลภาวะทางน้ำ ทางอากาศ ทางความร้อน ทางเสียง หรือแม้แต่ทางกลิ่นหรือทางสายตา (Visual Pollution) ก็ตาม ย่อมมีผลต่อภาพพจน์และชื่อเสียงของสินค้าและบริการเสมอ (มนัส สุวรรณ, 2549 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

กรมการปกครอง และองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (2543) กล่าวถึง การจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ว่า เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการประสานการดำเนินงานจากหลายฝ่าย พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ของเทศบาลทำงานเพียงหน่วยงานเดียวคงไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ทัน ดังนั้น ก่อนที่เทศบาลจะนำแนว

ทางการจัดการสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ควรจะกำหนดยุทธวิธีให้ชัดเจนและจัดระบบบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยยุทธวิธี 10 ประการ ดังนี้คือ

1. การพึ่งตนเอง เทศบาลไม่ควรหวังพึ่งพาความช่วยเหลือหรือรอคำสั่งจากรัฐบาลกลางเพียงอย่างเดียว เทศบาลควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดการ การพัฒนาและการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมของตนเองให้มากขึ้น

2. การพึ่งพากันและกัน เทศบาลควรตระหนักถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นภารกิจร่วมระหว่างหน่วยการปกครองท้องถิ่นต่างๆ และองค์กรรัฐระดับชาติ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติเองโดยตรงแต่ก็สามารถเป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนได้

3. หมั่นฝึกฝน ด้วยความยุ่งยากของปัญหาที่เกิดขึ้น จำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรของตนเองในหลาย ๆ ด้านอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง เช่น ให้การฝึกอบรมเฉพาะเรื่องตามหลักสูตรต่างๆหรือเพิ่มทักษะด้วยการปฏิบัติเองในสนาม

4. รู้ชุมชน เทศบาลต้องหมั่นศึกษาสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม ความต้องการของชุมชนในทุกด้านรวมทั้งขอความร่วมมือและประสานงานกับสถาบันการศึกษาของท้องถิ่นในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลให้ครบถ้วนถูกต้องและทันสมัย

5. ความร่วมใจช่วย อีกแง่หนึ่งของการจัดการสิ่งแวดล้อม คือ การระดมทรัพยากรจากองค์กรท้องถิ่น เช่น องค์กรธุรกิจเอกชน องค์กรการกุศล ด้วยวิธีการและรูปแบบต่างๆให้มาร่วมพัฒนาและพิทักษ์รักษาสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง

6. ด้านการสื่อสาร การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อม เทศบาลพึงใช้สื่อในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น แผ่นพับ วีดีโอ สไลด์ หรือรายงานวิทยุ ในการสร้างจิตสำนึก ตลอดจนส่งเสริมกิจกรรมด้านการพิทักษ์รักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

7. การสร้างองค์กร เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วยตนเอง เทศบาลสามารถให้การสนับสนุนองค์กรชุมชนในด้านข่าวสาร ข้อมูล และด้านการเงิน เป็นต้น

8. ต้องประสานงาน องค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง เทศบาลควรมีบทบาทในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งในขั้นตอนของการวางแผนและปฏิบัติงานในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือการจัดทำโครงการพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ

9. การปฏิบัติงาน เทศบาลควรกำหนดนโยบายและเป้าหมาย ตลอดจนแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน รวมทั้งวางแผนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

และควรจัดให้มีการติดตามประเมินผลในทุกขั้นตอนเพื่อให้ทราบถึงผลสำเร็จปัญหาอุปสรรคและวิธี การแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคนั้นอย่างไร

10. มาตรการกำหนดใช้ได้ผลดี เทศบาลควรปรับปรุงระเบียบข้อบังคับตลอดจนขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในแต่ละด้านให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยการออกเทศบัญญัติ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ และต้องมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง เช่น มาตรการในการจัดเก็บค่าบริการ การปรับผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เป็นต้น

5.2 แนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยต้องแก้ไขความยากจนอย่างเร่งด่วน เพราะความยากจนมีส่วนสำคัญก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางทรัพยากรธรรมชาติ หรือมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไม่ถูกต้อง การเปลี่ยนวิถีการผลิตและการบริโภคใหม่ เพื่อลดแรงกดดันต่อธรรมชาติ ซึ่งเศรษฐกิจสมัยใหม่ต้องเป็นเศรษฐกิจที่ใช้พลังงานให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และประหยัดพลังงาน รวมถึงการนำเทคโนโลยีเข้ามาโดยคำนึงถึงความเหมาะสมควรจะมีปัจจัยสำคัญรองรับ คือ ประเทศต้องผลิตโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นต้องใช้ทรัพยากรในขีดจำกัด ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมการพัฒนาแบบยั่งยืนยาวนาน คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการและความใฝ่ฝันของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายโอกาสในอนาคตของคนรุ่นหลัง (ประสาน ตังสิกบุตร, 2546 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิวงศ์, 2556) หลักการที่มีผู้เสนอเพื่อที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนนั้น (จิรากรณ์ คชเสนี, 2540 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิวงศ์, 2556) สามารถสรุปออกมาได้ 3 ประการ ดังนี้

1. การรักษาและกระตุ้นให้เกิดความหลากหลาย ด้วยความเชื่อที่ว่ามีแนวทางมากมายที่นำไปสู่ความยั่งยืน

2. การพัฒนาหรือสร้างระบบเศรษฐกิจที่รวมเอาสิ่งแวดล้อม และเวลาในอนาคตเข้าไว้ในกระบวนการตัดสินใจ

3. ต้องแสวงหาแนวทางที่เห็นร่วมกัน บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรมและศีลธรรมที่มีความหลากหลาย

หลักการดังกล่าวนั้นสามารถนำไปแปลงเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนได้ ดังนี้ คือ

1. การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งควรต้องดำเนินการ ดังนี้

1.1 อนุรักษ์สสารและวงจรการหมุนเวียนซึ่งเป็นความสามารถในการฟื้นตัว

1.2 จำกัดการปล่อยของเสีย เพื่อรักษาความสามารถของธรรมชาติในการจัดการของเสีย

1.3 การรักษาความหลากหลายของระบบนิเวศแบบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันบนพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเพื่อควบคุมความสามารถในการสร้างผลผลิตของธรรมชาติไว้

2. การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในทางเทคนิคและเศรษฐศาสตร์ โดยเน้นอย่าให้เกิดการสูญเสียขึ้น โดยอาจอาศัยมาตรการดังต่อไปนี้

2.1 ทำให้เกิดความยุติธรรมโดยอาศัยหลักการว่า ใครทำ คนนั้นต้องจ่าย

2.2 ให้การชดเชยกับผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากผู้ที่ก่อให้เกิดปัญหา

2.3 มีมาตรการชดเชยแก่การผลิตที่สร้างผลดีต่อสิ่งแวดล้อม ที่อาจมีกำไรน้อยในระบบธุรกิจ

2.4 กระจายสิทธิและรับรองสิทธิในการใช้ทรัพยากรให้แก่กลุ่มคนในสังคม

2.5 ให้การคุ้มครองทรัพยากร ไปพร้อมๆ กับการรักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

2.6 ต้องควบคุมอย่าให้สังคมต้องจ่ายค่าชดเชย เพื่อปกปิดปัญหาทางนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม

2.7 ดำเนินการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการผลิต

2.8 ส่งเสริมและกระตุ้นการหมุนเวียนผลผลิตที่เลิกใช้แล้ว และหาวิธีการยืดอายุผลิตภัณฑ์

3. หลีกเลี่ยงความล้มเหลวของกลไกรัฐที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่สำคัญ ได้แก่

3.1 ใช้กลไกการตลาดตามระบบปกติ

3.2 ส่งเสริมทัศนคติที่ดีของสังคมต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร

3.3 ยึดหลักความยุติธรรมในสังคม ถ้าใครต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องยอมจ่ายเงินตามมูลค่าที่เป็นจริงของทรัพยากรนั้นๆ ไม่ใช่ระบบผูกขาด

3.4 ถ้านโยบายของรัฐใดๆ ที่จะมีผลกระทบต่อกลุ่มชนต่างๆ ในสังคมรัฐจำเป็นต้องตัดสินใจเลือกนโยบายที่เกื้อหนุนกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสในสังคมนั้นๆ เพราะกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสยากจนก็ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว

3.5 รักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจและการเมือง

4. รักษาทางเลือกสำหรับอนาคต โดย

4.1 หลีกเลี่ยงการทำลายสิ่งแวดล้อม

4.2 เมื่อมีความไม่แน่ใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือเทคนิคที่อาจจะมีผลกระทบให้เลือกการตัดสินใจที่รอบคอบ โดยการยึดหลักปลอดภัยไว้ก่อนว่า ถ้ามีความไม่แน่ใจก็ให้ระงับโครงการนั้นๆ ไว้ จนกว่าจะได้ข้อมูลเพียงพอ

4.3 มีความหลากหลายทางนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ และสังคม เนื่องจากความหลากหลายดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการปรับตัว ให้ตอบสนองได้อย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลง

4.4 รักษามาตรการทางการเงินให้สะท้อนความเป็นจริงของสภาพเศรษฐกิจขณะนั้นและมีเสถียรภาพ

5.3 การจัดการและควบคุมปัญหามลพิษ

วิธีการดำเนินการจัดการ ควบคุม แก้ไขปัญหามลพิษควรพิจารณาจากปัจจัยหรือต้นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นและหาแนวทางควบคุมแก้ไขให้สอดคล้องกับสาเหตุนั้น ซึ่งมีแนวทางที่สำคัญดังนี้

1. การดำเนินการด้านประชากร เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นสาเหตุพื้นฐานที่ทำให้เกิดปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องสนับสนุนให้มีการลดอัตราการเพิ่มประชากรอย่างเร่งรัด การวางแผนครอบครัว เพื่อลดอัตราการเกิดให้ต่ำลง เพื่อให้จำนวนประชากรสมดุลกับพื้นที่ทำมาหากินและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ การกำหนดนโยบายในการกระจายความเจริญจากเมืองออกสู่ชนบท กระจายสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะ พัฒนาด้านอาชีพ การตลาด และสภาพแวดล้อม

2. การจัดการด้านทรัพยากร ธรรมชาติดำเนินการวางแผนและควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้สมดุลกับจำนวนประชากร กำหนดนโยบายและแนวทางการใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ แร่ธาตุ และแหล่งพลังงาน ควรพิจารณาใช้ให้ดีที่สุดและเกิดประโยชน์สูงสุดถ้าเป็นทรัพยากรที่ทดแทนได้ ส่วนทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปจะต้องใช้ด้วยความระมัดระวังและใช้อย่างประหยัด เพื่อให้มีไว้ใช้ให้นานที่สุด และจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นด้วย ควรศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสภาวะแวดล้อม เพื่อหาทางป้องกันแก้ไขและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

3. การดำเนินการด้านกฎหมาย เนื่องจากมนุษย์เป็นตัวการสำคัญในสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเพื่อควบคุมความประพฤติให้เหมาะสมจึงจำเป็นต้องออกกฎหมายควบคุมการดำเนิน

กิจกรรมต่างๆรับผิดชอบทำลาย เพื่อให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างเคร่งครัดที่จะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาสภาวะแวดล้อมไว้มิให้ถูกมนุษย์ที่ขาดความสำนึกความรับผิดชอบทำลาย เพื่อให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

4. การดำเนินการด้านวิชาการและเทคโนโลยี การศึกษาค้นคว้าทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เทคโนโลยีที่นำมาใช้จะต้องมีประสิทธิภาพ ประหยัด และเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสม สำหรับเทคนิคในการควบคุมและกำจัดของเสียเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ มีดังนี้

4.1 การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต ได้แก่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการและเทคนิควิธีในการผลิต เพื่อลดปริมาณและความเข้มข้นของของเสียที่เกิดจากการผลิตซึ่งจะเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดของเสียและปริมาณของเสียที่ปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อมได้

4.2 การเปลี่ยนแปลงผลผลิต ได้แก่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงผลผลิตทดแทนของเดิมที่อาจเป็นพิษเป็นอันตรายต่อสภาวะแวดล้อมได้

4.3 การนำของเสียกับมาใช้ใหม่ ได้แก่ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อนำของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์อีก แทนที่จะทิ้งไปและเกิดเป็นปัญหาการทำลายสภาวะแวดล้อม

4.4 การแยกแยะและกักเก็บไว้ให้ปลอดภัย ได้แก่ การแยกของเสียที่กำจัดได้ยากนำไปเก็บไว้ไม่ให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

4.5 การปรับปรุงคุณภาพของเสียก่อนปล่อยสู่สิ่งแวดล้อม เป็นการนำกระบวนการทางกายภาพ เคมี และชีวภาพมาแก้ไขปรับปรุงของเสียให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ก่อนที่จะปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม

5. การให้การศึกษาและประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เข้าใจและรู้แนวทางที่ประชาชนจะสามารถควบคุมและป้องกันปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมได้ เป็นการขจัดความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และให้ประชาชนตระหนักถึงภัยพิบัติและผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม หันมาร่วมมือกันป้องกันแก้ไขปัญหาต่อไป การให้การศึกษาสามารถทำได้ทั้งการศึกษาในโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและต่อส่วนรวม

6. ส่งเสริมความร่วมมือและประสานงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะถ้าปราศจากความร่วมมือจากทุกฝ่ายแล้วการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมก็ยากที่จะบรรลุผลได้ ภาคเอกชนสามารถให้ความ

ร่วมมือกับภาครัฐได้ตั้งแต่เรื่องง่าย ๆ เช่น การงดเว้นไม่ทิ้งสิ่งปฏิกูลออกสู่สิ่งแวดล้อม หากพบเห็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายทำลายสภาวะแวดล้อมก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบเพื่อดำเนินการให้ถูกต้องต่อไป ผู้เป็นเจ้าของกิจการที่มีของเสียปล่อยออกมาจากสถานประกอบการจะต้องจัดให้มีระบบกำจัดของเสียอย่างมีประสิทธิภาพ (มนัส สุวรรณ, 2549 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

5.4 หลักการและแนวคิดในการจัดการภาวะมลพิษ

ภาวะวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบนพื้นโลกในปัจจุบัน ทำให้บุคลากรตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรประชาชนตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ จนถึงระดับนานาชาติเริ่มเห็นความสำคัญว่า หากไม่มีการจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น มิใช่เพียงมนุษย์ในช่วงปัจจุบันเท่านั้นที่จะได้รับผลกระทบ แต่ชนในช่วงชั้นอายุต่อๆ ไปจะยิ่งได้รับผลกระทบจากวิกฤติการณ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้นและรุนแรงขึ้น อันสืบเนื่องมาจากธรรมชาติของระบบนิเวศต่างๆ กำลังถูกทำลาย หลายกลุ่มหลายฝ่ายได้ร่วมประสานความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมแม้การจัดการดังกล่าวจะไม่สามารถยังผลให้สภาพแวดล้อมดีขึ้นจนมีสภาพดั้งเดิมอย่างที่เคยเป็นมาก็ตาม แต่การชะลอไม่ให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมเร็วเกินไปก็จัดว่าเป็นความสำเร็จระดับหนึ่งอันเป็นผลมาจากความร่วมมือดังกล่าว สำหรับหลักการและแนวคิดในการจัดการปัญหาภาวะมลพิษรวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่นๆ (สอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

5.5 การควบคุมมลพิษแบบผสมผสาน

มลพิษในสภาพแวดล้อมแต่ละชนิดได้กล่าวถึงวิธีการควบคุมไว้ด้วย แต่เนื่องจากว่า สารมลพิษ แหล่งของสารมลพิษ และการทำให้เกิดมลพิษต่อสุขภาพสิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดมีลักษณะที่สอดคล้อง และบางกรณีก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอยู่ จึงน่าจะได้สรุปรวมวิธีการควบคุมมลพิษทั้งหลายให้เป็นขั้นตอนและใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติโดยทั่วไป วิธีการดังกล่าวนี้คือ โครงการควบคุมมลพิษแบบผสมผสาน ขั้นตอนของโครงการแบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยแต่ละระดับขั้นตอนมีวิธีการปฏิบัติดังต่อไปนี้ (สอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

ขั้นตอนที่ 1 การควบคุมมลพิษในระยะสั้น 2-10 ปี

1. จัดแยกชนิดและประเภทของสารมลพิษตามลักษณะผลกระทบอันอาจเกิดขึ้นกับสภาพสิ่งแวดล้อม และมนุษย์

2. ให้มีการอนุรักษ์ และรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศในระยะยาวและครอบคลุมทุกบริเวณบนพื้นโลก

3. ตั้งศูนย์ควบคุมมลพิษในสภาพสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกำหนดมาตรฐานคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมอย่างอื่น ทั้งนี้หมายถึงในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ

4. กำหนดพิจารณาปัญหามลพิษที่ร้ายแรง และกำหนดมาตรการการควบคุมในทันทีจะด้วยความรู้ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ การใช้สิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ หรือกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ก็ตามที

5. ที่ไหนที่สามารถจะนำเอาสารมลพิษหรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษไปก่อให้เกิดประโยชน์ก็ให้เลือกทำ เช่น การนำน้ำเสียไปรดต้นไม้ หรือเป็นแหล่งบริการน้ำในไร่ นา เป็นต้น

6. สนับสนุนให้มีการศึกษา วิจัย และค้นคว้าหาวิธีการกำจัดมลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ และประหยัด

7. ถ้าเป็นไปได้ใช้วิธีควบคุมมลพิษแบบ Input Approaches ดีกว่า Output Approaches

8. พัฒนากฎหมายสิ่งแวดล้อม และแผนการแก้ปัญหาทางการเมือง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย

9. เริ่มต้นให้ประชาชนโลกมีอัตราการเพิ่มแบบคงที่

ขั้นตอนที่ 2 การควบคุมมลพิษในระยะปานกลาง 10-20 ปี

1. เพิ่มระบบการควบคุมมลพิษให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ลดขีดจำกัดการอนุญาตการปล่อยสารมลพิษในสิ่งแวดล้อมลงไปอีก
3. ให้มีการนำเอาธาตุอาหารและสารวัตถุที่มีประโยชน์กลับไปใช้อีก
4. หาเทคโนโลยีสมัยใหม่เพิ่มมากขึ้นเพื่อควบคุมมลพิษ
5. พัฒนาแหล่งทรัพยากรเชื้อเพลิงอื่นที่จะสร้างสารมลพิษในสภาพสิ่งแวดล้อม
6. ลดอัตราการเพิ่มของประชากรต่อไปอีก เพื่อลดอัตราการบริโภค

ขั้นตอนที่ 3 การควบคุมมลพิษในระยะยาว 30-40 ปี

1. พัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการควบคุมมลพิษให้ถึงขั้นที่สมบูรณ์
2. พัฒนาแหล่งทรัพยากรเชื้อเพลิงที่สร้างสารมลพิษต่อสภาพสิ่งแวดล้อมได้น้อย
3. ควบคุมการเพิ่มของประชากรทั่วโลกให้อยู่ในระดับคงที่

5.6 การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม

การจัดการสิ่งแวดล้อมจำเป็นจะต้องมีการควบคุมมลภาวะให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมเสียก่อนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม มาตรา 4 หมายถึง ค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำ อากาศเสียง และสภาวะอื่นๆ ของสิ่งใหม่ ซึ่งกำหนดเป็นเกณฑ์ทั่วไปสำหรับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตามมาตรา 32 ได้ประกาศการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเรื่องคุณภาพอากาศไว้ ดังนี้ มาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศโดยทั่วไป สิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะมนุษย์ต้องใช้อากาศที่บริสุทธิ์ในการหายใจ รวมทั้งสัตว์อื่นๆ ด้วย

หากอากาศมีมลภาวะที่มีสารปนเปื้อนก๊าซต่างๆ ฝุ่นละออง หมอกควัน ซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์หรือธรรมชาติ เช่น ไฟป่า ภูเขาไฟระเบิดทำให้บรรยากาศไม่บริสุทธิ์ รวมทั้งอากาศที่ระบายออกจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีสารเจือปนต่างๆ จึงมีประกาศของกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2536 ที่ประกาศกำหนดค่าปริมาณของสารเจือปนในอากาศที่ระบายออกจากโรงงาน ต้องมีค่าปริมาณของสารแต่ละชนิดเจือปนไม่เกินค่าที่กำหนดไว้อย่างไรก็ตาม การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมนั้นจะต้องอาศัยหลักวิชาการกฎเกณฑ์ และหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานและ จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง (สอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

5.7 การจัดการของเสียและมลพิษ

ของเสียและมลพิษที่เกิดจากกิจกรรมมนุษย์เป็นส่วนใหญ่อาจมีเกิดจากธรรมชาติบ้างเป็นครั้งเป็นคราว ดังนั้น การจัดการของเสียและมลพิษจึงได้มุ่งไปยังการควบคุมกิจกรรมมนุษย์เป็นสำคัญ การจัดการของเสียและมลพิษต้องตระหนักโดยเข้าใจทั้งกระบวนการเกิดของเสียและมลพิษ ฤทธิ์พิษที่เกิดและการแพร่กระจาย การฆ่าฤทธิ์ การนำมาใช้ประโยชน์ ซึ่งต้องเข้าใจอย่างเป็นกระบวนการเพื่อจะได้นำเอาองค์ความรู้เหล่านี้ไปใช้เพื่อการจัดรูปแบบการผสมผสานกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอย่างมีระบบและแบบแผนต่อไป การจัดการแบบผสมผสานการจัดการของเสีย/มลพิษร่วมกับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นต้องมีรูปแบบผสมผสานและแบบแผนเฉพาะตัวซึ่งต้องใช้ทั้งตัวผสมผสานและกระบวนการก่อนและหลัง

ผสมผสาน (Pre and Post Integration) หมายถึง สิ่งแวดล้อม ของเสีย/มลพิษแต่ละส่วน ต่างมีกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ควบคุมการเปลี่ยนแปลงจากจุดเริ่มต้นจนถึงจุดสิ้นสุดและจากหลักการผสมผสานแล้วต้องมีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ต่อไปอีก โดยหลักความจริงแล้วการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมตลอดเวลาที่เกิดขึ้นนั้นตรวจวัดได้จากกระบวนการที่เกิดทุกขั้นตอนว่ามีประสิทธิภาพในการจัดการ/บำบัดของเสียและมลพิษมากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตามแบบแผน การจัดการของทุกระบบ เช่น เกษตรกรรมป่าไม้ อุตสาหกรรม ชุมชน/เมือง พาณิชยกรรม การศึกษา ราชการ และแบบผสมผสาน ต่างมีแบบแผนเฉพาะของตนเอง แต่ที่ต้องปฏิบัติเหมือน ๆ กันก็คือถ้าเป็นของเสีย/มลพิษแต่ละอย่างจะมีวิธีการจัดการ เช่น

1. ของเสียมลพิษที่เป็นของแข็ง เช่น ขยะ ต้องกำจัดโดยการฝังกลบทำปุ๋ยหมัก รีไซเคิล ฝังกลบด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง

2. ของเสียมลพิษที่เป็นน้ำเสียต้องบำบัดทั้งสามขั้นตอน คือ วิธีการทางฟิสิกส์ วิธีการทางเคมี และวิธีการทางชีววิทยา

3. ของเสีย/มลพิษที่เป็นผลมาจากคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า เช่น แสงสว่าง รังสีความร้อนเสียงและแรงสั่นสะเทือน ถ้าเป็นการรบกวนหรือสกัดกั้นคลื่นจนเกิดพิษ เช่น แสงสว่าง และรังสีความร้อนต้องขจัดตัวกลาง เช่น ก๊าซเรือนกระจก เมฆและสิ่งสกปรก และถ้าเป็นผลกระทบต่อคลื่นโดยตรงเช่นเสียงและความสั่นสะเทือน ต้องตัดทางเดินของคลื่น เช่น หาสิ่งกีดขวาง ขุดบ่อ/หลุมเป็นต้น

4. ของเสีย/มลพิษที่เป็นก๊าซและฝุ่นละออง คือ เกิดภาวะอากาศเป็นพิษ ต้องขจัดแหล่งกำเนิดมิให้เกิด ถ้าเกิดแล้วต้องหาทางสกัดกั้นไม่ให้ถึงมนุษย์หรือสิ่งแวดล้อม หรือมิฉะนั้นก็ต้องพ่นละอองน้ำให้ก๊าซและฝุ่นจางและตกลงสู่พื้นดิน

5. ของเสีย/มลพิษที่เป็นมลพิษทางสังคม ต้องควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งทางวิถีชีวิต วัฒนธรรมพิธีกรรมทางศาสนา ฯลฯ ให้อยู่ในกรอบของข้อห้ามของสังคมทั้งทางด้านบวกและลบ ถ้าเป็นพิษแล้วต้องรักษาให้ฟื้นคืนสภาพที่ดีกว่า ถ้าจะสร้างภูมิคุ้มกันก็จะเป็นการดีแบบผสมผสานที่พิจารณาจากของเสีย/มลพิษที่กล่าวมาทั้ง 5 ข้อนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ยังมีอีกหลายสิ่ง เช่น มลพิษทางสายตา โรคจิต/โรคบ้า โรคซึมเศร้าฯลฯ ทั้งหมดมักมีปรากฏในระบบจัดการอันใดอันหนึ่งหรือทุกระบบก็เป็นได้ กล่าวคือ ระบบเกษตร อุตสาหกรรม ชุมชน/เมือง ฯลฯ ต่างก็มีฐานะใกล้เคียงกัน การจัดการเมืองเหล่านี้ต้องจัดการกับของเสียมลพิษแต่ละสิ่งและให้ผสมผสานต่อสิ่งอื่นด้วยการจัดการของเสีย/มลพิษเชิงธุรกิจ หมายถึง การจัดรูปแบบผสมผสานระหว่างการจัดการของเสีย/มลพิษกับระบบธุรกิจ ได้แก่ คิดต้นทุน ค่าจัดการและกำไร/ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากธุรกิจการจัดการของเสียและมลพิษ ได้แก่ การนำขยะทำปุ๋ยหมักแล้วคิดมูลค่า

การนำขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ มารีไซเคิลแล้วคำนวณหาค่าตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นแก้วกระดาษ พลาสติก โลหะอลูมิเนียม ฯลฯ การนำของเสีย/มลพิษมาเข้ากระบวนการแปรสภาพเป็นผลพลอยได้ เช่น การเอาเกลือสินเธาว์มาทำกระจก หรือคลอรีนมาทำกรดไฮโครคลอลิก เป็นต้น ส่วนการแปรสภาพเป็นผลไม่ได้ก็ฝังกลบในที่ที่ปลอดภัยและใช้กระบวนการที่ปลอดภัยการจัดการ ธุรกิจจากของเสีย/มลพิษในระบบมหภาคจำเป็นต้องมีโครงสร้างของระบบที่เอื้ออำนวย เช่น มีโรงงานเครื่องยนต์เอื้อประโยชน์ต่อการขนวัตถุดิบที่ป้อนโรงงานอย่างต่อเนื่องเป็นการลงทุนราคาแพงจึงต้องคำนวณและพิจารณาอย่างรอบคอบ

ธุรกิจของเสีย/มลพิษแพร่หลายในประเทศไทยที่สามารถอยู่ได้ด้วยรายได้ดี เช่น ในกรุงเทพมหานคร พิษณุโลก เชียงใหม่ อุบลราชธานี ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้นจากการศึกษาแนวคิดมลพิษและการจัดการข้างต้น สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า การจัดการมลพิษ เป็นกิจกรรมหรือวิธีการดำเนินการจัดการใดใดก็ตามที่เป็นไปเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหามลพิษ (เกษม จันทร์แก้ว, 2545 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

แนวความคิดนิเวศวิทยาการเมืองเป็นแนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Approach) ในการศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ถือกำเนิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1980 มีจุดเริ่มต้นมาจากความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศโลกที่สามที่มีการถกเถียงกันถึงสาเหตุของความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมและนักสังคมศาสตร์ได้เริ่มตระหนักมากขึ้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาสิ่งแวดล้อมและความสำคัญทางการเมือง นิเวศวิทยาการเมืองจึงเกิดขึ้นในฐานะที่เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเมือง (ชูศักดิ์ วิทยาภัค, 2539 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

นิเวศวิทยาการเมืองกับแนวคิด Ecologism ไว้ว่าในช่วงที่การเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมเข้าสู่กระแสสูง ได้มีการวิเคราะห์แนวใหม่อุบัติขึ้นมา ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า “นิเวศวิทยาการเมือง” ก่อนหน้า 1970 แนวคิดแบบนี้ไม่เป็นที่รู้จักกันเลย การเคลื่อนไหวและการอภิปรายทางทฤษฎีเกี่ยวกับอนาคตของสังคมที่ยั่งยืนทางนิเวศได้มีส่วนช่วยให้นิเวศวิทยาการเมืองกลายเป็นศาสตร์ใหม่ที่ทรงพลัง นอกจากจะวิเคราะห์ภาวะที่เป็นจริงที่กำลังดำรงอยู่แล้ว ยังได้มีการเสนอยูโธเปียของสังคมแบบใหม่ด้วย นิเวศวิทยาการเมืองทำหน้าที่คล้าย ๆ กับเศรษฐศาสตร์การเมืองในศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งเสนอยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวต่อต้านทุนนิยม และเสนอภาพสังคมนิยมในอุดมคติในระดับการวิเคราะห์

นิเวศวิทยาการเมืองเน้นการวิพากษ์ระบบอุตสาหกรรมนิยม (Industrialism) ในโลกตะวันตก ซึ่งในที่นี้รวมไปถึงระบบสังคมนิยมที่เป็นจริงด้วย (กลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกและสหภาพโซเวียต หรือรัสเซียในวันนี้) โดยมองว่าทั้งทุนนิยมและสังคมนิยมแม้ว่าจะแตกต่างกัน

ทางด้านการเมือง แต่ทั้ง 2 ก็มีระบบอุตสาหกรรมที่ทำลายล้างสิ่งแวดล้อมนิเวศวิทยาการเมืองเสนอว่า การเคลื่อนไหวแนวปฏิรูปจะไม่สามารถแก้ไขอะไรได้ สิ่งที่ต้องการมากกว่านั้นคือ แนวคิดแบบ “นิเวศวิทยานิยม” (Ecologism) ซึ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคน (Radical Environmentalism หรืออาจเรียกว่า Radical Ecology) เป้าหมายสุดท้ายคือการสร้างสังคมแบบใหม่บนหลักการของนิเวศวิทยานอกจากการวิเคราะห์อุตสาหกรรมนิยมของโลกตะวันตกแล้ว นิเวศวิทยาการเมืองสมัยใหม่เริ่มหันมาวิเคราะห์ปัญหาวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมในประเทศที่กำลังพัฒนาขึ้น โดยมองว่า ลัทธิบริโภคนิยม ผสมกับอุดมการณ์ที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจรวมทั้งการพัฒนาที่เน้นด้านวัตถุและสินค้า เป็นต้นตอของปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งปวง

ปรากฏการณ์ที่นิเวศวิทยาการเมืองให้ความสนใจมากคือ เรื่องความเหลื่อมล้ำระหว่างประเทศอุตสาหกรรมและประเทศที่กำลังพัฒนา ทั้ง 2 กลุ่ม แตกต่างกันทางด้านรายได้ประชาชาติแต่ก็มีมลภาวะเช่นกัน ประเทศอุตสาหกรรมมีมลภาวะอันเกิดจากความร่ำรวย ประเทศที่กำลังพัฒนามีมลภาวะอันเกิดจากความยากจนรวมไปถึงมลภาวะทางการเมืองและสังคมด้วย นิเวศวิทยาการเมืองมีความเห็นว่า ความทุกข์ยากของประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านี้บางส่วนก็เกี่ยวข้องกับการขูดรีดทรัพยากร โดยประเทศตะวันตก เราเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “จักรวรรดินิยมทางนิเวศ” (Ecological Imperialism) ซึ่งมีอายุนานร้อยกว่าปี ในปัจจุบันเรากำลังมีรูปแบบใหม่ของจักรวรรดินิยม นั่นคือ ประเทศตะวันตกส่งออกอุตสาหกรรมที่มีมลพิษสูงไปตั้งในประเทศที่กำลังพัฒนาทั่วโลก จนอาจกล่าวได้ว่า โลกานุวัตรของมลภาวะ นิเวศวิทยาการเมืองเสนอว่า ถ้าประเทศที่กำลังพัฒนาเดินตามแนวทางของอุตสาหกรรมนิยมแบบตะวันตก ก็ต้องพบกับวิกฤตการณ์ทางนิเวศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มีทางเดียวเท่านั้นที่จะช่วยป้องกันวิกฤตการณ์ได้ นั่นคือต้องใช้แนวคิดแบบนิเวศวิทยานิยมเช่นกัน ซึ่งหมายความว่าผู้คนในสังคมจะต้องมีความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับกระบวนการทางนิเวศ และมองเห็นความเกี่ยวพันกันระหว่างปัญหาสิ่งแวดล้อมระบบเศรษฐกิจสังคม และอิทธิพลของการเมือง

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาแบบตลาดเสรี และเทคโนโลยีนิยม เป็นต้นตอสำคัญประการหนึ่งของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ยืดเยื้อ นิเวศวิทยาการเมืองเสนอให้มีการพัฒนาแนวนิเวศแนวนี้เน้นการพัฒนาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการจัดสรรทรัพยากรใหม่หมดซึ่งย่อมต้องกระเทือนโครงสร้างอำนาจที่ดำรงอยู่แน่นอน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2543 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

ปรัชญาสีเขียว (Green Philosophy) หรือปรัชญาแนวนิเวศ (Ecophilosophy) สนใจเกี่ยวกับ “ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” (Ecocentrism) มากกว่า “มนุษย์เป็นศูนย์กลาง” (Anthropocentrism) ปรัชญาดังกล่าวเป็นพลังงานสำคัญที่กระตุ้นให้มนุษย์เกิดความตื่นตัวรับรู้

ปัญหาทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในสังคมตะวันตกที่คนรุ่นใหม่ตื่นตัวกันมาก คนจำนวนมากหันไปสนใจความจริงในธรรมชาติ กลับไปใช้ชีวิตตามธรรมชาติมากยิ่งขึ้น แนวคิดดังกล่าวบอกว่าโลกของเราก็เปรียบเสมือนระบบที่มีชีวิต ซึ่งสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนแต่เกี่ยวพันเชื่อมโยงกันทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความเสมอภาคและอิสรภาพ ไม่มีใครครอบงำใครและขูดรีดใคร ในระบบนี้มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติเท่านั้นเอง นอกจากนี้ยังเกิดมีพฤติกรรมแนวอนุรักษ์ธรรมชาติขึ้นมาพร้อมๆ กับมีการวิพากษ์วิจารณ์ค่านิยมที่เน้นเรื่องการแสวงหาวัตถุเงินทอง และลัทธิบริโภคนิยมอย่างถึงรากถึงโคน (ประสาน ตังสิกบุตร, 2546 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

เศรษฐศาสตร์สีเขียวหรือ Green Economics นับว่าเป็นเศรษฐศาสตร์การเมืองด้วยก็คงไม่ผิด เพราะเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบทางสังคม ด้วยแนวคิดนิเวศวิทยานิเวศวิทยาสนว่าเศรษฐศาสตร์ต้องมองพัฒนาการที่ยาวนาน (ไปจนถึงอนุชนรุ่นลูกรุ่นหลาน) ในขณะเดียวกัน ต้องคิดให้กว้างไกลด้วย คิดในระดับโลก ด้วยวิธีคิดแบบนี้จะทำให้เราเข้าใจว่าเราต้องสูญเสียทางสิ่งแวดล้อมจากการกระทำของมนุษย์ในเรื่องใดบ้างหลักคิดของเศรษฐศาสตร์สีเขียวจะมองไปกว้างไกลกว่าการเก็บเงิน หรือภาษีมลพิษเศรษฐศาสตร์สีเขียว จะมองเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดเกี่ยวกับโลก และธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงที่ฐานคิดของมนุษย์จะทำให้เราหลุดพ้นจากวิกฤตการณ์ของสิ่งแวดล้อมโลกได้ เพราะเราต้องยอมรับว่า โลกของเรานี้มี “ขีดจำกัดทางด้านความเจริญเติบโต” พร้อมๆ กับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเราก็ต้องเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตของคนส่วนใหญ่ให้มีคุณภาพสูงขึ้นเศรษฐศาสตร์สีเขียวจึงเสนอว่า ให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงความคิด หรือการมองโลก ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ สังคม และมนุษย์ อย่างรอบด้าน และอย่างถอนรากถอนโคนหนึ่งในนั้น คือ มองว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนเล็กๆ ส่วนหนึ่งของระบบนิเวศวิทยาสรรพสิ่งสัมพันธ์กันทั้งหมด อย่างมิสามารถแยกออกจากกันได้

มนุษย์ควรมีความอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มิใช่การมองอย่างเป็นเจ้าของธรรมชาติ แต่ต้องมองว่าเป็นส่วนหนึ่งต่อธรรมชาติเพราะทุกสิ่งทุกอย่างมีคุณค่าต่อตัวมันเองมิใช่มีคุณค่าเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เท่านั้น เป็นต้น หากวันหนึ่งวันใดมนุษย์ส่วนใหญ่ตระหนัก และเชื่อในหลักคิดที่เศรษฐศาสตร์สีเขียวได้เสนอไว้นี้ กระบวนการหรือหลักปฏิบัติต่างๆ จะได้รับการตอบสนองในทางที่ดีที่สามารถดำเนินชีวิตไปพร้อมๆ กับการพิทักษ์รักษา และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ในที่สุด เศรษฐศาสตร์สีเขียวเป็นเรื่องเกี่ยวกับความยั่งยืนยาวนานและความยุติธรรมทางสังคมนั่นคือ การเสาะแสวงหาวิธีการสร้างความอุดมสมบูรณ์เพื่อที่จะสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนทั้งหมดได้โดยไม่ ไปทำลายโลกธรรมชาติที่เปราะบางของเรา ในความพยายามเช่นนี้เราจะต้องเลือกหนทางใดหนทางหนึ่งระหว่างสิ่งที่เรามีวันนี้ (สังคมบริโภค) กับสิ่งที่เราต้องการในอนาคตอัน

ใกล้ (สังคมอนุรักษ์) เป็นไปไม่ได้แล้วที่เราจะผลิตความมั่งคั่งออกมาบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแบบไม่ยั่งยืนยาวนาน ดังนั้นเราจำเป็นจะต้องนำเอารูปแบบการบริโภคที่เหมาะสมเข้ามาแทนที่แบบเก่า เพื่อที่จะใช้ทรัพยากรของโลกและทรัพยากรมนุษย์อย่างมีเหตุผล กล่าวได้ว่า เศรษฐศาสตร์สีเขียวเป็นเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมรัฐบาลและหน่วยงานระหว่างประเทศจะต้องแสวงหาวิธีการที่มีต้นทุนต่ำสุด เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดโดยอาศัยข้อมูลและความรู้ทางวิชาการที่ สะสมมาเป็นเวลา 20 ปี ของโลกตะวันตก ในทศวรรษที่ 1970 ได้มีการใช้วิธีการ “คำสั่งและควบคุม” (Command and Control Approach) เป็นส่วนใหญ่

การใช้มาตรการทางเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด (Market-Based Economic Instrument) เช่น ภาษี ค่าบริการ ค่าธรรมเนียม เกี่ยวกับมลภาวะ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในปัจจุบันมีการผสมผสานระหว่างกลไกควบคุมกับกลไกตลาด The Economist กล่าวว่าเรากำลังอยู่ในกระบวนการที่เรียกว่า “The Greening of the Invisible Hand” เมื่อกล่าวถึงสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นที่น่าสังเกตว่า ในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก กลไกตลาดเสรีเป็นอุดมการณ์สำคัญที่ชี้นำการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ แต่พอเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมผู้วางนโยบายมักจะใช้วิธีการควบคุมและคำสั่งบังคับในหลายกรณี เช่น เพื่อแก้ไขปัญหาช่องโหว่ในชั้นโอโซนรัฐบาลจะกำหนดเป้าหมายและตารางเวลาสำหรับการลดปริมาณการใช้สาร CFC และเป็นหน้าที่ของภาคอุตสาหกรรมที่จะต้องแสวงหาทางออก (ใช้สารอื่นๆ ทดแทน) เอาเอง

เขตเมืองที่มีมลภาวะทางอากาศมากรัฐบาลก็จะออกคำสั่งห้ามขับรถเข้าไปในใจกลางเมือง หรือคำสั่งอื่นๆ เช่น รถยนต์ต้องมีเครื่องกรองมลพิษ ถ้ามีขยะในรูปแบบพลาสติก หรือโฟมเป็นจำนวนมาก รัฐบาลก็จะออกคำสั่งห้ามใช้หรือห้ามผลิตวัสดุดังกล่าว ฯลฯ ในปัจจุบัน ได้มีมิติใหม่เกี่ยวกับการแทรกแซงและการควบคุมของรัฐ กล่าวคือ รัฐบาลจะตั้งวัตถุประสงค์ เป้าหมายไว้อย่างกว้าง ๆ และปล่อยให้ “ตลาด” แสวงหาวิธีการเอาเอง เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว แนวทางนี้ไม่มีการใช้วิธีการออกคำสั่งควบคุมรัฐจะใช้ “แรงกระตุ้น” หรือ “แรงจูงใจ” มากกว่าตัวอย่างที่สำคัญของการผสมผสานกลไกตลาดกับกลไกการควบคุมคือ Transferable Rights Program ในโครงการนี้หน่วยงานของรัฐ (มีหน้าที่ควบคุมมลภาวะ) จะออกใบอนุญาตจำนวนหนึ่ง ผู้ถือใบอนุญาตนี้จะมีสิทธิใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (ตามที่กำหนด) หรือมีสิทธิสร้างมลภาวะได้ ตัวอย่างเช่น วัตถุประสงค์หลักคือ การเลิกผลิตสาร CFC ที่เป็นอันตรายต่อชั้นโอโซนเป้าหมาย คือการลดปริมาณการผลิตสาร CFC อย่างมีขั้นตอน วิธีการคือ ให้ผู้ผลิตมาขอใบอนุญาตเพื่อทำการผลิต ทางการจะออกใบอนุญาตเพียงจำนวนน้อย เช่น 5 ใบ (ผู้ผลิตคงต้องมาประมูลกัน) ใบอนุญาตนี้ซื้อขายถ่ายทอดกันได้ซึ่งคงจะมีราคาสูงมากใครต้องการใช้ CFC ต่อไป ก็คงต้องจ่ายมากและมี

ต้นทุนการผลิตสูง ถ้าไม่ต้องการก็ต้องลงทุนแสวงหาสารเคมีใหม่ ๆ เพื่อมาทดแทน CFC ผู้ผลิตที่มีใบอนุญาต 5 ใบรวมกันแล้ว จะใช้ CFC ไม่เกินปริมาณที่หน่วยงานควบคุมได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ ผู้ที่ใช้ CFC โดยไม่มีใบอนุญาตย่อมต้องถูกลงโทษแน่นอนเพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เราจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิวัติทางเศรษฐศาสตร์ด้วย

สิ่งที่เราต้องการคือ “เศรษฐศาสตร์ใหม่” หรือ “เศรษฐศาสตร์สีเขียว” ซึ่งเราอาจติดตามพัฒนาการใหม่นี้ได้จากประสบการณ์ล่าสุดของยุโรป เศรษฐศาสตร์ใหม่จะมองเรื่องของการพัฒนาในแง่มุมของคุณภาพมากกว่าปริมาณ และให้ความสนใจสูงในการคิดเรื่องต้นทุนผลประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม สิ่งที่สำคัญคือ เศรษฐศาสตร์แนวใหม่นี้ได้เสนอทางเลือกใหม่ในการคิดคำนวณเพื่อให้ได้ “บัญชีรายได้ประชาชาติแบบสีเขียว” ขึ้นมา (Green GNP) คาดกันว่าเยอรมันจะเป็นประเทศแรกของโลกที่จัดทำ Green GNP ในช่วยกลางทศวรรษ 1990 ที่จะถึงนี้ในการประชุมสุดยอดของกลุ่มจี 7 เมื่อปี 1989 ผู้นำประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกและประชาคมยุโรปได้ย้ำถึงความต้องการที่จะให้มีการผสมผสานระบบการตัดสันใจทางเศรษฐกิจกับสิ่งแวดล้อมและได้มอบให้ OECD จัดการทำระบบ “เครื่องชี้ทางสิ่งแวดล้อม” ขึ้นมาก (Environmental Indicator) เครื่องชี้แบบนี้กับ Green GNP ก็เป็นเรื่องที่ประเทศที่กำลังพัฒนาควรจะให้ความสำคัญระดับสูงเช่นกัน เพราะถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้แล้ว เราก็คงอยู่ในความมืดต่อไป (ประสาน ตังสิกบุตร, 2546 อ้างถึงในสอนชัย ผาลิวงศ์, 2556)

ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดต่างๆที่กล่าวไปข้างต้น ซึ่งทุกแนวความคิดผู้วิจัยต้องการให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ที่ครอบคลุมทุกด้านและทุกมิติแบบองค์รวม รวมถึงความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่จะกล่าวในแนวคิดถัดไป

6.แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

6.1 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย

การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นการบูรณาการ (Integrated) คือ ทำให้เกิดเป็นองค์รวม (Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (Balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ นั่นก็คือ การกำหนดแนวทางการพัฒนาจะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านมนุษย์ โดยให้คุณค่าทางวัฒนธรรมรวมอยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้นตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก จึงสามารถสรุปได้ว่า “การ

พัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้านและทุกมิติ กล่าวคือทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จิตใจ วัฒนธรรม ฯลฯ โดยมีคนเป็นศูนย์กลางหรือเป้าหมายของการพัฒนา เพื่อให้คนอยู่ดีกินดี และมีความสุข ทั้งคนในรุ่นนี้และรุ่นต่อๆไป" นอกจากนี้ ในการจัดทำข้อเสนอของประเทศไทยในการประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน ณ นครโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้เมื่อเดือนกันยายน 2545 คณะอนุกรรมการกำกับการอนุวัตตามแผนปฏิบัติการ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีหน้าที่เป็นคณะกรรมการเตรียมการประชุมสุดยอดของประเทศได้ร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย จัดระดมความคิดเห็นจากภาคีต่าง ๆ ได้ข้อยุติด้านคำนิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า "การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย เป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุก ๆ ด้านอย่างสมดุล บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกันเพื่อความสามารถในการพึ่งตนเอง และคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม" (ป.อ.ปยุตโต, 2541 อ้างถึงในไชยฤทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2561)

การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการตามความจำเป็นในปัจจุบันโดยสามารถรองรับความต้องการหรือความจำเป็นที่จะเกิดแก่ชนรุ่นหลัง ๆ ด้วยทั้งนี้มาตรฐานการครองชีพที่เลยขีดความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่ำสุดจะยั่งยืนต่อเมื่อมาตรฐานการบริโภคในทุกหนทุกแห่งคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว (Long-term Sustainability) รวมถึงครอบคลุมมาตรการการรักษามรดกทางทรัพยากรที่จะตกกับคนรุ่นหลังโดยอย่างน้อยให้มาก ๆ พอกับชนรุ่นปัจจุบันที่ได้รับมาและเป็นการพัฒนาที่กระจายประโยชน์ของความก้าวหน้าเศรษฐกิจได้อย่างทั่วถึงตลอดจนเป็นการพัฒนาที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับโลก โดยรวมเพื่อชนรุ่นหลังและเป็นการพัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างแท้จริง (เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2538 อ้างถึงในไชยฤทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2561)

การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ในระยะยาวและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (ไพฑูรย์ พงศะบุตร, 2544 อ้างถึงในไชยฤทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2561)

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง รูปแบบการพัฒนาที่คอยตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันโดยไม่มีข้อผ่อนปรนใด ๆ กับความต้องการที่จำเป็นที่คอยตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในอนาคตด้วย (คณะกรรมาธิการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2546 อ้างถึงในไชยฤทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2561)

การพัฒนาที่ยั่งยืนรวมความถึง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์กับโครงการพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ด้านนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นอะไรที่ไกลกว่าเพียงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการเปลี่ยนโครงสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมเพื่อลดการบริโภคทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมลงไปในระดับที่ยังรักษาความสมดุลที่ดีทำให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติโดย ไม่ทำลายล้างอย่างที่ผ่านมา และยังทำกันอยู่หลายแห่งให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน อยู่ดีกินดีและอยู่เย็นเป็นสุข (สุทธิดา ศิริบุญหลง, 2554 อ้างถึงในไชยฤทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2561)

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) คือ แนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลิดรอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง (Brundtland Report, 1987 อ้างถึงใน สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) โดยการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ การเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion) และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง รูปแบบการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบัน และเป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมในทุกด้านและทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงจิตใจและวัฒนธรรม เป้าหมายในการพัฒนาแบบยั่งยืน เพื่อให้คนกินดีอยู่ดี มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

6.2 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

การประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติรวม 193 ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ.2030 โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 17 เป้าหมาย ประกอบด้วย 169 เป้าหมายย่อย (SDG Targets) ที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกื้อหนุน และกำหนดให้มี 247 ตัวชี้วัด เพื่อใช้

ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา โดยสามารถจัดกลุ่ม SDGs ตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน 5 มิติ (5P) ได้แก่

1. การพัฒนาคน (People) ให้ความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจน และความหิวโหย และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

2. สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้ความสำคัญกับการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป

3. เศรษฐกิจและความมั่นคง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ

4. สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุขและไม่แบ่งแยก

5. ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

โดย SDGs ทั้ง 17 เป้าหมาย สามารถแบ่งออกเป็น ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความร่วมมือการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังตารางที่ 3

ตาราง 3 การแบ่งเป้าหมาย SDGs ออกเป็นด้านต่างๆ

ด้านสังคม	เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจน เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย เป้าหมายที่ 3 การมีสุขภาพและการเป็นอยู่ที่ดี เป้าหมายที่ 4 การศึกษาที่เท่าเทียม เป้าหมายที่ 5 ความเท่าเทียมทางเพศ เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียม
ด้านเศรษฐกิจ	เป้าหมายที่ 7 พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ เป้าหมายที่ 8 การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ เป้าหมายที่ 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน เป้าหมายที่ 11 เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน

ตาราง 3 (ต่อ)

ด้านสิ่งแวดล้อม	เป้าหมายที่ 6 การจัดการน้ำและสุขาภิบาล เป้าหมายที่ 12 แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป้าหมายที่ 14 การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล เป้าหมายที่ 15 การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก
ด้านความร่วมมือการพัฒนาที่ยั่งยืน	เป้าหมายที่ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ที่มา : ไชยฤทธิ์ อนุชิตวรวงศ์, 2561

งานวิจัยนำ SDGs เป้าหมายที่ 3, 11 และ 17 ที่มีความสอดคล้องมาใช้ประกอบการอธิบาย ดังนี้

เป้าหมายที่ 3 การสร้างหลักประกันการมีสุขภาวะที่ดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกช่วงวัย เป็นการส่งเสริมการมีสุขภาวะที่ดีสำหรับคนทุกช่วงวัย มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน โดยต้องดำเนินการอย่างจริงจังในทุกระดับ ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น ภูมิภาคและประเทศ ผ่านการประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ด้านการดูแลรักษาสุขภาพและการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อความเจ็บป่วยเบื้องต้นอย่างถูกต้อง การกระจายบุคลากรด้านสาธารณสุขที่เพียงพอและครอบคลุม การสร้างระบบการบริการสุขภาพที่ทันสมัย เข้าถึงได้และมีคุณภาพ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมในการรับมือภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุข ซึ่งเกิดจากโรคติดต่อและไม่ติดต่อ โรคอุบัติใหม่ อุบัติเหตุ และสาธารณภัยอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งตรงกับตัวชี้วัดเป้าหมายย่อย 3.4.1 อัตราการตายของผู้ที่เป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน หรือโรคทางระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ในงานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่เกิดมลพิษทางอากาศ ทำให้ส่งผลต่อระบบทางเดินหายใจต่อชาวบ้านอย่างมาก

เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ มีความครอบคลุม ปลอดภัย ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และยั่งยืน โดยความเป็นเมืองกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดย

สหประชาชาติคาดการณ์ว่าภายในปี 2593 ประชากรโลกที่อาศัยในเขตเมืองจะมีมากถึงร้อยละ 68 ของจำนวนประชากรทั่วโลก หรือที่จำนวน 6.7 พันล้านคน เนื่องจากเมืองเป็นแหล่งสำคัญของการจ้างงาน มีความพร้อมด้านระบบสาธารณูปโภคและการคมนาคมขั้นพื้นฐาน และมีสวัสดิการสังคมต่าง ๆ รองรับ ดังนั้น การทำให้เมืองที่อยู่อาศัยมีคุณภาพ มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัย และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญ นอกจากนี้ การพัฒนาเมืองจะต้องคำนึงถึงมิติความแตกต่างทางสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาที่คำนึงถึงกลุ่มเปราะบาง อาทิ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ สตรีมีครรภ์ และผู้มีรายได้น้อย ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในเมืองได้อย่างมีคุณภาพ และเข้าถึงบริการพื้นฐานต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งตรงกับตัวชี้วัด 11.6.2 ระดับค่าเฉลี่ยทั้งปีของฝุ่นละอองขนาดเล็ก (เช่น PM2.5 และ PM10) ในเขตเมือง (ถ่วงน้ำหนักกับประชากร) ตัวชี้วัดทดแทน ร้อยละจำนวนวันที่ฝุ่นละออง (PM10) ในเขตเมืองอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยในเรื่องของการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ

เป้าหมายที่ 17 การเสริมความแข็งแกร่งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งยกระดับหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลก โดยเฉพาะความร่วมมือหลายภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ผ่านการระดมทุนที่เป็นตัวเงิน เทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลอดจนความรู้และแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อสนับสนุนประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาน้อยที่สุดในการดำเนินนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ตามความต้องการ จนสามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ภายในปี 2573 ซึ่งตรงกับเป้าหมายย่อย 17.17 การสนับสนุนและส่งเสริมหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาครัฐ-ภาคเอกชน และประชาสังคม สร้างบนประสบการณ์และกลยุทธ์ด้านทรัพยากรของหุ้นส่วน จะสอดคล้องกับงานวิจัยคือการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

7.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

7.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ปัจจุบันมีนักวิชาการไทยหลายคนได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Collaborative) เช่น ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, ภาณุ ธรรมสุวรรณ และอดิศร ศักดิ์สูง (2544) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นของสงขลา ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ในกลุ่มประชากรสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นมากที่สุด จำนวน 5 กลุ่ม จำนวน 513 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูล 5 ส่วน คือ

1.เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยภูมิหลัง

2.เกี่ยวกับทัศนคติต่อการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย

3.เกี่ยวกับทัศนคติต่อหลักประชาสังคมและการปกครองท้องถิ่น

4.ข้อมูลด้านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาคมต่อชุมชน ในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่น

5.ข้อมูลความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลด้านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาคมต่อชุมชน ในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่น

พบว่า ข้อมูลในส่วนนี้มีการกำหนดแนวทาง คือ บทบาทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองด้านต่างๆ เช่น การติดตามข่าวสารและเข้าร่วมกิจกรรมของหน่วยการ ปกครองท้องถิ่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนับสนุน กลุ่มการเมืองท้องถิ่น การแก้ปัญหาของตนเอง การถอดถอนสมาชิกและผู้บริหารท้องถิ่น การเสนอบัญญัติท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคลของท้องถิ่นการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น การทราบข้อมูลข่าวสารของท้องถิ่น และการร่วมประชาพิจารณ์ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า การเข้าร่วมในกิจกรรมการเลือกตั้งจะมีระดับสูงที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าสิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำมากที่สุดคือ การรณรงค์เพื่อให้การเลือกตั้งได้คนดีและไปใช้สิทธิ์ทุกครั้ง ให้การสนับสนุนและรณรงค์ให้สมาชิกประชาคมและชุมชนช่วยกิจกรรมของหน่วยการปกครองท้องถิ่นตลอดจนสร้างจิตสำนึก

สาธารณะให้คนเห็นประโยชน์ของการปกครองท้องถิ่นติดตามตรวจสอบการทำงานของท้องถิ่น และให้คนในชุมชนเสียภาษีให้ถูกต้อง เป็นต้น

ในขณะที่งานวิจัยของพัชรินทร์ รัตนวิภา (2547) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามและการประชุมกลุ่มย่อย โดยสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 206 คน แบ่งเป็น 4 ชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยการศึกษาครั้งนี้ สามารถสรุปผลการศึกษา จำแนกตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกองค์กรชุมชนใน 4 ชุมชนของเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

2. การศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนใน 4 ชุมชนของเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในเรื่องมลพิษจากยานพาหนะ เตาเผาขยะและเตาเผาศพ พบว่า ชุมชนต้นขามพบปัญหามลพิษทางอากาศมากที่สุดจากการใช้ยานพาหนะจำนวนมาก การตรวจเช็คสภาพยานพาหนะยังน้อย และสมาชิกมีปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการได้รับควันจากยานพาหนะ อีกทั้งยังมีปัญหามลพิษทางอากาศในเรื่องมลพิษจากเตาเผาขยะ เนื่องจากในชุมชนยังมีการเผาขยะโดยลำพังไม่มีการควบคุมดูแลจากเทศบาลนครเชียงใหม่ และชุมชนระแกง เป็นชุมชนที่พบปัญหามลพิษทางอากาศในเรื่องมลพิษจากเตาเผาศพมากที่สุด เนื่องจากมีพื้นที่ติดอยู่กับเตาเผาศพและมีเจ้าหน้าที่ประจำสุสานทำการเผาศพเกือบทุกวัน ในกระบวนการจัดการมลพิษทางอากาศ หากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ประชาชนและผู้นำชุมชนไม่มีความเข้าใจแนวทางการจัดการมลพิษทางอากาศและปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่นๆ และไม่ให้โอกาสประชาชนได้เข้าไปมีส่วนรับรู้ กระบวนการต่างๆ จะทำให้เป็นการยากที่ปัญหาจะคลี่คลาย

3. การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรชุมชนใน 4 ชุมชนของเขตเทศบาลนครเชียงใหม่กับการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ พบว่าทั้ง 4 ชุมชน มีระดับการให้ความร่วมมือในการจัดการมลพิษในชุมชนของตนเองค่อนข้างน้อย เนื่องจากชุมชนทั้ง 4 ชุมชน ให้เหตุผลว่า ภายในชุมชนยังไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องมลพิษทางอากาศจากยานพาหนะ เตาเผาขยะและเตาเผาศพ ถึงขั้นการได้รับอันตรายต่อสุขภาพของสมาชิกในชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรในชุมชนนั้นควรจะมีการรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนร่วมกันคิดแก้ไข ร่วมหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหา เพื่อจะทำให้การแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและรวดเร็วมากขึ้น ในงานวิจัยนี้ชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการค้นหาสาเหตุของปัญหาเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นตัวแทนของข้าราชการ ประชาชนไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมการรับรู้ กระบวนการ และการจัดการปัญหา/อุปสรรค นอกจากนี้ประเด็นการจัดการมลพิษทางอากาศ

ของชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนทุกฝ่ายกับเทศบาลนครเชียงใหม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อไป

งานวิจัยสองเรื่องดังกล่าวมีความสอดคล้องกันในการกล่าวถึงการนำการร่วมมือมาใช้ในการแก้ไขปัญหา และการมีส่วนร่วมต้องประกอบด้วย การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลกระทบและอันตรายการสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก การสนับสนุนให้หน่วยงานและชุมชนช่วยกิจกรรมและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งงานวิจัยยังขาดการนำเรื่องความสำนึกในสาธารณประโยชน์มาใช้สร้างความร่วมมือ และควรพัฒนาความสนใจและความเข้าใจของทุกฝ่ายให้ดีขึ้น ซึ่งถือเป็นช่องว่างทางวิจัย

7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ในปัจจุบันนี้การศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบร่วมมือเริ่มเป็นที่ให้ความสนใจในกลุ่มนักวิชาการในการนำตัวแบบการบริหารจัดการร่วมมือของ Ansell and Gash (2007) และกรอบบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Emerson, Nabatchi, and Balogh (2011) มาใช้

งานวิจัยของ วสันต์ ศรีสมพงศ์ (2559) ได้ศึกษาการบริหารจัดการแบบร่วมมือในโครงการคลองหนอนนา ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา วัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ผลการดำเนินโครงการระยะแรก รวมถึง ปัญหา/อุปสรรคของการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ด้วยวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการในรูปแบบลำดับขั้นเชิงสำรวจ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมโครงการ 54 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ ร่วมกับเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยการวิจัยการบริหารจัดการแบบร่วมมือในโครงการคลองหมอนนาระยะแรก (พ.ศ.2555-2556) สามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. กลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันในโครงการคลองหมอนนาระยะแรก เป็นการกำหนดโครงการและดำเนินโครงระหว่างองค์กรผู้ร่วมโครงการ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลรำแดง เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการดำเนินกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ด้วยการเปิดโอกาสให้สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 และองค์กรภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เข้ามาร่วมดำเนินกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ด้วยการตกลงร่วมกันโดยอาศัยแรงจูงใจในการร่วมโครงการจากผู้ร่วมโครงการบางองค์กรในกิจกรรมบางกิจกรรม และใช้

ความสามารถในการดำเนินโครงการร่วมกัน ได้แก่ การตกลงร่วมกัน แรงจูงใจในการร่วมโครงการ และความสามารถในการดำเนินโครงการร่วมกัน ซึ่งได้เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กัน

2. ผลการดำเนินโครงการระยะแรก เป็นผลที่เกิดจากการดำเนินกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ซึ่งทำให้ผู้ร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อโครงการ แต่ไม่สามารถทำให้ผู้ร่วมโครงการมีความเชื่อมั่นต่อการดำเนินโครงการระยะต่อไป เรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการร่วมมือและการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้ร่วมโครงการที่มีต่อการดำเนินโครงการคลองหมอนนาระยะแรก และความเชื่อมั่นต่อโครงการดังกล่าว ได้เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กัน

3. ปัญหา/อุปสรรคของการบริหารจัดการแบบร่วมมือในโครงการคลองหมอนนาระยะแรก พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการบริหารจัดการแบบร่วมมือในโครงการคลองหมอนนาระยะแรก เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการตกลงร่วมกัน (เกิดจากข้อโต้แย้งเรื่องความกว้างของคลองหมอนนา ส่งผลต่อความพึงพอใจในความร่วมมือ และความเกรงใจในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างคลองหมอนนา) และการสร้างแรงจูงใจในการร่วมโครงการ (เกิดขึ้นจากความกังวลต่อผลการดำเนินโครงการ)

ในขณะที่งานวิจัยของ คมสันต์ หลงละเลิง (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน : ตัวชี้วัดและปัจจัยเชิงสาเหตุ วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมในชุมชน ในพื้นที่ตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นการพัฒนาตัวชี้วัดการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน พื้นที่ตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง พบว่า ด้านการบริหารจัดการที่ดินเพื่อให้มีเอกภาพในการบริหารจัดการที่ดินที่อาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นการร่วมมือการจัดการที่ดิน โดยทุกๆฝ่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนยังขาดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมการร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่ดิน และฝ่ายปกครองขาดความรู้ ความเข้าใจ ยังไม่เห็นถึงปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน

ระยะที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน ในพื้นที่ตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดในแต่ละด้านอยู่ในระดับน้อยและระดับน้อยที่สุด เรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการที่ดิน ด้านการใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ด้านความสมดุลทางธรรมชาติ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน และด้านการจัดการที่ดินให้ประชาชนผู้ด้อยโอกาส

งานวิจัยพบว่า การจะดำเนินกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จหรือไปในทางที่ดีขึ้น เป็นผลมาจากความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการที่ดีขึ้น และการได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงความเข้มแข็งของหมู่บ้าน และต้องลดบทบาทผู้นำหมู่บ้านลง ในพื้นที่ตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดตรังยังขาดความร่วมมือระหว่างฝ่ายปกครอง ฝ่ายท้องถิ่นและภาคประชาชน

ในขณะที่งานวิจัยของ คำนึง สิงห์เอี่ยม (2560) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งประกอบด้วย บุคลากรภาครัฐเป็นข้าราชการประจำ นักการเมืองระดับชาติ ผู้นำท้องถิ่นชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำศาสนา ผู้นำกลุ่มอาชีพและประชาชนทั่วไป จำนวน 25 คน และดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 20 และ 10 คน ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พบว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมควรมี 2 ลักษณะ ได้แก่

1. มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่การร่วมกันค้นหาปัญหาและความต้องการ การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น ร่วมบริหารจัดการ ร่วมติดตามประเมินผลรวมถึงร่วมรับประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และการรวมพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนรวมพลังพัฒนาขีดความสามารถเพื่อปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของชุมชน

ซึ่งสภาพความเป็นจริงการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ต ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยมาก ผู้วิจัยจึงเสนอว่าควรเพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จัดอบรมให้กับประชาชนในท้องถิ่นให้มีความรู้เรื่องกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และนำข้อคิดเห็นของประชาชนไปเป็นข้อมูลในการบริหารจัดการและมีการแก้ไขปัญหาให้ทันกับสถานการณ์และความต้องการเป็นสำคัญ

การศึกษาของ คอรี การีจิและณัฐฐา วินิจนัยภาค (2561) เรื่องการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อศึกษาปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการจัดการปกครองแบบ

ร่วมมือกันในโครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อศึกษากระบวนการของการจัดการปกครองแบบร่วมมือกันในโครงการอุตสาหกรรมฯและเพื่อศึกษาผลผลิตและผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการอุตสาหกรรมฯ พบว่า

1. ปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน ประกอบด้วย

1.1 มิติบริบทของระบบ มีปัจจัยของกรอบแนวคิดของกฎหมายและนโยบาย ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และประเด็นความมั่นคง ในพื้นที่

1.2 มิติตัวขับเคลื่อนความร่วมมือ มีปัจจัยการพึ่งพาซึ่งกันและกัน สิ่งจูงใจที่ตามมา และผู้นำที่ริเริ่มความร่วมมือ

2. กระบวนการของการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน มี 3 มิติ ดังนี้

2.1 หลักการทำงานร่วมกัน มีองค์ประกอบ การปรึกษาหารือและการกำหนดแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน

2.2 ความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน มีองค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกันและการสร้างข้อผูกมัดร่วมกัน

3. ผลผลิตและผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการอุตสาหกรรมฯ ประกอบด้วย

3.1 มิติของผลผลิต เช่น บริบทของอาคารและสถานที่ ภาคเอกชนเข้ามาบริหารแรงงานและพัฒนาทักษะแรงงาน

3.2 มิติของผลลัพธ์ที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้เพราะมีการจ้างงานต่ำกว่าที่กำหนด

พัชราภา ตันตราจิน (2563) ศึกษาเรื่องการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ (Collaborative Governance) : ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและนำไปปฏิบัติ ได้ทบทวนวรรณกรรมและศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและนำ Collaborative Governance ไปปฏิบัติ โดยใช้งานของ Abbott (2012), Ansell & Gash (2008), Booher (2004), Emerson (2012), Huxham (2000), Innes (2006), O' Flynn (2008), Sranko (2011), Donahue and Zeckhauser (2011) สามารถสรุปปัจจัย ดังกล่าวออกเป็น 3 มิติ คือ

1. มิติโครงสร้างและสถาบัน ได้แก่ ระบอบการปกครอง นโยบาย กรอบกติกา กฎหมาย (Polity, Policy, Legal Frameworks) รวมไปถึงทรัพยากรและความรู้ ที่เอื้ออำนวยต่อความร่วมมือระหว่างตัวแสดงต่างๆ (Resources, Knowledge) อาทิ งบประมาณ กำลังคน เทคโนโลยี ฐานข้อมูล ฯลฯ การจัดโครงสร้างสถาบัน หรือการออกแบบรูปแบบโครงสร้างสถาบัน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Institutional Arrangement) และปัจจัยเรื่องแรงจูงใจในการเข้าร่วม ความท้าทายต่อ ความไม่แน่นอนของความสำเร็จในการเข้าร่วม (Incentive, Uncertainty)

2. มิติลักษณะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ปัจจัยเรื่องความเป็นผู้นำ (Leadership) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษาของผู้มาร่วมคิดร่วมทำ และปัจจัยความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างกลุ่มที่มาเข้าร่วม และความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างกลุ่มที่มาเข้าร่วมที่เป็นตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐกับตัวแสดงที่เป็นรัฐ

3. มิติความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ความเชื่อมั่นกับการสร้างความเข้าใจต่อกันเพื่อลดความคลางแคลงใจ (Trust, Understanding) ปัจจัยเรื่องความชอบธรรม (Legitimacy) ของกลุ่มในการแก้ปัญหาปัจจัยเรื่องข้อตกลงพันธะสัญญาร่วมกัน (Commitment) การพึ่งพาอาศัยกันของแต่ละกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน (Interdependent) การใช้เวลาพัฒนาความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มาร่วมกัน (Time) ผลของความสัมพันธ์ที่นำไปสู่การปรับตัวใหม่ ๆ ในมิติอื่นๆ (Impact, Adaptation) ผลลัพธ์ขั้นกลาง (Intermediate Outcome) เพื่อสร้างแรงจูงใจ กำลังใจให้ร่วมมือกันต่อไป

ธิดารักษ์ ลือชา และธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์ (2564) ศึกษาเรื่อง การจัดระบบดูแลผู้สูงอายุตามแนวคิดการปกครองแบบร่วมมือ : กรณีการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชน พบว่า การจัดระบบดูแลผู้สูงอายุโดยความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชน ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ การริเริ่มความร่วมมือ การสร้างแรงจูงใจร่วมกัน การทำงานร่วมกันอย่างมีหลักการ และการบริหารความขัดแย้ง โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดระบบดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบอำนวยความสะดวกของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมในการปฏิบัติงานที่มีความคล้ายคลึงกัน และลักษณะขององค์กรภาคเอกชน

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของนพพล อัคฮาด (2565) เรื่องเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการแบบร่วมมือในการแก้ไขปัญหาวิกฤตโควิด 19 : วิเคราะห์จากผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบ เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้

1.เงื่อนไขการก่อเกิดความร่วมมือ ได้แก่

1.1 อำนาจหน้าที่ ทรัพยากร และศักยภาพที่แตกต่างกันของภาคีที่เกี่ยวข้อง

1.2 แรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้อง

1.3 ภูมิหลังของการร่วมมือกันของภาคีที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่าย

2. เงื่อนไขด้านการพัฒนาความเป็นสถาบันของภาคีที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่าย

3. เงื่อนไขด้านภาวะผู้นำในการอำนวยความสะดวกในการระดมความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ

พบว่า บทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นฝ่ายนำหรือริเริ่มให้นำไปสู่การสร้างความร่วมมือผ่านการประสานงาน อำนวยความสะดวก และระดมสรรพกำลัง ทั้งจากภายในองค์การและภายนอกองค์การให้สามารถมาเข้าร่วมในการจัดการและแก้ไขปัญหาได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Ansell and Gash (2008) ที่ได้พัฒนาตัวแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือด้วยวิธี Meta Analysis พบว่าบทบาทผู้นำการสร้างความร่วมมือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดตัวกลางในการเชื่อมประสานความร่วมมือและเอื้ออำนวยให้กระบวนการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายประสบผลสำเร็จ

เงื่อนไขดังกล่าวจะแสดงถึงระดับขีดความสามารถในการประสานความร่วมมือทั้งขีดความสามารถของบุคคลและบทบาทในกระบวนการสร้างความร่วมมือ และขีดความสามารถขององค์กรภาคีที่เข้ามาดำเนินภารกิจร่วมกัน

งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นในประเด็นเรื่องการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน มีความสอดคล้องกันได้แก่ ต้องมีการตกลงร่วมกัน มีการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ความพึงพอใจของประชาชน และความสามารถในการดำเนินการร่วมกัน และในส่วนปัญหา/อุปสรรคของการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันที่สอดคล้องกัน ได้แก่ ยังขาดความร่วมมือและความมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ภาครัฐมีการตัดสินใจแบบเผด็จการทางความคิด ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ปัญหาเรื่องความขัดแย้ง และความเกรงใจในการแสดงความคิดเห็น และสิ่งที่เป็นช่องว่างทางการวิจัยคือ การศึกษาแนวทางและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นในประเด็นเรื่องการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน มีความสอดคล้องกันได้แก่ ต้องมีการตกลงร่วมกัน มีการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ความพึงพอใจของประชาชน และความสามารถในการดำเนินการร่วมกัน และในส่วนปัญหา/อุปสรรคของการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันที่สอดคล้องกัน ได้แก่ ยังขาดความร่วมมือและความมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ภาครัฐมีการตัดสินใจแบบเผด็จการทางความคิด ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ปัญหาเรื่องความขัดแย้ง และความเกรงใจในการแสดงความคิดเห็น และสิ่งที่เป็นช่องว่างทางการวิจัยคือ การศึกษาแนวทางและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

7.3 งานวิจัยเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ : ฝุ่นละออง

ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างงานวิจัยวิจัยที่เกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ : ฝุ่นละออง

ศราวุธ อุ่นเรือนและพัฒนพงศ์ โตภาคงาม (2563) ได้ศึกษาการบริหารจัดการและป้องกันฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM 2.5) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขต

อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อทราบผลการบริหารจัดการบทบาทภายใต้อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การดำเนินการ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรหมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการ่วมคิด วิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงาน

2. การส่งเสริม พบว่า การแก้ไขปัญหาหมอกควันในพื้นที่คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และการปรับบทบาทของภาครัฐให้เป็นผู้สนับสนุนทั้งในแง่ของความรู้และงบประมาณ

3.การประสาน ควรมีการประสานร่วมมือกันระหว่างส่วนราชการอื่นๆ หรือองค์กรต่างๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ในลักษณะร่วมกันคิดร่วมกันรับผลประโยชน์

4.การสนับสนุน พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้การสนับสนุนงบประมาณแก่ภาคเอกชน หรือชุมชน ในกรณีที่ไม่สามารถจัดหาเองได้

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาณุวัฒน์ หาญยุทธ์และอรนันท์ กลันทปุระ (2564) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองของภาครัฐ พบว่า การรับรู้ข่าวสารข้อมูลจากภาครัฐ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองของนิสิต หากประชาชนรับรู้ข่าวสารข้อมูลจากภาครัฐและเข้าใจแนวทางการดำเนินงานต่างๆ จะส่งผลให้เกิดการตื่นตัวและเตรียมความพร้อมในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองตั้งแต่ต้นเหตุได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ยังพบว่าหากประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับฝุ่นละอองจะส่งผลให้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ทั่วถึง ภาครัฐควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับฝุ่นละออง จะช่วยให้ประชาชนให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองเป็นอย่างดี เช่น การหยุดเผาในที่โล่ง ตลอดจนการลดการปล่อยมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น สิ่งที่จำเป็นอย่างมาก คือ การสนับสนุน ช่วยเหลือ และการอำนวยความสะดวกจากภาครัฐ หากภาครัฐไม่ตอบสนองก็จะส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการพึ่งพาภาครัฐในการแก้ไขปัญหาลดน้อยลง

งานวิจัยของ ปิยะ ท้วมเกร็ด, มาลี สุรเชรษ และจิตร เพียรล้ำเลิศ (2563) ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในประเทศไทยที่ก่อให้เกิดฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 ซึ่งมลพิษทางอากาศส่วนใหญ่เกิดจากกิจกรรมของ

มนุษย์ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของมนุษย์มากกว่ามลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ การจัดการมลพิษทางอากาศในประเทศไทยจึงต้องเป็นไปตามหลักการป้องกันและควบคุมมลพิษทางอากาศ โดยกฎหมายหลักที่กำกับดูแล และควบคุมมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 ซึ่งพบว่า ในประเทศไทยยังมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ ถึงแม้จะมีกฎหมายบังคับใช้แต่ก็ยังไม่เพียงพอในบางกรณี ดังนั้นการกำหนดค่ามาตรฐานค่าฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5) ให้สอดคล้องกับสถานที่ตั้งของแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งการเพิ่มบทกำหนดโทษทางอาญา ก็จะส่งผลให้กฎหมายมีกลไกหรือมาตรการที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

นักวิชาการไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องมลพิษทางอากาศ : ฝุ่นละออง ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการบริหารจัดการ และแนวทางการป้องกันฝุ่นละออง พบว่ามีความสอดคล้องกัน ได้แก่ กำหนดค่ามาตรฐานฝุ่นละออง ให้สอดคล้องตามค่ามาตรฐานองค์กรอนามัยโลก การกำหนดให้มีมาตรการจูงใจเพื่อลดการปล่อยมลพิษทางอากาศ การควบคุมสถานที่ตั้งของแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรม และการเพิ่มโทษทางอาญา แต่ในงานวิจัยยังมีช่องว่างในการศึกษา คือ ควรศึกษาการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองแบบมีส่วนร่วมทั้งในภาคเอกชนและภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และนำผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

7.4 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปี 2565 เป็นปีที่เจ็ดหลังการรับรองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยประเทศสมาชิกสหประชาชาติทั้ง 193 ประเทศ เมื่อปี 2558 และเป็นปีที่เจ็ดของการเผยแพร่ “รายงานการพัฒนาที่ยั่งยืน” หรือ “Sustainable Development Report (SDR)” รายงานการศึกษาและประเมินความก้าวหน้าในการขับเคลื่อน SDGs ของแต่ละประเทศ ที่มาพร้อมกับการจัดอันดับ SDG Index ประจำปี ที่ถือได้ว่าเป็นการรายงานผลที่ให้ข้อมูลสถานการณ์ SDGs ที่เป็นปัจจุบันที่สุดอย่างต่อเนื่อง และเป็นการจัดอันดับผลการดำเนินงานด้าน SDGs ที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ผู้วิจัยจึงยกตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ การศึกษาเรื่องการพัฒนาของไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ของเกสร เกษมชื่นยศ (2563) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดการพัฒนาในกระแสรองหรือกระแสทางเลือกที่

ทวีความสำคัญขึ้น จนกลายเป็นวาระการพัฒนาระดับโลก ในการประชุมสุดยอดสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน ค.ศ. 2015 ได้รับรองรายงาน เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงโลกของเรา : ปี ค.ศ. 2030 วาระสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน” พร้อมด้วยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการ

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้รับเอาวาระและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และยุทธศาสตร์ชาติ และสุดท้าย ตามรายงานการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ผลการพัฒนาของไทยตามดัชนีความยั่งยืนในปี ค.ศ. 2019 ไทยได้ 73 จาก 100 คะแนนเต็ม อยู่ในอันดับที่ 40 จาก 162 ประเทศทั่วโลก และอยู่ในอันดับที่ 1 ของอาเซียน โดยเป้าหมายที่ได้คะแนนดีที่สุดคือ เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจน และเป้าหมายที่ได้คะแนนน้อยที่สุด ได้แก่ เป้าหมายที่ 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน

ตาราง 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ประเด็นงานวิจัย/นักวิจัย	ด้านการมีส่วนร่วม	ด้านกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือ	ด้านปัญหา/อุปสรรคของการบริหารจัดการแบบร่วมมือ	ด้านผลกระทบที่เกิดจากสภาพปัญหามลพิษทางอากาศ	ด้านการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมา	ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน
1. ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, ภาณุ ธรรมสุวรรณ และอดิสร ศักดิ์สูง (2544) ศึกษาการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นของสงขลา	✓					
2. พัชรินทร์ รัตนวิภา (2547) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่	✓					
3. วสันต์ ศรีสมพงศ์ (2559) ศึกษาการบริหารจัดการแบบร่วมมือในโครงการหนอนนา ตำบลรำแดง อำเภอสิงนคร จังหวัดสงขลา		✓	✓			
4. คมสันต์ หลงละเลิง (2560) ศึกษาการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน		✓	✓			

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็นงานวิจัย/นักวิจัย	ด้านการมีส่วนร่วม	ด้านกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือ	ด้านปัญหา/อุปสรรคของการบริหารจัดการแบบร่วมมือ	ด้านผลกระทบที่เกิดจากสภาพปัญหามลพิษทางอากาศ	ด้านการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศฝุ่นละออง	ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน
5. คอรี การีจิ (2561) ศึกษาการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้		✓				✓
6. คำนึง สิงห์เอี่ยม (2560) ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ต	✓		✓			
7. ศราวุธ อุ่นเรือนและพัฒนพงศ์ โตภาคงาม (2563) ศึกษาการบริหารจัดการและป้องกันฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM 2.5) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น		✓			✓	
8. ภาณุวัฒน์ หาญยุทธ์และอรนันท์ กลันทปุระ (2564) ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ต่อการมีส่วนร่วม	✓				✓	

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็นงานวิจัย/นักวิจัย	ด้านการมีส่วนร่วม	ด้านกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือ	ด้านปัญหา/อุปสรรคของการบริหารจัดการแบบร่วมมือ	ด้านผลกระทบที่เกิดจากสภาพปัญหามลพิษทางอากาศ	ด้านการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศฝุ่นละออง	ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน
ในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองของภาครัฐ						
9. ปิยะ ท้วมเกร็ด, มาลี สุรเชรษและจิตร เพียรล้ำเลิศ (2563) ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในประเทศไทยที่ก่อให้เกิดฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5				✓	✓	
10. เกสร เกษมชื่นยศ (2563) การศึกษาเรื่องการพัฒนาของไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน						✓
11. นพพล อัคฮาด (2565) การศึกษาเรื่องเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการแบบร่วมมือในการแก้ไขปัญหาวิกฤตโควิด 19 : วิเคราะห์จากผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		✓				

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็นงานวิจัย/นักวิจัย	ด้านการมีส่วนร่วม	ด้านกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือ	ด้านปัญหา/อุปสรรคของการบริหารจัดการแบบร่วมมือ	ด้านผลกระทบที่เกิดจากสภาพปัญหามลพิษทางอากาศ	ด้านการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศฝุ่นละออง	ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน
12. ธิดารักษ์ ลือชา และธีระภัทรา เอกผาชัย สวัสดิ์ (2564) การศึกษาเรื่องการจัดระบบดูแลผู้สูงอายุตามแนวคิดการปกครองแบบร่วมมือ : กรณีการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชน		✓		✓	✓	
13. พัชราภา ตันตราจิน (2563) การศึกษาเรื่องการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ (Collaborative Governance) : ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและนำไปปฏิบัติ		✓				✓

8.กรอบแนวคิดงานวิจัย

กรอบแนวคิดงานวิจัยพัฒนามาจากกรอบแนวคิดการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา โดยใช้รูปแบบของ Governance เข้ามา ดังนี้

1. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน (ผ่านรูปแบบคณะทำงาน) ที่เน้นการมีส่วนร่วม การประสานความร่วมมือ การเป็นภาคี การแลกเปลี่ยน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน

2. การสร้างการมีส่วนร่วม (Participation) คือ การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ และร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานของภาครัฐ

3. การลดกฎระเบียบ (Deregulation) การลดหรือผ่อนคลายระเบียบที่ตึงตัว ถือเป็นการเปิดโอกาสให้เอกชนได้มีทางเลือกที่จะมาทำงานได้มากขึ้น

4. การสร้างนวัตกรรม (Innovation) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต หมายถึง การลดขนาด เช่น ลดการเก็บภาษี ลดงบประมาณ และลดกำลังคน เน้นสร้างผลผลิต การวัดผลการทำงาน การจ้างเหมาหน่วยงานอื่น และการแปรรูปเอกชน

5. การกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจและหน้าที่ไปสู่หน่วยงานระดับล่างขององค์กรเพื่อให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ (Peter, 1996 อ้างถึงใน ชนิษฎา ชูสุข, 2565)

นอกจากนี้การเก็บข้อมูลในแต่ละขั้นตอน ผู้วิจัยได้ปรับใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนานวัตกรรมสังคมหรือแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของ d.school มหาวิทยาลัย Standford มาใช้ในการเก็บข้อมูลและดำเนินการวิจัย ซึ่งเป็นกรอบในการพัฒนานวัตกรรมที่ระบุปัญหาไปจนถึงการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในการแก้ไขปัญหา เริ่มจากกระบวนการ ดังนี้

1. Empathize เป็นการดำเนินการเพื่อทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง ทั้งในแง่ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อ ปัจจัยการตัดสินใจ และปัญหาความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองของกลุ่มเป้าหมาย (หา Pain Point ของ User) ผู้วิจัยนำมาปรับใช้ คือ ผู้วิจัยจะออกแบบนวัตกรรมให้กับประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา และโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดจากฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยใช้การบริหารจัดการแบบร่วมกันระหว่างตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคีเครือข่ายและตัวแทนภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2. Define เป็นการตีความความเข้าใจเชิงลึก ตีโจทย์ ตั้งกรอบปัญหา หรือการสรุปโจทย์ปัญหาความต้องการของ User หรือกลุ่มเป้าหมาย ให้คมชัดและตรงจุด วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อระบุโอกาสในการพัฒนานวัตกรรม และครอบคลุมหลายมุมมอง รวมถึงวิเคราะห์เพื่อหามุมมอง (Point of View) ที่พิเศษ ผู้วิจัยนำมาปรับใช้ คือ หน่วยงานภาครัฐ ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ภาคีเครือข่าย ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม แต่ไม่ทราบวิธีการแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยจึงจะนำเครื่องมือช่วยจัดการในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ หา Point of View Statement

3. Ideate เป็นการสร้างความคิดเห็นเพื่อให้ได้แนวทางแก้ปัญหาหรือทางเลือกที่หลากหลายสำหรับนำไปออกแบบผลิตภัณฑ์หรือบริการที่สร้างสรรค์ การสังเคราะห์คำตอบหรือทางเลือกใหม่ ๆ อันหลากหลาย ผู้วิจัยนำมาปรับใช้ คือ เมื่อผู้วิจัยเริ่มต้นที่ประเด็นปัญหามลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ผ่านการวิเคราะห์มาอย่างดีแล้วจากกระบวนการ Empathize และ Define ผู้วิจัยจะเลือกประเด็นปัญหาสำคัญมา 3-5 หัวข้อ แล้วให้ตัวแทนภาครัฐ ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11ตำบลคลองแห ภาคีเครือข่าย ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและโรงงานอุตสาหกรรม ได้ระดมความคิดด้วยกระบวนการ How Might We?

4. Prototype เป็นการสร้างชิ้นงานหยาบ ๆ หลาย ๆ ครั้งเพื่อเข้าใจและเรียนรู้แง่มุมที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหาหรือแนวทางที่ทีมออกแบบมา เพื่อมั่นใจว่าสิ่งที่นำเสนอได้ส่งมอบ “การออกแบบที่ถูกต้อง” (Design the Thing Right) ให้แก่ผู้ใช้และสามารถสร้างคุณค่าในการใช้ประโยชน์ได้จริง ผู้วิจัยนำมาปรับใช้ คือ ผู้วิจัยจะทำ Storyboard Prototype โดยผู้วิจัยจะสร้างคณะทำงานกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มผ่านทาง Application Line ตั้งชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มติดตามฝุ่นละอองของหมู่ 11 ตำบลคลองแห” ซึ่งจะจัดตั้งผู้ประสานงานในกลุ่มย่อย เป็นตัวแทนของกลุ่มแต่ละกลุ่ม เมื่อเจอปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลาให้แจ้งเตือนผ่าน Application Line จากนั้นจะมีการสร้างคณะทำงานกลุ่มใหญ่ผ่านทาง Application Line ตั้งชื่อกลุ่มว่า “หมู่ 11 ตำบลคลองแหร่วมใจต้านฝุ่นละออง” และจะมีการประชุมร่วมกันทุกเช้าวันเสาร์ของแต่ละเดือน

5. Test การนำไปทดสอบหรือให้กลุ่มเป้าหมายทดลองใช้ User ได้ลองใช้ผลิตภัณฑ์ สัมผัสประสบการณ์ และพูดคุยสอบถาม Users เพื่อให้ได้ข้อมูล Feedback สำหรับนำกลับไปปรับปรุงพัฒนาต้นแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยนำมาปรับใช้ คือ เมื่อได้ Prototype เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำมาทดลองใช้กับ ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลาทั้ง 5 ชุมชน ตัวแทนภาคีเครือข่าย ตัวแทนภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม และนำ Feedback ที่ได้กลับไปปรับปรุงและ

นำมาทดลองใหม่อีกครั้ง จนเกิดเป็นรูปแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน (Governance) เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของหมู่ 11 ตำบลคลองแหอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยจะนำหลักการคิดเชิงออกแบบดังกล่าวมาสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1.ตัวแทนจากภาครัฐ ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองคลองแห เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเทศบาลเมืองคลองแห จำนวน 5 คน

2. ตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลาทั้งหมด 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย จำนวน 10 คน ทั้งนี้ภายหลังได้เพิ่มจำนวนนี้ขึ้นมาเพื่อทดแทนกลุ่มภาคีเครือข่าย

3. ตัวแทนจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เดิมได้กำหนดตัวแทนกลุ่มนี้ จำนวน 5 คน จากการลงพื้นที่พบว่าไม่มีภาคีเครือข่ายในพื้นที่นั้น จึงไม่ได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มนี้ แต่ทำการเก็บข้อมูลในผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มอื่น

4. ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 5 คน

5. ตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 5 คน

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยหวังว่าจะพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบร่วมกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เพื่อแก้ไขปัญหามลภาวะทางอากาศแบบร่วมมือกัน ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ผู้วิจัยจะพัฒนาขึ้น ดังภาพประกอบ

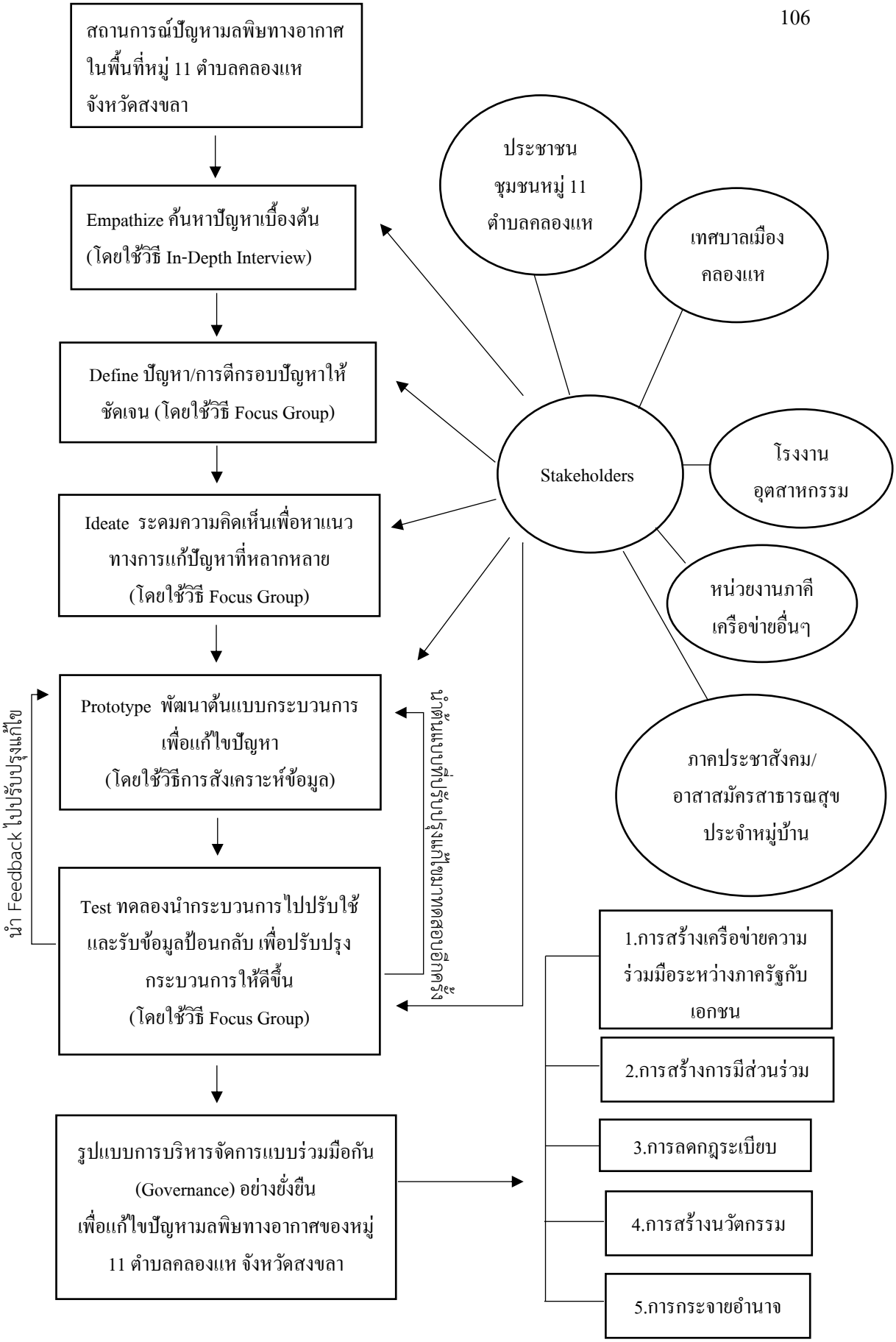

ภาพประกอบ 7 กรอบแนวคิดงานวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืน ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา 3) เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษานี้เป็นการใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเอกพันธ์ (Homogeneous Sampling) เพื่อเลือกตัวอย่างที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษทางอากาศที่คล้ายกัน วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสัญลักษณ์ (Typical Case Sampling) โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ (ประไพพิมพ์ สุธีวสินนนท์และประสพชัย พสุนนท์, 2559) และวิธีการศึกษาด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเฟ้นให้ได้ตัวอย่างที่สามารถให้ข้อมูลที่ดีและเหมาะกับประเด็นที่ทำการวิจัย (ชาย โพสิตา, 2562) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากภาครัฐ ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองคลองแห เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเทศบาลเมืองคลองแห

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม

3.1.2 เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งหมด 25 ราย และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากทุกกลุ่มตัวแทนมารวมกัน ทั้งหมด 10 ราย และทำการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาเบื้องต้น (Empathize) ขั้นตอนการตีกรอบปัญหา (Define) ขั้นตอนระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลาย (Ideate) และครั้งที่ 2 คือ ทดลองนำกระบวนการไปปรับใช้ (Test) ซึ่งจะแสดงรายละเอียดกลุ่มตัวแทนผู้ให้ข้อมูลหลักและจำนวน ดังตาราง 5 และตาราง 6 ตามลำดับ

ตาราง 5 เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	จำนวนผู้ถูกสัมภาษณ์	การเลือกตัวอย่างในงานวิจัยเชิงคุณภาพ
1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากภาครัฐ ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองคลองแห เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเทศบาลเมืองคลองแห	5 คน	วิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย	10 คน ทั้งนี้ภายหลังได้เพิ่มจำนวนนี้ขึ้นมาเพื่อทดแทนกลุ่มภาคีเครือข่าย	วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเอกพันธ์ (Homogeneous Sampling)
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	เดิมได้กำหนดตัวแทนกลุ่มนี้จำนวน 5 คน จากการลงพื้นที่พบว่าไม่มีภาคีเครือข่ายในพื้นที่นั้น จึงไม่ได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มนี้ แต่ทำการเก็บข้อมูลในผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มอื่น	วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสัญลักษณ์ (Typical Case Sampling)
4. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	5 คน	วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสัญลักษณ์ (Typical Case Sampling)

ตาราง 5 (ต่อ)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	จำนวนผู้ถูกสัมภาษณ์	การเลือกตัวอย่างในงานวิจัยเชิงคุณภาพ
5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม	5 คน	วิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

ตาราง 6 เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	จำนวนผู้ถูกสัมภาษณ์	การเลือกตัวอย่างในงานวิจัยเชิงคุณภาพ
ทุกกลุ่มตัวแทน	10 คน	วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสัญลักษณ์ (Typical Case Sampling)

3.2 แบบแผนการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1.ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก

2.ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง วารสารทางวิชาการ เอกสารทางราชการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน ตามกรอบแนวคิดและการทบทวนวรรณกรรม โดยใช้วิธีศึกษา ดังนี้

วิธีที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Data) ได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร วารสารทางวิชาการ บทความ นโยบาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิธีที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยใช้แนวคำถามเพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากภาครัฐ ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาลเมืองคลองแห เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเทศบาลเมืองคลองแห จำนวน 5 คน

2.กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย จำนวน 10 คน ทั้งนี้ภายหลังได้เพิ่มจำนวนนี้ขึ้นมาเพื่อทดแทนกลุ่มภาคีเครือข่าย

3.กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เดิมได้กำหนดตัวแทนกลุ่มนี้ จำนวน 5 คน จากการลงพื้นที่พบว่าไม่มีภาคีเครือข่ายในพื้นที่นั้น จึงไม่ได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มนี้ แต่ทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มอื่น

4.กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 5 คน

5.กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 5 คนโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 5 ชุมชน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเอกพันธ์ (Homogeneous Sampling) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสัญลักษณ์ (Typical Case Sampling) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากภาครัฐและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

การสัมภาษณ์แต่ละครั้งจะใช้เวลา 45-60 นาทีและสัมภาษณ์ทีละกลุ่มตัวแทน ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะบันทึกข้อมูล โดยวิธีการจดบันทึกและอัดเสียง เพื่อเป็นการยืนยันและนำมาวิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันของพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ที่ผ่านมาเป็น

อย่างไร และแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา อย่างยั่งยืน ควรเป็นอย่างไร

วิธีที่ 3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) โดยใช้แนวคำถามเพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากทุกกลุ่มตัวแทนมารวมกัน ทั้งหมดไม่เกิน 10 คน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสัญลักษณ์ (Typical Case Sampling) และทำการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาเบื้องต้น (Empathize) ขั้นตอนการตีกรอบปัญหา (Define) ขั้นตอนระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลาย (Ideate) และครั้งที่ 2 คือ ทดลองนำกระบวนการไปปรับใช้ (Test)

การสนทนากลุ่มแต่ละครั้งจะใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะบันทึกข้อมูล โดยวิธีการจดบันทึกและอัดเสียง เพื่อเป็นการยืนยันและนำมาวิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันของพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ที่ผ่านมาเป็นอย่างไร และแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืน ที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ควรเป็นอย่างไร

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทำการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทางกายภาพ ดังนี้

1.ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน โดยนำกรอบแนวคิดมาใช้เป็นตัวแบบในการศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา แบบร่วมมือกัน

2.นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาสร้างเป็นข้อคำถามใช้ถามตัวแทนภาครัฐ ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ภาคีเครือข่าย และตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม

3.นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบเสนอแนะ และปรับปรุงแก้ไข

ตาราง 7 สรุปการเก็บรวบรวมข้อมูล แยกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง	ข้อมูลที่ต้องการเก็บ	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล
ภาครัฐ	-สภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา -ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศอย่างยั่งยืนที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา -แนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม
ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห	-สภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา -ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศอย่างยั่งยืนที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

ตาราง 7 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	ข้อมูลที่ต้องการเก็บ	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล
	-แนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	
หน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห	-สภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา -ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศอย่างยั่งยืนที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา -แนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

ตาราง 7 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	ข้อมูลที่ต้องการเก็บ	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล
ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	สภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา -ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศอย่างยั่งยืนที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา -แนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม
โรงงานอุตสาหกรรม	-สภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา -ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศอย่างยั่งยืนที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

ตาราง 7 (ต่อ)

กลุ่มตัวอย่าง	ข้อมูลที่ต้องการเก็บ	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล
	-แนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	

ตาราง 8 ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

วัตถุประสงค์วิจัย	คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์	ผู้ให้ข้อมูลหลัก
1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-ปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนที่ท่านดูแลเป็นอย่างไร -ท่านมีการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ร่วมกับใครบ้างอย่างไร	ตัวแทนจากภาครัฐ
2. เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ท่านเจอที่ผ่านมาเป็นอย่างไร	
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืน ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-ปัจจุบันท่านมีแนวทางอะไรบ้างที่เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน -ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนควรเป็นอย่างไร	
1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-ปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร -การบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร	ตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย

ตาราง 8 (ต่อ)

วัตถุประสงค์วิจัย	คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์	ผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-อะไรคือปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ	
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืน ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-ปัจจุบันท่านมีแนวทางอะไรบ้างที่เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน -ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านควรเป็นอย่างไร	
1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-ปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร -การบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร	ตัวแทนจากหน่วยงานภาคีเครือข่าย
2. เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-อะไรคือปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ	
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบ	-ปัจจุบันท่านมีแนวทางอะไรบ้างที่เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน	

ตาราง 8 (ต่อ)

วัตถุประสงค์วิจัย	คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์	ผู้ให้ข้อมูลหลัก
ร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านควรเป็นอย่างไร	
1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-ปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร -การบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร	ตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
2. เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-อะไรคือปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ	
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-ปัจจุบันท่านมีแนวทางอะไรบ้างที่เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน -ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านควรเป็นอย่างไร	

ตาราง 8 (ต่อ)

วัตถุประสงค์วิจัย	คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์	ผู้ให้ข้อมูลหลัก
1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-ท่านทราบถึงสภาพปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนเป็นอย่างไร -ท่านมีการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นอย่างไร	ตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม
2. เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-อะไรคือปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของโรงงานอุตสาหกรรม	
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืน ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา	-ปัจจุบันโรงงานอุตสาหกรรมมีแนวทางอะไรบ้างที่เป็นแนวทางทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน -ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านควรเป็นอย่างไร	

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิจัยนี้ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการจับประเด็น จับใจความ เป็นขั้นตอนการค้นหาที่นำไปสู่การทำความเข้าใจแบบพฤติกรรมนั้นๆ รวมทั้งการตีความเพื่อสรุปให้เห็นข้อค้นพบ หรือคำตอบของโจทย์วิจัย (เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ตติกจ์และกาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552) และเป็นวิธีที่เหมาะสำหรับการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ไม่ต้องการให้เกิดปฏิกิริยาหรือความรู้สึกไม่เป็นธรรมดาธรรมชาติของผู้วิจัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2557) ในงานวิจัยนี้จะเก็บข้อมูล 2 แหล่ง คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ซึ่งนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analysis Induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น (สุภางค์ จันทวานิช, 2557) จากนั้นผู้วิจัยจะนำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าของข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยหลักการ ดังต่อไปนี้ (รัตนะ บัวสนธ์, 2556 อ้างถึงในสุทธิพร บุญมาก, 2564)

3.5.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากแหล่งที่มา (เวลา สถานที่ และบุคคล) ที่แตกต่างกันเพื่อเปรียบเทียบหาว่ามีความแปลกแยกหรือหาความเที่ยงตรงของข้อมูลที่ได้มา โดยศึกษาเปรียบเทียบจากข้อมูลเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง การสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และการสนทนากลุ่ม

3.5.2 การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการตรวจสอบวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากทั้งการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและการทำสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักพร้อมกับศึกษาข้อมูลเอกสาร ในการสำรวจหาความคล้ายคลึงกันและความแปลกแยกของข้อมูล เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงและถูกต้องในการนำไปวิเคราะห์สรุปต่อไป

ทั้งนี้การตรวจสอบข้อมูลจะเริ่มจากการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลก่อนเป็นอันดับแรก หลังจากนั้นค่อยมาตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเรียงลำดับดังกล่าวก็เพื่อให้ทราบแหล่งที่มาที่ถูกต้องแล้วจึงตรวจวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเหล่านั้นถัดมา จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การพรรณนาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

3.6 การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยจะมีการชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย การดำเนินการวิจัยและสิทธิของผู้ถูกสัมภาษณ์ก่อนการสัมภาษณ์ โดยข้อมูลทุกอย่างจากการสัมภาษณ์จะนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้เท่านั้น

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลาและเพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลาในบทนี้จะนำเสนอผลการวิจัยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

4.1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศ การบริหารจัดการและความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.1.1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศ ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.1.2 การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.1.3 ความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.2 ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.3 ความต้องการ/ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก

4.4 การพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศ การบริหารจัดการและความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.1.1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศ ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์มีการสะท้อนปัญหาในพื้นที่ทั้งหมด 4 ปัญหา ดังนี้

4.1.1.1 ปัญหาฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรมทั้ง 2 แห่งในพื้นที่

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่จากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีการสะท้อนว่า โรงงานอุตสาหกรรมที่มาตั้งบริเวณชุมชนส่งผลกระทบเรื่องฝุ่นละอองอย่างมาก ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

"…ปัญหาที่พบในชุมชนเราส่วนมากมาจากฝุ่นของโรงงานอุตสาหกรรม..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 10, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"…ในระแวกบ้านเรามีฝุ่นละอองมาจากโรงงานอุตสาหกรรม 2 แห่ง..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 12, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"…ในพื้นที่มีฝุ่นละอองในช่วงหน้าแล้งที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรม..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 21, 28 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

4.1.1.2 ปัญหาฝุ่นละอองจากรถบรรทุก

ผู้ให้ข้อมูลหลักจากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีการให้ความคิดเห็นว่า รถบรรทุกที่วิ่งผ่านถนนในเขตชุมชน ส่งผลกระทบทำให้ดิน หิน ตกเรี่ยราดถนน และสร้างฝุ่นละอองให้กับบ้านเรือนที่อยู่ติดถนน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

"…ปัญหาที่เจอบ่อยในชุมชนจะเป็นเรื่องของฝุ่นละอองจะมีมากในฤดูแล้ง มาจากรถบรรทุกดิน..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 8, 23 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"…บ้านเราอยู่ติดถนนมักมีปัญหาเรื่องฝุ่นละออง เนื่องจากมีรถบรรทุกดินวิ่งผ่านไม่มีหน่วยงานที่จะมาเก็บกวาด..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 17, 27 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…รถบรรทุกที่วิ่งบนถนน ทำให้มีฝุ่นละอองตกลงบนพื้นถนน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 18, 27 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…รถบรรทุกดินจากเขาบันไดนาง ทำดินตกหล่นเรี่ยราด ทำให้เกิดความสกปรก ...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 21, 28 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

4.1.1.3 ปัญหาฝุ่นละอองเข้าบ้านเรือนของประชาชน

ช่วงฤดูแล้งของทุกปีในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา จะประสบปัญหาฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรมพัดเข้าบ้านเรือน โดยผู้ให้ข้อมูลหลักจากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้แสดงทัศนะว่า มีฝุ่นละอองจะเกาะตามโต๊ะเก้าอี้ และในบ้านเรือน ทำให้บ้านเรือนสกปรก และรบกวนสภาพความเป็นอยู่ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“…ในพื้นที่ช่วงหน้าแล้งฝุ่นเยอะมาก ทางเข้าบ้านเต็มไปด้วยฝุ่น...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, 20 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ฝุ่นในชุมชนเยอะมาก เวลาพัดมาแต่ละครั้งพัดมาเหมือนไฟสีแดง ส่งผลกระทบอย่างมากต่อบ้านเรือน ไม่สามารถตากผ้าได้เนื่องจากฝุ่นมันฟุ้งกระจายทำให้ผ้าสกปรก...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4, 22 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…บ้านผมชอบมีฝุ่นละอองในช่วงหน้าแล้ง และมีฝุ่นละอองเข้าบ้าน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 9, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ช่วงฤดูแล้งบ้านเราจะมีฝุ่นเยอะมาก และได้รับผลกระทบอย่างมาก ตื่นมาตอนเช้าจะมีฝุ่นเกาะบริเวณหน้าบ้าน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 10, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…เราเห็นว่ามีฝุ่นละอองที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรม ที่บ้านก็ได้รับผลกระทบจากฝุ่นละอองเข้ามาในบ้าน ฝุ่นดินทรายเข้าบ้านเยอะแยะต้องกวาดทุกวันในช่วงฤดูแล้ง...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 22, 23 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ฝุ่นละอองจะเห็นได้ชัดเนื่องจากมีฝุ่นเกาะบริเวณใบตองต้นกล้วย และมีฝุ่นบริเวณหน้าบ้าน กวาดฝุ่นได้เป็นกำ...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 7, 23 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

4.1.1.4 ปัญหาต่อสุขภาพ

ฝุ่นละอองจากเศษหิน ดิน ทราย เป็นสาเหตุหนึ่งของการทำให้เกิดโรคทางระบบทางเดินหายใจและส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน หากรับเข้าไปมากจะทำให้สมรรถภาพของปอดทำงานลดลง ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยเฉพาะจากตัวแทนกลุ่มประชาชน มีการสะท้อนความรู้สึกว่า มีความวิตกกังวลอย่างมากกับโรคทางระบบทางเดินหายใจที่มาจากฝุ่นละออง บางรายส่งผลกระทบในการเป็นโรคภูมิแพ้ มีอาการหวัดบ่อยครั้ง ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

"...ผมและครอบครัวมีความวิตกกังวลเรื่องฝุ่นละอองและมลพิษทางอากาศ เนื่องจากเมื่อก่อนไม่มีปัญหามลพิษทางอากาศ แต่พอโรงงานมาตั้ง ฝุ่นมันก็มีมากขึ้น ตอนนี้ยังไม่มีอาการ แต่อนาคตถ้ามันสะสมมากไปในระยะยาว ไม่รู้เลยว่าผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจจะเป็นอย่างไร ในช่วงหน้าแล้งฝุ่นเยอะมาก..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, 20 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"...ก๊ะมีความกังวลเรื่องสุขภาพ มีผู้สูงอายุในชุมชนเป็นโรคปอดมากขึ้นจากฝุ่นละอองและส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตในชุมชน 2 ราย..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4, 22 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"...คนในชุมชนมีความวิตกกังวลเรื่องสุขภาพ เนื่องจากที่บ้านมีคนในครอบครัวต้องฟอกไต..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 22, 29 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

กล่าวโดยสรุปจากสภาพปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา พบว่า ประชาชนในพื้นที่และโรงงานอุตสาหกรรมรับทราบว่าในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีปัญหาเรื่องมลภาวะทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรม 2 แห่ง และรถบรรทุกดิน ซึ่งเป็นปัญหาในช่วงฤดูแล้งที่ส่งผลรบกวนความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงมีความวิตกกังวลต่อผลกระทบต่อสุขภาพเกี่ยวกับโรคทางระบบทางเดินหายใจในอนาคต ดังภาพประกอบ 8

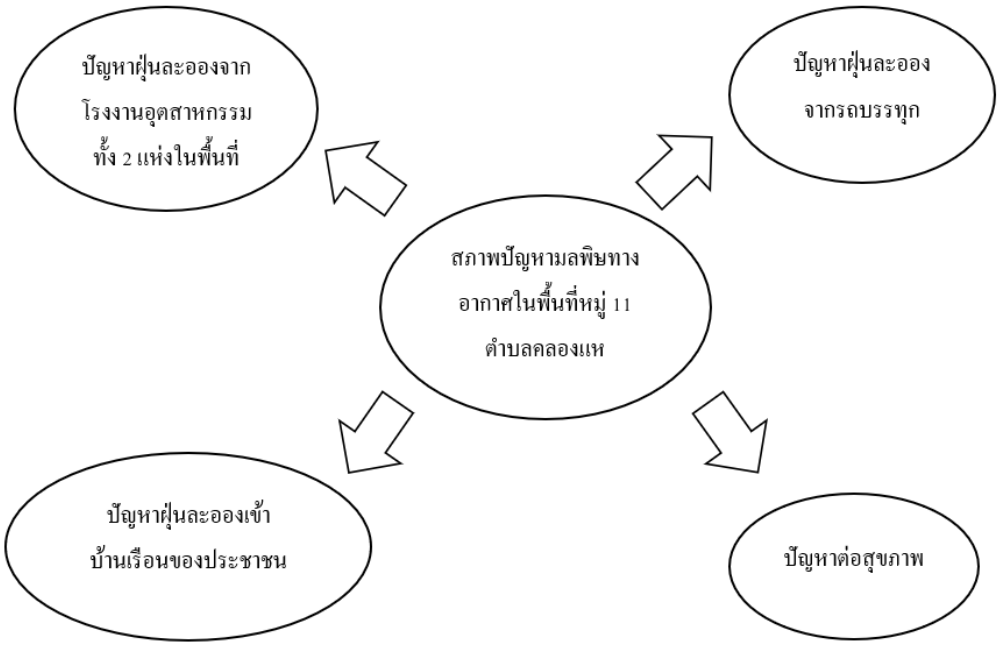

ภาพประกอบ 8 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลอแห จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 9 ฝุ่นละอองของโรงงานอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน

4.1.2 การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงทัศนะในเรื่องการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศแบบร่วมมือกันในพื้นที่ทั้งหมด 2 ปัญหา ดังนี้

4.1.2.1 ไม่มีระบบบริหารจัดการแบบร่วมมือกันมาก่อน

การบริหารจัดการนั้นเป็นกระบวนการร่วมมือ หาข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างของภาครัฐ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่ใช่รัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา พบว่า ยังไม่มีการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ ดังคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“…ในชุมชนไม่มีการบริหารจัดการมลพิษในชุมชน เคยดำเนินการร้องเรียน เรื่องก็เงียบตลอด เรื่องไปไม่ถึงระดับผู้ที่แก้ปัญหา (ผู้ให้ข้อมูลหลัก อยากอยู่เฉยๆ ไม่อยากมีความระแวง)...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2, 20 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…พื้นที่นี้ยังไม่มีการบริหารจัดการในชุมชนอย่างจริงจัง...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5, 22 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…เราอาศัยในพื้นที่มานาน ยังไม่มีการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในชุมชนเลย...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 13, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

4.1.2.2 มีการแก้ไขบ้าง เมื่อมีการร้องเรียน แต่ไม่มีวิธีการที่เป็นทางการ

ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีการร้องเรียนไปยังหน่วยงานภาครัฐเพื่อขอความช่วยเหลือ ให้มาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักจากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ได้แสดงความเห็นต่อเรื่องนี้ว่า หน่วยงานภาครัฐจะนำรถมา

ฉีดล้างถนนให้เมื่อมีการร้องเรียนจากประชาชนไปยังเทศบาลเมืองคลองแห แต่ไม่มีการลงมาตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นการดำเนินการแบบรอปัญหา ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

"...หน่วยงานภาครัฐจะบริหารจัดการเมื่อมีเรื่องร้องเรียน แต่ไม่มีการบริหารจัดการแบบจริงจัง แต่เรื่องมักไปไม่ถึงไหน..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5, 22 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"...ในชุมชนของผมไม่มีการบริหารจัดการมลพิษในชุมชน เคยดำเนินการร้องเรียนเรื่องก็เงียบตลอด เรื่องไปไม่ถึงระดับผู้ที่แก้ปัญหา..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2, 20 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

กล่าวโดยสรุปจากการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา พบว่า ยังไม่มีการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน ดังภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.1.3 ความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

จากการสัมภาษณ์สะท้อนว่า ในชุมชนยังไม่มีความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นๆ ในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ทั้งหมด 2 ปัญหา ดังนี้

4.1.3.1 ขาดการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ประชาชนและภาคเอกชน

การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เป็นกลุ่ม องค์กร หรือชุมชน มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มารวมกลุ่มกันเพื่อวางแผน ตัดสินใจ

และแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยมุ่งให้เกิดความพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่ายและบรรลุจุดมุ่งหมายในกิจกรรมนั้นๆ จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยเฉพาะจากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านสะท้อนว่า ในชุมชนยังไม่มีการเข้ามามีส่วนร่วม ระหว่างภาครัฐ ประชาชนและภาคเอกชน ซึ่งชาวบ้านต้องการให้ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหา ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“…ควรให้โรงงาน เทศบาล ชุมชน มาคุยร่วมกัน เพื่อหาทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 6, 23 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ควรให้ทุกหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกันหลายภาคส่วน และมีความจริงจังในการควบคุมจับ ปรับจริง...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 18, 27 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ผมยังไม่เห็นว่ามีการการร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 19, 27 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

4.1.3.2 มีการดำเนินการฝ่ายเดียวโดยภาครัฐในบางกรณี

เมื่อมีการร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เกี่ยวกับปัญหาเรื่องฝุ่นละออง หน่วยงานภาครัฐจะดำเนินการเองทุกอย่าง เนื่องจากมองเป็นหน้าที่ที่ต้องรับใช้ประชาชนและทำหน้าที่อย่างเต็มที่ และจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยเฉพาะจากหน่วยงานภาครัฐแสดงทัศนะว่า ภาครัฐจะมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง ต่อเมื่อมีการร้องเรียนจากประชาชน อย่างไรก็ตามเป็นการดำเนินการฝ่ายเดียวโดยภาครัฐเท่านั้น ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“…หน่วยงานภาครัฐจะบริหารจัดการเมื่อมีเรื่องร้องเรียน แต่ไม่มีการบริหารจัดการแบบจริงจัง แต่เรื่องมักไปไม่ถึงไหน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5, 22 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…เทศบาลและเทศกิจจะลงไปดูในพื้นที่ร่วมกันเมื่อมีการร้องเรียนจากชาวบ้านในเรื่องมลภาวะทางอากาศ เจ้าหน้าที่เข้าไปพูดคุยกับผู้ประกอบ ให้แก้ไขปรับปรุงก่อน แต่อาจจะไม่ได้ตรงใจกับผู้ร้องเรียนโดยตรง...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 18, 27 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…เมื่อมีการร้องเรียนมายังเทศบาล เจ้าหน้าที่จะเข้าไปตรวจสอบ หรือหากเกิดการทะเลาะวิวาทจะมีตำรวจช่วยปกป้องเจ้าหน้าที่ซึ่งจะทำงานร่วมกับเทศกิจ โดยมีหน้าที่แจ้งให้ผู้ประกอบการให้มาฉีดล้างฝุ่นละออง ประสานงานร่วมกับกองสาธารณสุขในการเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง หากผู้ประกอบการไม่ทำตามคำสั่งของเทศกิจ จะรายงานต่อนิติกรให้ดำเนินการแจ้งความไปสู่ระดับสูง (กรมโรงงานและสิ่งแวดล้อมภาค) ต่อไปที่เกินกว่าอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการ ทำงานร่วมกับประธานชุมชน เพื่อจะนำเรื่องเข้าสู่เทศบาลเมืองคลองแห เมื่อมีวาระการประชุมประจำเดือนเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เข้ามาร่วมในกรณีที่ผู้ประกอบการจะมีการหาเรื่องหรือไม่พอใจที่เจ้าหน้าที่...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 21, 29 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

กล่าวโดยสรุปในเรื่องการมีส่วนร่วมในชุมชน พบว่า ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศกิจ กรมโรงงานและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลา กรมควบคุมมลพิษ นิติกร ตำรวจ ประธานและกรรมการชุมชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา และเทศบาลเมืองคลองแห ในกรณีที่ชาวบ้านร้องเรียน แต่ยังขาดการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ประชาชนและภาคเอกชน ดังภาพประกอบ 11

ภาพประกอบ 11 ความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.2 ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ทั้งหมด 7 ปัญหา ดังนี้

4.2.1 ขาดสิ่งป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรม

สิ่งป้องกันการฟุ้งกระจายจากฝุ่นละอองเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมากสำหรับการใช้งานในโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากจะช่วยลด/บรรเทาให้การฟุ้งกระจายของฝุ่นละอองลดลง อันเป็นเหตุจะก่อให้เกิดความรำคาญต่อประชาชนในพื้นที่ แต่จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักจากโรงงานอุตสาหกรรมสะท้อนว่า พื้นที่ในการสร้างสิ่งป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นละอองมีจำกัด ทำให้ไม่สามารถทำได้ในบางกรณี ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โรงงานของเรามีรถน้ำมีเพียง 1 คัน บางทีล้างถนนให้ไม่ทัน และเกิดการชำรุด ในส่วนการติดสปริงเกอร์ จะติดตั้งไม่ได้ เนื่องจากเป็นโรงงานพักดิน หากวางสปริงเกอร์ รถบรรทุกดินก็เหยียบและพังได้...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 20, 27 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…โรงงานของพี่อยู่เกือบติดถนน ไม่มีพื้นที่ในการทำบ่อล้างล้อ เนื่องจากทางโรงงานเคยเช่าพื้นที่ในการทำบ่อล้างล้อก่อนออกจากถนนใหญ่ แต่เมื่อหมดสัญญาเช่าทางโรงงานไม่ได้เช่าต่อเนื่องจากราคาแพงขึ้น...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 23, 29 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

4.2.2 สภาพลมฟ้าอากาศที่แปรปรวน

สภาพลมฟ้าอากาศที่แปรปรวน ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากปกติ เป็นสิ่งที่คาดการณ์ไม่ได้ เช่น บางวันอาจมีลมพัดแรงหรือเกิดลมเปลี่ยนทิศ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักจากกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม สะท้อนว่า สภาพลมฟ้าอากาศส่งผลอย่างมากในการแก้ไขการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“…พี่มองว่าความแรงของลม สภาพดิน ฟ้า อากาศ ทำให้ยากที่จะควบคุมการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 14, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ช่วงฤดูฝนพื้นถนนจะสกปรกมาก ทำให้ควบคุมยาก...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 15, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…เมื่อมีสภาพอากาศที่แปรปรวน ลมแรง จะไม่สามารถป้องกันฝุ่นละอองได้...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 16, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

4.2.3 ประชาชนไม่อยากเข้าไปยุ่งเพราะเกรงกลัวอิทธิพลของคนในพื้นที่

ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีความต้องการที่จะอาศัยในพื้นที่ของตนเองอย่างสงบสุข ไม่ต้องการมีปัญหากับใคร และต้องการจะอาศัยที่ชุมชนแห่งนี้ไปตลอดชีวิตเนื่องจากเป็นบ้านเกิดของตน โดยจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์นี้ว่า ประชาชนในพื้นที่ไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้มากนัก มีความต้องการใช้ชีวิตอย่างสงบสุข เนื่องจากมีความเกรงกลัวอิทธิพลของคนในพื้นที่ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“…ชาวบ้านไม่มีใครอยากเข้าไปยุ่งกับผู้ประกอบการ ไปทะเลาะกับนายทุนจะไม่คุ้ม...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 9, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ผู้ประกอบการ ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าที่เข้ามายุ่งเรื่องฝุ่นละออง และชาวบ้านเข้าไม่ถึงผู้ประกอบการ...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ชาวบ้านไม่อยากจะเข้ามายุ่งกับเรื่องมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรม เพราะอยากอยู่เฉยๆ ไม่อยากมีปัญหา...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 24, 4 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

4.2.4 ประชาชนขาดความรู้

ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องของกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการฝุ่นละอองในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยเฉพาะจากกลุ่มประชาชนแสดงความคิดเห็นว่า ประชาชนในพื้นที่ยังขาดความรู้ในการจัดการปัญหาเรื่องฝุ่นละอองในพื้นที่ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“…ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความรู้ เรียนจบปวช. /ปวส. จึงไม่ค่อยรู้เรื่องพวกนี้มากนัก...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, 20 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ชาวบ้านขาดความรู้ในการเข้ามาจัดการเรื่องนี้...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 24, 4 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

4.2.5 ผู้นำชุมชนขาดความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง

ผู้นำควรเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการปฏิบัติภารกิจต่างๆในชุมนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ และเป็นตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็น เจรจา ต่อรองให้กับประชาชน แต่จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักลุ่มประชาชนแสเดงความรู้สึกที่มีต่อผู้นำ ว่าชาวบ้านยังมองว่าผู้นำในชุมชนยังทำหน้าที่ในการจัดการเรื่องฝุ่นละอองไม่เต็มที่ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

"…ผู้นำ ควรจะมีรู้ว่าบริเวณตรงไหนมีฝุ่น ควรเข้ามาจัดการ..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, 21 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"…ชุมชนของเราขาดผู้นำในการริเริ่มแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 24, 4 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

"…ผู้นำชุมชนไม่เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 25, 4 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

4.2.6 ผู้ประกอบการขาดความใส่ใจประชาชน

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักจากกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ ประชาชน ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สะท้อนว่า ผู้ประกอบการไม่ใส่ใจประชาชนในพื้นที่เท่าที่ควร ดังคำสัมภาษณ์ดังนี้

"…ผู้ประกอบการไม่ใส่ใจชุมชนเท่าที่ควร ถ้าใส่ใจจะไม่ปล่อยปละละเลย และถ้าผู้นำอยู่ข้างประชาชน การเรียกร้องคงมีเรื่องคืบหน้ามากกว่านี้..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, 20 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"…ผู้ประกอบการไม่ให้ความใส่ใจกับเรื่องฝุ่น ถึงแม้ชาวบ้านจะร้องเรียนไป..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, 21 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"…ผู้ประกอบการไม่ให้ความใส่ใจในการแก้ไขปัญหา เพราะมลพิษทางฝุ่นละอองเกิดในโรงงาน..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 4, 22 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

4.2.7 ภาครัฐขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญการดูแลมลพิษทางอากาศ

หน่วยงานภาครัฐมักมีปัญหาความขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยเฉพาะกลุ่มตัวแทนภาครัฐ ให้ทัศนะว่า หน่วยงานภาครัฐขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมในการกำกับดูแลอย่างเข้มงวด ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“…หน่วยงานภาครัฐขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรงที่เข้ามาดูแลในเรื่องมลภาวะทางอากาศในพื้นที่...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 17, 27 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ในหน่วยงานไม่ได้มีเจ้าหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 18, 27 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…หน่วยงานภาครัฐขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญในการดูแลเรื่องมลภาวะทางอากาศ...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 19, 27 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

กล่าวโดยสรุปจากปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่พบว่า เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐไม่มีผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมในการเข้ามาดูแลเรื่องมลพิษทางอากาศในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา และผู้ประกอบการเป็นผู้มีอิทธิพล ทำให้ยากต่อการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศได้อย่างจริงจัง อีกทั้งผู้ประกอบการไม่มีความใส่ใจปัญหาเรื่องฝุ่นละอองที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง/ผู้มีอำนาจไม่เข้ามาดูแลเรื่องมลภาวะทางอากาศอย่างจริงจัง ประชาชนในพื้นที่ไม่ต้องการจะเข้ามายุ่งเรื่องนี้ รวมถึงการที่ประชาชนขาดความรู้ และผู้นำชุมชนไม่เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหานี้ ในส่วนปัญหา/อุปสรรคของผู้ประกอบการ จะพบกับสภาพลมฟ้าอากาศ ความแรงของลม การมีพื้นที่ที่จำกัดและยากต่อการติดสปริงเกอร์เพื่อลดการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง ดังภาพประกอบ 12

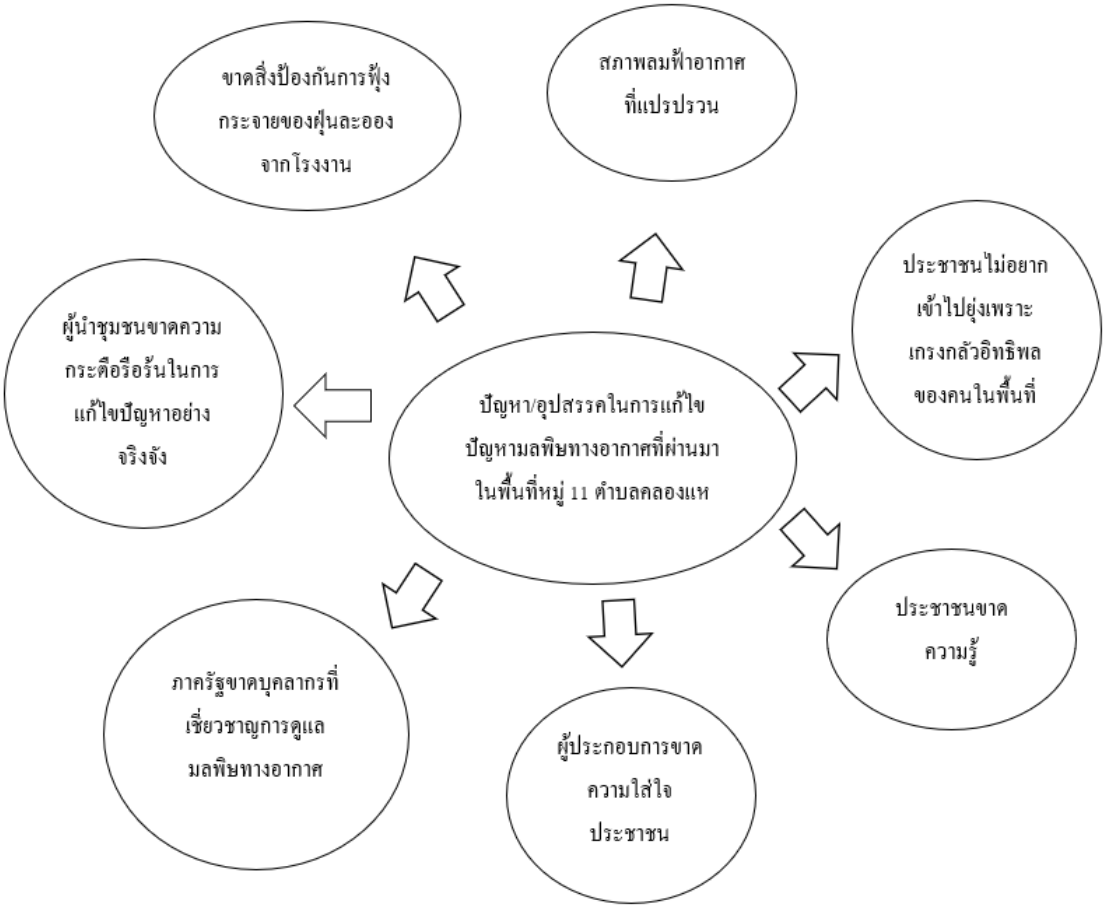

ภาพประกอบ 12 ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

4.3 ความต้องการ/ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์มีการสะท้อนความต้องการ/ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งหมด 4 ปัญหา ดังนี้

4.3.1 ยกระดับการแก้ปัญหาโดยภาครัฐ

การยกกระดับการแก้ไขปัญหาโดยหน่วยงานภาครัฐที่จะให้ตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอาจเป็นเรื่องที่ทำได้ยากเนื่องจากด้วยภาระงานที่มีจำนวนมาก หรือจำนวนบุคลากรที่ขาดแคลน จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชน สะท้อน

ว่า หน่วยงานภาครัฐได้มีการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองโดยการนำรถน้ำของเทศบาลไปฉีดล้างถนนในประชาชน ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

"…ผมอยากให้เทศบาลมาเป็นผู้สนับสนุนเรื่องฝุ่นในชุมชนให้มากกว่านี้..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1, 20 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"…ถ้ามีการร้องเรียน เทศบาลจะนำรถน้ำมาฉีดล้างถนนให้ประชาชน..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 5, 22 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"…เราคิดว่าต้องหาจุดที่ทำให้เกิดความรำคาญ เช่น แจ้งทางโรงงานอุตสาหกรรมให้กั้นรั้วโดยใช้ตาข่ายดักฝุ่น..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 22, 28 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"…ผมอยากให้เจ้าหน้าที่เทศกิจให้เข้าไปฉีดน้ำบนถนน รวมถึงเข้าไปคุยกับผู้ประกอบการ..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 17, 27 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

4.3.2 เพิ่มมาตรการป้องกันแหล่งกำเนิดฝุ่นละอองจากทางโรงงานอุตสาหกรรม

มาตรการป้องกันแหล่งกำเนิดฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตชุมชน ซึ่งจากการสัมภาษณ์โดยเฉพาะกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม แสดงความคิดเห็นว่าผู้ประกอบการมีการวางแผนจะปูพื้นคอนกรีตรอบบริเวณโรงงานและทำกำแพงให้สูงขึ้นเพื่อลดการฟุ้งกระจายของฝุ่นละอองไปยังบ้านเรือนประชาชนในพื้นที่ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

"…เถ้าแก่มีการวางแผนจะปูพื้นคอนกรีต และทำกำแพงสูงและจะปรับที่ล้างล้อให้กว้างกว่าเดิม..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 14, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"…โรงงานจะปูคอนกรีตบริเวณโรงงานทั่วบริเวณ จะทำในช่วงฤดูแล้ง และจะสร้างกำแพงกั้นรอบโรงงาน..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 15, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

"…พี่เจ้าของโรงงานมีแผนการติดตั้งตาข่ายดักฝุ่น กั้นด้านหน้าของโรงงาน แต่ไม่แข็งแรง และให้รถบรรทุกวิ่งผ่านถนนเลียบคลองเพื่อไม่ให้ผ่านเส้นทางของบ้านเรือนชาวบ้าน..."

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 23, 29 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

4.3.3 ขาดแนวทางการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในชุมชน

ในส่วนของแนวทางการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในชุมชนที่ผ่านมายังไม่มีการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม โดยจากการสัมภาษณ์สะท้อนว่า ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ยังไม่มีแนวทางในการแก้ไขปัญมลพิษทางอากาศ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“…ชุมชนของเรายังไม่มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองอย่างจริงจัง แต่มีการดูแลตนเองเท่านั้น คิดว่าควรเป็นหน้าที่ของเทศบาลในการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 9, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ในพื้นที่ยังไม่มีแนวทางในการแก้ไขปัญหา...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 12, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ยังไม่มีการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในชุมชน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 25, 4 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

4.3.4 ส่งเสริมการป้องกันดูแลตนเองของประชาชน

การที่ประชาชนรับรู้ความสามารถในการดูแลและป้องกันตนเองในพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการดูแลและป้องกันตนเองจากฝุ่นละอองในชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มประชาชน พบว่า ประชาชนในพื้นที่ไม่มีแนวทางการแก้ไขปัญหานอกจากการดูแลตนเอง โดยการปลูกต้นไม้รอบๆ บริเวณบ้านและการสวมหน้ากากอนามัย ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“…ผมปลูกต้นไม้ เพราะทำอย่างอื่นไม่ได้ ต้องดูแลตัวเองสวมหน้ากากอนามัย...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2, 20 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…ผมปลูกต้นไม้และดูแลตัวเอง...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 3, 21 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…พวกเรามีการดูแลป้องกันตนเองในครัวเรือน เช่น การสวมหน้ากากอนามัย ปลูกต้นไม้หน้าบ้าน...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 10, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

“…พี่จะดูแลตนเอง ได้แก่ การออกกำลังกายให้สุขภาพแข็งแรง...”

(ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 11, 26 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

กล่าวโดยสรุปจากความต้องการ/ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ยังไม่มีแนวทางในการแก้ไขปัญฝุ่นละอองทำให้ประชาชนในพื้นที่มีการป้องกันตนเองจากฝุ่นละออง โดยการปลูกต้นไม้รอบบ้านและสวมหน้ากากอนามัย และผู้ประกอบการมีแนวทางการแก้ไขมลพิษทางอากาศ โดยการจะปูพื้นคอนกรีตและทำกำแพงกั้นสูงรอบๆโรงงาน รวมถึงหากถนนสกปรกจะมีการนำรถมาฉีดล้างถนนและให้รถบรรทุกวิ่งผ่านถนนเลียบคลองเพื่อไม่ให้ผ่านเส้นทางของบ้านเรือนชาวบ้าน ดังภาพประกอบ 13

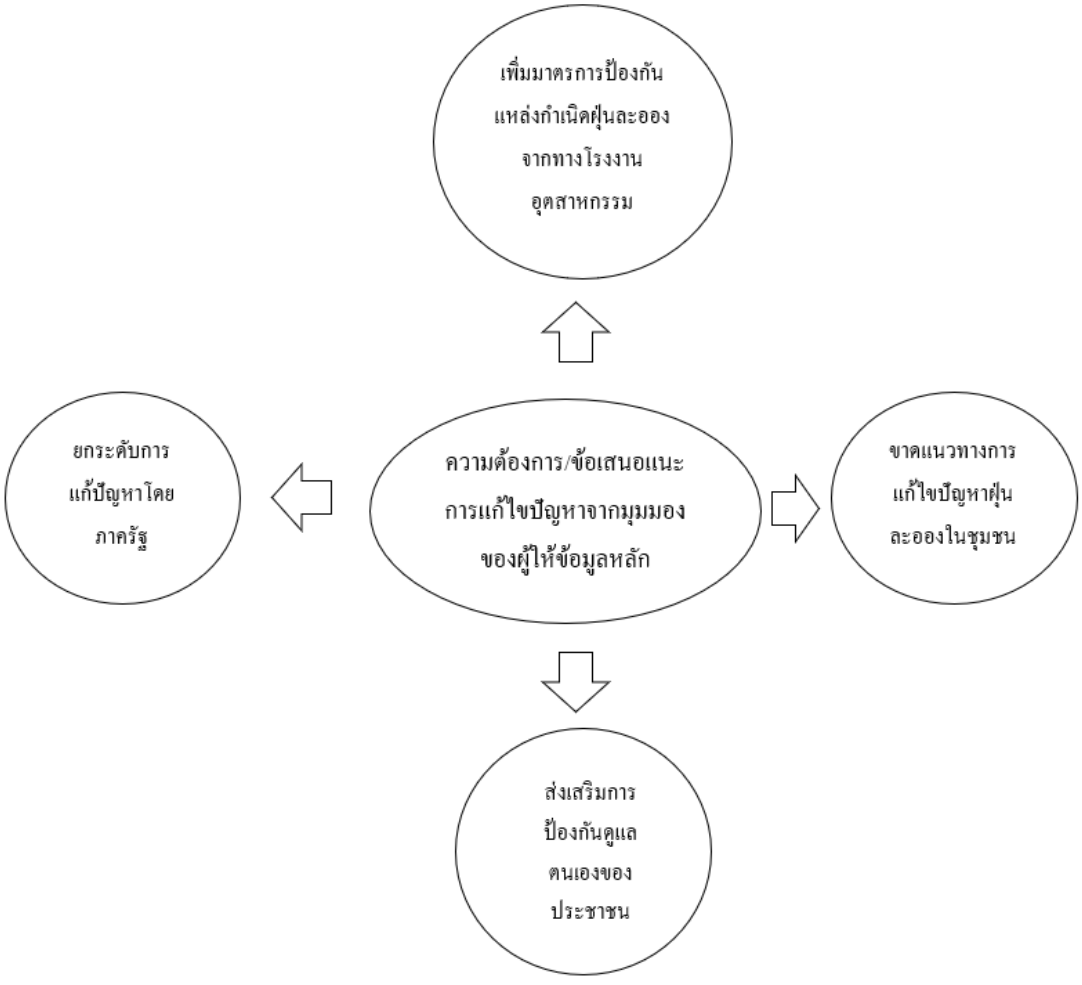

ภาพประกอบ 13 ความต้องการ/ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก

4.4 การพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีปัญหาเรื่องฝุ่นละอองที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรม 2 แห่ง และฝุ่นจากรถบรรทุก ในช่วงฤดูแล้งซึ่งประชาชนในพื้นที่ได้มีการร้องเรียนไปยังหน่วยงานภาครัฐ แต่เรื่องที่ได้ร้องเรียนไปกลับไม่ได้รับแก้ไขและมีความล้าช้าในการดำเนินงาน อีกทั้งชุมชนขาดระบบการติดตามและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้วิจัยได้คิดค้นกระบวนการรูปแบบใหม่ในการพัฒนาการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ให้เกิดการสื่อสารที่มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยการลดกระบวนการในขั้นตอนที่ประชาชนเขียนจดหมายร้องเรียนไปยังเทศบาลเมืองคลองแห แต่ปรับเปลี่ยนเป็นการแจ้งปัญหาเข้าไปใน Application Line กลุ่มที่จัดทำขึ้นทันที โดยในกลุ่มจะประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนในพื้นที่ และผู้ประกอบการ ผ่านกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา และจากการศึกษาสภาพปัญหาโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูกหลักส่วนใหญ่ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ทำให้ทราบว่าในชุมชนมีปัญหาทั้งหมด 4 อย่าง ได้แก่ ปัญหาฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรมทั้ง 2 แห่งในพื้นที่ ปัญหาฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรมทั้ง 2 แห่งในพื้นที่ ปัญหาฝุ่นละอองเข้าบ้านเรือนของประชาชน และปัญหาต่อสุขภาพ ซึ่งในชุมชนยังไม่มีการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ประชาชนในพื้นที่ และภาคเอกชน และพบว่าปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง ได้แก่ ขาดสิ่งป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรม สภาพลมฟ้าอากาศที่แปรปรวน ประชาชนไม่อยากเข้าไปยุ่งเพราะเกรงกลัวอิทธิพลของคนในพื้นที่ ประชาชนขาดความรู้ ผู้ประกอบการขาดความใส่ใจประชาชน ภาครัฐขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญการดูแลมลพิษทางอากาศ และผู้นำชุมชนขาดความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง และทำให้ทราบว่าประชาชนต้องการให้ผู้ประกอบการใส่ใจประชาชน และมีมาตรการในการป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง รวมถึงอยากให้ภาครัฐมีการกำกับดูแลให้เข้มงวดมากยิ่งขึ้น

นำมาสู่การพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ร่วมกับตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ภาคประชาสังคม/อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน และโรงงานอุตสาหกรรม โดยมีการจัดเวทีสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนานวัตกรรมสังคมหรือแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของ d.school มหาวิทยาลัย

Standford ซึ่งครั้งที่ 1 นำกระบวนการคิดเชิงออกมาแบบใช้ในขั้นตอน การค้นหาปัญหาเบื้องต้น (Empathize), ปัญหา/การตีกรอบปัญหาให้ชัดเจน (Define) และ ระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลาย (Ideate) โดยการให้ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลหลักทำกิจกรรมตอบคำถามลงในกระดาษโพสต์อิท และไปแปะบนแผ่นฟลิบชาร์ต จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และออกแบบต่อไป หลังจากได้ทำการสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 ผู้วิจัยได้ไปพัฒนาต้นแบบกระบวนการเพื่อแก้ไขปัญหา (Prototype) และทดลองนำกระบวนการไปปรับใช้ (Test) และรับข้อมูลป้อนกลับ เพื่อปรับปรุงกระบวนการให้ดีขึ้นจากตัวแทนผู้ให้ข้อมูลหลักทุกกลุ่มตัวแทน

ผลที่ได้คือ ร่างการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน ออกแบบขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาในการติดตามสถานการณ์ฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา และประสานงานระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยมีระบบกลไกประกอบด้วย คณะกรรมการในการติดตามฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการร่วมกัน และกระบวนการขั้นตอนในการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเพื่อติดตามและแก้ไขสถานการณ์ฝุ่นละออง และได้นำกลไกการพัฒนามาทดสอบ พบว่าคณะกรรมการเห็นด้วยว่าดีมาก และเป็นการลดขั้นตอนในการร้องเรียนไปยังเทศบาลเมืองคลองแห สามารถจัดการได้อย่างรวดเร็ว ดังภาพประกอบ 14

ร่างการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง
ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

1.แต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ดังนี้

1.1 นายดานัด บิลยะแม ประธานกรรมการ

1.2 คณะกรรมการ จำนวน 9 ท่าน ประกอบด้วย

1.2.1 นางศิริวรรณ ทองบัว กรรมการที่เป็นตัวแทนจากกองสาธารณะสุข หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องจากเทศบาลเมืองคลองแห

1.2.2 นายอิทธิพล โหดหมาน กรรมการที่เป็นตัวแทนจากประชาชน

1.2.3 นายนิลือ เก็มบิลหมาด กรรมการที่เป็นตัวแทนจากประชาชน

1.2.4 นางสาวรัตติยา บินญาวัง กรรมการที่เป็นตัวแทนจากประชาชน

1.2.5 นายโสพน การันสันติ กรรมการที่เป็นตัวแทนจากประชาชน

1.2.6 นางสาวอัสมา บิลยะแม กรรมการที่เป็นตัวแทนจากประชาชน

1.2.7 นางสาวอาริสา ขุนรงค์ กรรมการที่เป็นตัวแทนจากผู้ประกอบการโรงงานอุตาสหกรรมในพื้นที่

1.2.8 นางสาลี แหวนผ่อง กรรมการที่เป็นตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

1.2.9 นางสาวดวงเดือน บิลแหละ กรรมการที่เป็นตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

1.3 นางสาวสิรนุช เสียมไหม เลขานุการ

1.4 เทศบาลดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการโดยจัดทำประการแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแหเพื่อให้เป็นทางการ

2.บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

2.1 ประธานกรรมการ มีหน้าที่ ดังนี้

2.1.1 นำข้อสรุปประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะจากการหารือ เสนอต่อเทศบาลเมืองคลองแห เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ต่อ

2.1.2 นำข้อสรุปที่ได้จากการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองเสนอต่อคณะกรรมการผ่านทาง Line กลุ่ม

2.2 คณะกรรมการ มีหน้าที่ ดังนี้

2.2.1 คณะกรรมการที่เป็นตัวแทนประชาชน

2.2.1.1 เฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์ฝุ่นละอองในพื้นที่ และรายงานสถานการณ์/ถ่ายรูปฝุ่นละอองลงใน Line กลุ่ม

2.2.2 คณะกรรมการที่เป็นตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2.2.2.1 เฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์ฝุ่นละอองในพื้นที่ และรายงานสถานการณ์/ถ่ายรูปฝุ่นละอองลงใน Line กลุ่ม

2.2.3 คณะกรรมการที่เป็นตัวแทนผู้ประกอบการ

2.2.3.1 นำข้อสรุปประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะจากการหารือ เสนอต่อเจ้าของโรงงาน เพื่อนำไปพิจารณาถึงปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และอาจพิจารณาแนวทางที่เป็นไปได้ในการจัดการกับปัญหาดังกล่าว

2.2.3.2 นำสรุปผลการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองเสนอต่อคณะกรรมการผ่านทาง Line กลุ่ม

2.3 เลขานุการ มีหน้าที่ ดังนี้

2.3.1 สรุปประเด็นปัญหาเพื่อส่งต่อให้ประธานกกรรมการและคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนผู้ประกอบการ ได้นำไปดำเนินการต่อ

2.3.2.ติดตามผลการดำเนินการของผู้ประกอบการและเทศบาลเมืองคลองแห

2.3.3.จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินการ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการผ่านทาง Line กลุ่ม

3. กระบวนการขั้นตอนในการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเพื่อติดตามและแก้ไขสถานการณ์ฝุ่นละออง

3.1 คณะกรรมการร่วมกันสร้าง Line กลุ่ม เพื่อใช้ในการติดตามและควบคุม เฝ้าระวังสถานการณ์ และประสานงานข้อมูลเรื่องฝุ่นละออง โดยมอบหมายให้คณะกรรมการถ่ายรูปเมื่อเจอฝุ่นละอองในพื้นที่และส่งเข้าในกลุ่ม Line โดยใช้ชื่อ Line กลุ่มว่า “หมู่ 11 ตำบลคลองแหร่วมใจต้านฝุ่นละออง”

3.2 เมื่อมีประเด็นปัญหาเกิดขึ้น คณะกรรมการจะหารือร่วมกันภายในกลุ่ม Line หรือหากจำเป็นต้องหารือกันแบบพบหน้า เลขานุการจะทำการนัดหมายคณะกรรมการมาประชุมกัน ณ บ้านประธานชุมชนศิลาทอง จากนั้นเลขานุการสรุปประเด็นและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาเรื่อง

ฝุ่นละอองจากการหารือร่วมกัน เพื่อส่งต่อให้คณะกรรมการที่เป็นตัวแทนผู้ประกอบการได้นำไปเสนอต่อเจ้าของโรงงาน เพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ต่อไป และประธานกรรมการซึ่งเป็นตัวแทนจากภาครัฐ นำข้อสรุป เพื่อประสานงานต่อเทศบาลเมืองคลองแหในการลงพื้นที่และดำเนินการต่อ

3.3 เลขานุการติดตามประเด็นที่ผู้ประกอบการและเทศบาลเมืองคลองแหได้ดำเนินการต่อผ่านทางประธานกรรมการและคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนผู้ประกอบการ

3.4 ประธานกรรมการและกรรมการตัวแทนจากผู้ประกอบการ เสนอผลการดำเนินการต่อคณะกรรมการ ผ่านทาง Line กลุ่ม

3.5 เลขานุการจัดทำรายงานสรุปความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ เสนอต่อคณะกรรมการ ผ่านทาง Line กลุ่ม

แผนผังร่างการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

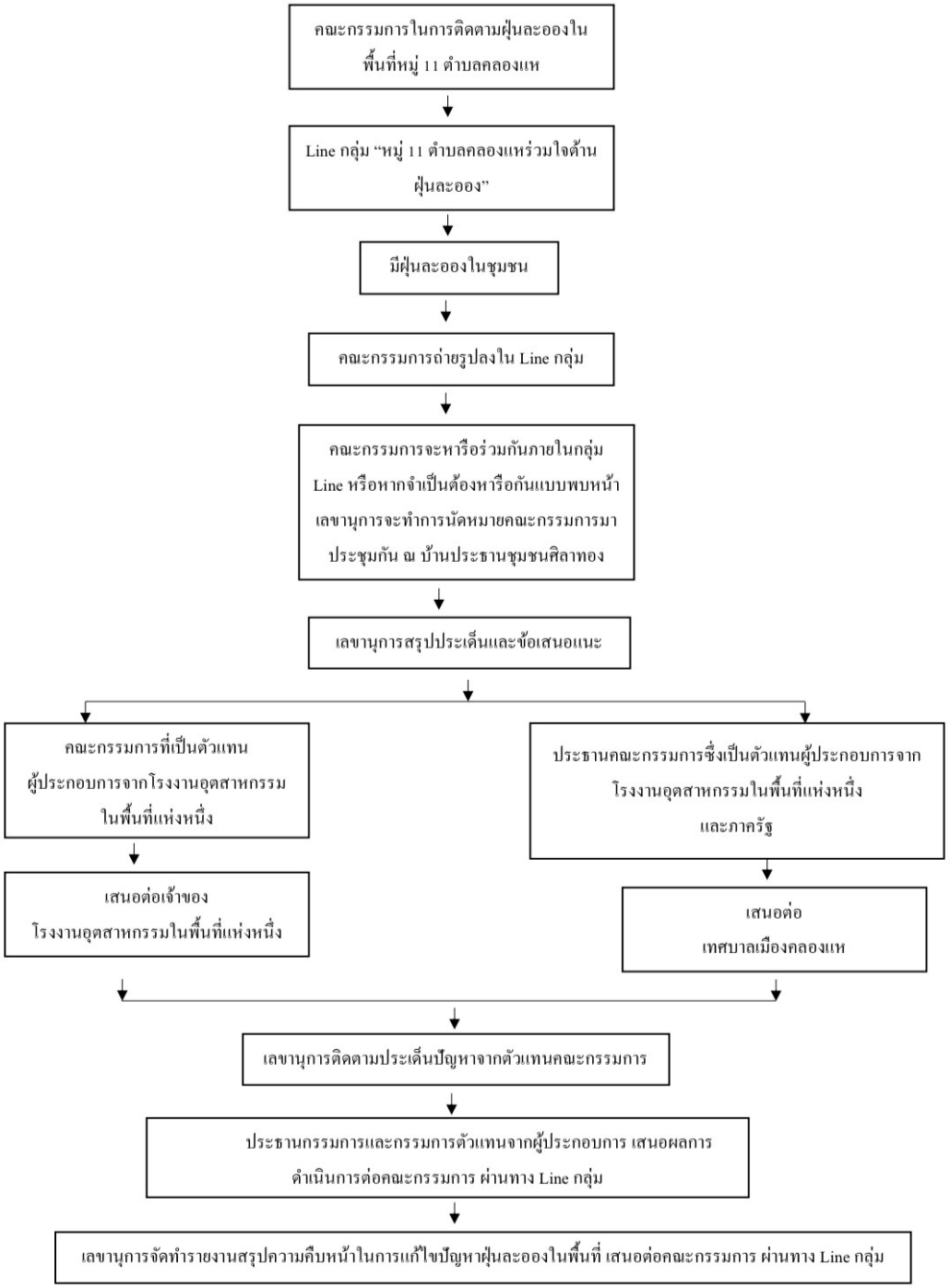

ภาพประกอบ 14 ร่างการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา และ3) เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

การวิจัยนี้ใช้วิธีแบบเชิงคุณภาพ เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัย มี 4 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ จากประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งหมด 25 คน

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมจาก การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำมาเขียนเป็นประโยคข้อความเพื่อวิเคราะห์สร้างข้อสรุปตามกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อตอบคำถามของการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

5.1.1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศ การบริหารจัดการและความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

5.1.1.1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศ ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

5.1.1.2 การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

5.1.1.3 ความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

5.1.2 ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

5.1.3 ความต้องการ/ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก

5.1.4 การพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

5.1.1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศ การบริหารจัดการและความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

5.1.1.1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศ ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

พื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ส่งผลทำให้เกิดมลภาวะทางอากาศทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับความเดือนร้อน จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์พบว่า กลุ่มตัวแทนผู้ให้ข้อมูลหลักทุกกลุ่ม รับทราบว่าในชุมชนมีปัญหาเรื่องมลพิษทางอากาศที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรมทั้ง 2 แห่งในพื้นที่ ที่ตั้งอยู่ใจกลางชุมชน และฝุ่นจากรถบรรทุก ประชาชน

ที่อาศัยบริเวณริมถนนจะได้รับผลกระทบอย่างมากจากรถบรรทุกดิน รวมถึงมีฝุ่นละอองเข้าไปในบ้านเรือนของประชาชน ส่งผลกระทบทำให้บ้านเรือนประชาชนที่อยู่ติดกับโรงงานอุตสาหกรรมและบริเวณใกล้เคียงสกปรก มีฝุ่นเกาะบริเวณหน้าต่าง ประตู ทำให้ต้องเก็บกวาดบ้านเรือนทุกวัน รบกวนสภาพความเป็นอยู่อย่างมาก และพื้นถนนที่รถบรรทุกดินวิ่งผ่าน ทำให้เศษดิน เศษหินตกเรี่ยราด ไม่มีการคลุมผ้าใบปิดดินบนรถบรรทุก ทำให้พื้นถนนสกปรก มักเกิดในช่วงฤดูแล้ง ส่วนฤดูฝนจะทำให้ถนนสกปรกมาก ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน และประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความวิตกกังวลในเรื่องปัญหาสุขภาพที่มาจากฝุ่นละอองเกี่ยวกับโรคระบบทางเดินหายใจเนื่องจากมีสมาชิกในครอบครัวเป็นโรคภูมิแพ้ เป็นหวัดบ่อยครั้ง และบางครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ป่วยเป็นโรคปอดเพิ่มขึ้นจากการที่ประสิทธิภาพการทำงานของปอดลดลง กองสาธารณสุขเทศบาลเมืองคลองแหและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไม่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนโรคทางระบบทางเดินหายใจในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เนื่องจากประชาชนแต่ละครัวเรือนมีสิทธิในการรักษาพยาบาลอยู่ในโรงพยาบาลที่แตกต่างกัน จึงไม่ได้มีข้อมูลในส่วนนี้

5.1.1.2 การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศแบบร่วมมือกันในภาครัฐ ประชาชนและเอกชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองที่เกิดขึ้น พบว่าในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ยังไม่มีการบริหารจัดการในชุมชนแบบเป็นทางการ แต่จะมีการบริหารจัดการเป็นครั้งคราวเมื่อมีการร้องเรียนจากประชาชนไปยังเทศบาลเมืองคลองแห และเทศบาลเมืองคลองแหจะแจ้งไปยังผู้ประกอบการให้ดำเนินการ โดยผู้ประกอบการจะนำรถน้ำมาล้างถนนให้บ้างเมื่อดินตกบนพื้นถนนเยอะๆ เดือนละ 1-2 ครั้ง แต่กรณีที่ผู้ประกอบการไม่เข้ามาจัดการให้ประชาชน หน่วยงานเทศบาลเมืองคลองแห จะต้องเข้ามาดำเนินการล้างถนนให้ประชาชน ทำให้หน่วยงานภาครัฐมีความต้องการให้ผู้ประกอบการดำเนินการด้วยตนเองเนื่องจากเป็นเจ้าของกิจการและควรรับผิดชอบในการบริหารจัดการฝุ่นละอองที่เกิดจากโรงงานของตนเอง จะเห็นได้ว่าในชุมชนมีการแก้ไขบ้างเมื่อเกิดการร้องเรียนเท่านั้น ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาแบบเฉพาะหน้า แต่ยังขาดวิธีที่เป็นทางการและไม่มีการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันมาก่อน เป็นการทำงานแบบแยกส่วน

5.1.1.3 ความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา เมื่อเกิดการร้องเรียนของประชาชนไปยังเทศบาลเมืองคลองแห พบว่า ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ยังขาดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ประชาชน และภาคเอกชน มีเพียงภาครัฐเท่านั้นที่เข้ามาจัดการฝ่ายเดียว โดยเมื่อมีการร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่ไปยังเทศบาลเมืองคลองแห จะมีการประสานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะมีเจ้าหน้าที่เทศกิจ ทำหน้าที่แจ้งให้ผู้ประกอบการรับทราบ และให้มาดำเนินการฉีดล้างฝุ่นละอองบนพื้นถนน โดยประสานงานร่วมกับกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองคลองแหในการเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาฝุ่นละออง หากผู้ประกอบการไม่ทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่เทศกิจ จะรายงานไปยังนิติกรให้เข้ามาดำเนินการแจ้งความไปยังหน่วยงานระดับที่สูงขึ้น คือ กรมโรงงานอุตสาหกรรมและสิ่งแวดล้อมภาค เพื่อให้มาดำเนินการตรวจสอบในพื้นที่จริง และในกรณีที่ผู้ประกอบการมีเกิดความไม่พอใจเจ้าหน้าในการเข้าไปตรวจสอบ หรือหากเกิดการทะเลาะวิวาทจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจช่วยปกป้องเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปตรวจสอบ และในแต่ละเดือนจะมีการประชุมร่วมกันระหว่างประธานชุมชน และเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองคลองแหเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยประธานชุมชนจะเป็นผู้รายงานสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้มาตรวจสอบพื้นที่จริง

5.1.2 ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกกลุ่มตัวแทน พบว่า แต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจะประสบปัญหาแตกต่างกัน กล่าวคือ โรงงานอุตสาหกรรมขาดการป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง ได้แก่ ตาข่ายดักฝุ่น กั้นที่แข็งแรง, สปริงเกอร์น้ำที่ฉีดพ่นตลอดเวลา, ผ้าใบคลุมดินบนรถบรรทุก และบ่อล้างล้อก่อนออกจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น สภาพลมฟ้าอากาศที่แปรปรวน ทำให้ควบคุมการฟุ้งกระจายของฝุ่นละอองได้ยาก ประชาชนไม่อยากเข้าไปยุ่งเพราะเกรงกลัวอิทธิพลของคนในพื้นที่ ประชาชนขาดความรู้ ผู้ประกอบการขาดความใส่ใจประชาชนกับปัญหาที่เกิดขึ้นและไม่รับฟังปัญหาของประชาชน ภาครัฐขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญการดูแลมลพิษทางอากาศ มีเพียงเจ้าหน้าที่กองสาธารสุขและสิ่งแวดล้อมที่ต้องทำหน้าที่ดูแลทุกอย่างในพื้นที่ ทำ

ให้บางครั้งดูแลได้ไม่ทั่วถึงและตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ รวมถึงผู้นำชุมชน ขาดความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังเนื่องจากไม่อยากมีปัญหากับทางผู้ประกอบการ มีความต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จะเห็นได้ว่าในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีปัญหา/อุปสรรคเกี่ยวกับเรื่องฝุ่นละอองมากมาย แต่ปัญหาเหล่านี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขและเป็นปัญหาเรื้อรังมานานนับปี ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่เกิดการยอมรับและปรับตัวต่อปัญหาเนื่องจากชุมชนแห่งนี้เป็นบ้านเกิดและไม่สามารถจะอพยพย้ายถิ่นฐานได้ จึงต้องทำใจยอมรับกับสถานการณ์ฝุ่นละอองในพื้นที่ที่เกิดขึ้น

5.1.3 ความต้องการ/ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ความต้องการ/ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า พื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ยังไม่มีแนวทางในการแก้ไขปัญฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งประชาชนในพื้นที่ต้องการให้ผู้ประกอบการมีมาตรการในการป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นละอองจากโรงงานอุตสาหกรรมอย่างเข้มงวด เช่น การติดสปริงเกอร์น้ำฉีดพ่นตลอดเวลา, มีตาข่ายดักฝุ่น กั้นที่แข็งแรง คงทนและสูงตามกฎหมายกำหนด, มีบ่อล้างล้อก่อนรถบรรทุกวิ่งสู่ถนนหลัก, มีผ้าใบคลุมดินบนรถบรรทุก และต้องการให้ผู้ประกอบการมีความใส่ใจและมาร่วมพูดคุยถึงปัญหากับประชาชนในมากขึ้น รวมถึงต้องการให้มีการพูดคุยร่วมกันระหว่างภาครัฐ ประชาชนในพื้นที่ และภาคเอกชน ในการหาทางออกร่วมกันในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในชุมชนที่เป็นปัญหาเรื้อรังมาอย่างยาวนาน เป็นต้น ในส่วนหน่วยงานภาครัฐควรมีการกำกับติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดและมีการใช้กฎหมายมาควบคุมให้โรงงานอุตสาหกรรมปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด ในส่วนของประชาชนมีการป้องกันตนเองจากฝุ่นละออง โดยการปลูกต้นไม้รอบบ้าน รวมถึงมีการรณรงค์ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมกันปลูกต้นไม้เพื่อลดผลกระทบจากฝุ่นละอองที่เกิดขึ้น และสวมหน้ากากอนามัย ในส่วนผู้ประกอบการมีแนวทางการแก้ไขมลพิษทางอากาศในอนาคต โดยการจะปูพื้นคอนกรีตในพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมและทำกำแพงกั้นสูงรอบๆโรงงานอุตสาหกรรม รวมถึงหากถนนสกปรกจะมีการนำรถมาฉีดล้างถนนและให้รถบรรทุกวิ่งผ่านถนนเลียบคลองเพื่อไม่ให้ผ่านเส้นทางของบ้านเรือนชาวบ้าน และลดการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง

5.1.4 การพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีปัญหาเรื่องฝุ่นละอองที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรม 2 แห่ง และฝุ่นจากรถบรรทุก ในช่วงฤดูแล้งซึ่งประชาชนในพื้นที่ได้มีการร้องเรียนไปยังหน่วยงานภาครัฐ แต่เรื่องที่ได้ร้องเรียนไปกลับไม่ได้รับแก้ไขและมีความล้าในการดำเนินงาน พบว่าในชุมชนขาดระบบการติดตามและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้วิจัยได้คิดค้นกระบวนการรูปแบบใหม่ในการพัฒนาการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ให้เกิดการสื่อสารที่มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยการลดกระบวนการในขั้นตอนที่ประชาชนเขียนจดหมายร้องเรียนไปยังเทศบาลเมืองคลองแห แต่ปรับเปลี่ยนเป็นการแจ้งไปปัญหาไปใน Application Line กลุ่มที่จัดทำขึ้นทันที โดยในกลุ่มจะประกอบด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนในพื้นที่ และผู้ประกอบการ ผ่านกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

พื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ยังขาดการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ เมื่อได้นำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาพัฒนาเป็นกระบวนการใหม่ทำให้ได้ออกมาเป็น “ร่างการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันออกแบบขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาในการติดตามสถานการณ์ฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา” และได้นำร่างการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันออกแบบขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาในการติดตามสถานการณ์ฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา และประสานงานระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนานวัตกรรมสังคมหรือแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของ d.school มหาวิทยาลัย Standford ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มจากกลุ่มตัวแทนผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 กลุ่ม จำนวน 10 คน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการติดตามฝุ่นละออง 4 ฝ่าย (ภาครัฐ-ชุมชน-ภาคประชาสังคม-และภาคเอกชน) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเฝ้าระวัง ติดตาม และแก้ไขสถานการณ์ฝุ่นละอองร่วมกัน รวมทั้งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการที่ชัดเจน มีการพัฒนาช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน (ไลน์กลุ่มเฝ้าระวังฝุ่นละอองของชุมชนหมู่ 11) และกำหนดกระบวนการในการแจ้งเหตุ เตือนภัย และติดตามความคืบหน้าในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

5.2.1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศ การบริหารจัดการและความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

5.2.1.1 สภาพปัญหามลพิษทางอากาศ ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

สภาพปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนมีปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมและรถบรรทุกดิน ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะ ท้วมเกร็ด, มาลี สุรเชรษ และจิตร เพียรล้ำเลิศ (2563) ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในประเทศไทยที่ก่อให้เกิดฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 ซึ่งมลพิษทางอากาศส่วนใหญ่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของมนุษย์มากกว่ามลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ พบว่า ประเทศไทยยังคงมีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายบังคับใช้ แต่ก็ยังไม่เพียงพอในบางกรณี ดังนั้นการกำหนดค่ามาตรฐานค่าฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5) ให้สอดคล้องกับสถานที่ตั้งของแหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งเพิ่มบทลงโทษทางอาญา ก็จะส่งผลให้มีกลไกหรือมาตรการที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

5.2.1.2 การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

การบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบันแบบร่วมมือกันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้ประกอบการมีการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในโรงงานตามกฎหมาย แต่ประชาชนยังไม่เห็นถึงการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศแบบร่วมมือกัน

ที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ คมสันต์ หลงละเลิง (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน : ตัวชี้วัดและปัจจัยเชิงสาเหตุ วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมในชุมชน ในพื้นที่ตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง พบว่า ด้านการบริหารจัดการที่ดินเพื่อให้มีเอกภาพในการบริหารจัดการที่ดินที่อาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นการร่วมมือการจัดการที่ดิน โดยทุกๆฝ่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนยังขาดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมการร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่ดิน และฝ่ายปกครองขาดความรู้ ความเข้าใจ ยังไม่เห็นถึงปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน สอดคล้องกับการศึกษาของ คำนึง สิงห์เอี่ยม (2560) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ต พบว่า ประชาชนควรมีส่วนร่วมตั้งแต่การค้นหาปัญหาและความต้องการ การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น ร่วมบริหารจัดการ ร่วมติดตามและประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ คอรี การีจิ (2561) ได้ศึกษาการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า การจัดการปกครองแบบร่วมมือ จำเป็นต้องมีความเชื่อมั่นซึ่งกันและกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการขับเคลื่อนร่วมกัน เพื่อแสดงถึงการยอมรับและสนับสนุนต่อความร่วมมือ โดยการสร้างความเชื่อมั่นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการมีความเชื่อมั่นต่อกันสูงจะทำให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิผลมากขึ้น และการดำเนินงานหรือผลผลิตเกิดขึ้นทั้งหมดนี้เป็นผลมาจากภาคส่วนที่เข้าร่วมมีความเห็นพ้องต้องกันและร่วมมือกันปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม

ดังนั้น กลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน ต้องประกอบด้วย การตกลงร่วมกัน การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ความพึงพอใจของประชาชน การสร้างความเชื่อมั่น และความสามารถในการดำเนินการร่วมกัน จึงทำให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

5.2.1.3 ความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ความร่วมมือในปัจจุบันในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา พบว่า ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา มีการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศกิจ กรมโรงงานและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลา กรมควบคุมมลพิษ นิติกร ตำรวจ ประธานและกรรมการชุมชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแหและเทศบาลเมืองคลองแห แต่ยังไม่มีการร่วมกันระหว่างประชาชนและผู้ประกอบการ สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรินทร์ รัต

นวิภา (2547) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า ในชุมชนยังมีการเผาขยะโดยลำพังโดยไม่มีการควบคุมดูแลจากเทศบาลนครเชียงใหม่ และชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการค้นหาสาเหตุของปัญหาได้ตรงจุด ฉะนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อไป

5.2.2 ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมาในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา พบว่า ปัญหาอุปสรรคของการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน โรงงานอุตสาหกรรมขาดสิ่งป้องกันการฟุ้งกระจายของฝุ่นละออง สภาพลมฟ้าอากาศที่แปรปรวน ประชาชนไม่อยากเข้าไปยุ่งเพราะเกรงกลัวอิทธิพลของคนในพื้นที่ ประชาชนขาดความรู้ ผู้ประกอบการขาดความใส่ใจประชาชนกับปัญหาที่เกิดขึ้น ภาครัฐขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญการดูแลมลพิษทางอากาศ และผู้นำชุมชนขาดความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง แตกต่างกับงานวิจัยของ วสันต์ ศรีสมพงศ์ (2559) ได้ศึกษาการบริหารจัดการแบบร่วมมือในโครงการคลองหนอนนา ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่า เกิดจากข้อโต้แย้งเรื่องความกว้างของคลองหมอนนา ส่งผลต่อความพึงพอใจในความร่วมมือ และความเกรงใจในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างคลองหมอนนา และการสร้างแรงจูงใจในการร่วมโครงการ

ดังนั้นทุกฝ่ายควรร่วมมือกันและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง และความเกรงใจในการแสดงความคิดเห็น

5.2.3 ความต้องการ/ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ความต้องการ/ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า การแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศฝุ่นละอองในชุมชน มีการแก้ไขปัญหาเมื่อมีการร้องเรียนจากชาวบ้านเท่านั้น ไม่ได้มีการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้แบบจริงจังและสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะ ท้วมเกร็ด, มาลี สุรเชรษ และจิตร เพียรล้ำเลิศ (2563) ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในประเทศไทยที่ก่อให้เกิดฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 พบว่า การใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับ ยังไม่เพียงพอต่อประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรม

ดังนั้น ควรมีการกำหนดให้มีมาตรการจูงใจเพื่อลดมลพิษทางอากาศจากฝุ่นละออง และเพิ่มโทษทางอาญา และควรมีการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองแบบมีส่วนร่วมทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐ รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วม

5.2.4 การพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

งานวิจัยนี้มีการพัฒนากลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ ศรีสมพงศ์ (2559) ได้ศึกษาการบริหารจัดการแบบร่วมมือในโครงการคลองหนอนนา ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่า มีการเปิดโอกาสให้สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 8 และองค์กรภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เข้ามาร่วมดำเนินกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือ ด้วยการตกลงร่วมกันโดยอาศัยแรงจูงใจในการร่วมโครงการจากผู้ร่วมโครงการบางองค์กรในกิจกรรมบางกิจกรรม และใช้ความสามารถในการดำเนินโครงการร่วมกัน ได้แก่ การตกลงร่วมกัน แรงจูงใจในการร่วมโครงการ และความสามารถในการดำเนินโครงการร่วมกัน ซึ่งได้เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กัน มีความแตกต่างจากงานวิจัยของ คมสันต์ หลงละเลิง (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน : ตัวชี้วัดและปัจจัยเชิงสาเหตุ คือ การจะดำเนินกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จได้นั้นต้องเป็นผลมาจากความพึงพอใจของประชาชน และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งไม่ได้มีการพัฒนากระบวนการใหม่ๆในการบริหารจัดการแบบร่วมกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษานี้

ให้มีการนำกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ไปปฏิบัติจริงในการติดตามสถานการณ์ฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา โดยมีการจัดทำประกาศอย่างเป็นทางการจากเทศบาลเมืองคลองแห และใช้งานด้วย Application Line กลุ่ม ซึ่งกลไกที่จัดทำขึ้นประกอบด้วย คณะกรรมการในการติดตามฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัด

สงขลา บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ และกระบวนการขั้นตอนในการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเพื่อติดตามและแก้ไขสถานการณ์ฝุ่นละออง และเทศบาลเมืองคลองแหควรใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเข้มงวด รวมถึงควรให้ความรู้กับประชาชนและเพิ่มความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรมีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเสริมด้วยบางส่วน ในเรื่องเงื่อนไขที่เอื้อต่อการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันในชุมชน ได้แก่ แรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือในชุมชน บทบาทของผู้นำ ความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกันและกัน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความกลมเกลียวสมานสามัคคีในชุมชน

5.3.2.2 กลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน เพื่อแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ยังขาดความยั่งยืนในประเด็นของประชาชนไม่อยากเข้าไปยุ่งเนื่องจากเกรงกลัวผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ประชาชนขาดความรู้ และผู้นำชุมชนขาดความกระตือรือร้น จึงควรทำให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่เกิดความตระหนัก ความต้องการมีส่วนร่วม และความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองในพื้นที่ เพื่อจะทำให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหา

5.3.2.3 ควรลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกในหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการดูแลด้านมลพิษทางอากาศโดยตรง

5.3.3 ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

ทั้งนี้งานวิจัยมีปัญหาและอุปสรรคเล็กน้อย ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่มีความวิตกกังวลในการให้ข้อมูลเชิงลึก และไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ อีกทั้งผู้ประกอบการแห่งหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าไปสัมภาษณ์ และปฏิเสธการเข้าร่วมการสนทนากลุ่มครั้งที่ 2 นอกจากนี้ในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ไม่มีกลุ่มภาคีเครือข่าย/องค์กรที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐ จึงไม่สามารถเก็บข้อมูลในตัวแทนผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มนี้ และประชาชนในพื้นที่บางส่วนเป็นผู้สูงอายุ จึงยากต่อการเข้าถึง Application Line

บรรณานุกรม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม *กรมควบคุมมลพิษ.* (2554). *รู้รอบทิศ มลพิษทางอากาศ บทเรียน แนวคิด และการจัดการ.* ห้างหุ้นส่วนจำกัด กชกร พับลิชชิ่ง.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม *กรมควบคุมมลพิษ*. (2562). *แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติ "การแก้ไขปัญหามลพิษด้านฝุ่นละออง".* ห้างหุ้นส่วนจำกัด กชกร พับลิชชิ่ง.

เกสร เกษมชื่นยศ. (2563). การพัฒนาของไทยตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารจันทรเกษมสาร, 26* (1). 16-30.

คมสัน หลงละเลิง. (2560). *การบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน ; ตัวชี้วัดและปัจจัยเชิงสาเหตุ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

คอรี การีจิ. (2561). *การจัดการปกครองแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ในโครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้* [วิทยานิพนธ์ไม่ได้ตีพิมพ์]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

คำนึง สิงห์เอี่ยม. (2560). รูปแบบการมส่วนร่วมของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ต. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ,13* (1). 343-359.

ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์. (2560). การจัดการปกครองแบบประสานความ governance) : แนวคิด วรรณกรรมคัดสรร และคำสำคัญ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 10* (3). 286-298.

ชนิษฎา ชูสุข. (2565). *เมืองและการจัดการปกครองเมือง (Urban and Urban Governance)* (พิมพ์ครั้งที่ 1). พี.ซี. พริ้นติ้ง.

ชาย โพธิสิตา. (2562). *การวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ไชยฤทธิ์ อนุชิตวงวงศ์. (2561). *การศึกษาแนวทางการปรับปรุงการดำเนินนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ 20* [การค้นคว้าแบบอิสระ]. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, ภาณุ ธรรมสุวรรณ และอดิศร ศักดิ์สูง. (2544). *การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาคมในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นของสงขลา* [รายงานการวิจัย]. ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ธัชชา รัมมะศักดิ์. (2559). *ฝุ่นละอองและผลต่อสุขภาพ*. สืบค้น 10 สิงหาคม 2565. https://www.stou.ac.th/study/sumrit/6-59(500)/page2-6-59(500).html.

ธิดารักษ์ ลือชา และธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. (2564). การจัดระบบดูแลผู้สูงอายุตามแนวคิดการปกครองแบบร่วมมือ : กรณีการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชน. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9 (2).* 274-294.

นพพล อัคฮาด. (2565). เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการแบบร่วมมือในการแก้ไขปัญหาวิกฤตโควิด 19 : วิเคราะห์จากผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสองระดับ. *Local Administration Journal, 15 (3).* 279-295.

เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ตติกจ์และกาญจนา ตั้งชลทิพย์. (2552). *การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ : การจัดการข้อมูล การตีความและการหาความหมาย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). บริษัท ซีโน พับลิชชิ่ง (ประเทศไทย) จำกัด.

ประไพพิมพ์ สุธีวสินนนท์, และประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 29 (2).* 31-48.

ปิยะ ท้วมเกร็ด, มาลี สุรเชรษ และจิตร เพียรล้ำเลิศ. (2563). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในประเทศไทยที่ก่อให้เกิดฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5. *วารสารรัชต์ภาคย์, 14* (36). 80-92.

พัชราภา ตันตราจิน. (2563). บทความปริทัศน์ การจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ (Collaborative Governance) : ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและนำไปปฏิบัติ. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา. 8 (1).* 139-162.

พัชรินทร์ รัตนวิภา. (2547). *การมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของสมาชิกองค์กรชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่* [การค้นคว้าแบบอิสระ]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาณุวัฒน์ หาญยุทธ,และอรนันท์ กลันทปุระ. (2564). ความคิดเห็นของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองของภาครัฐ. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 6* (1). 1-9.

วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2563). *การอภิบาลบนฐานของความร่วมมือ : สภาวะสังคมไร้ศูนย์กลาง การแตกกระจายในระบบบริหารราชการแผ่นดินและแสวงหาตัวแบบใหม่ในการขับเคลื่อนภารกิจของรัฐ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). บริษัท ศูนย์พิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด.

วสันต์ ศรีสมพงศ์. (2559). *การบริหารจัดการแบบร่วมมือในโครงการคลองหมอนนา ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ศราวุธ อุ่นเรือน ,และพัฒนพงศ์ โตภาคงาม. (2563). การบริหารจัดการ และป้องกันฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM 2.5) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Modern Learning Development*, *6* (3). 1-15.

สอนชัย ผาลิวงศ์. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาฝุ่นละอองในเขตเทศบาลนครหลวงเวียงจันทน์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2561). *การบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม.* สืบค้น 20 กันยายน 2565. https://www.opdc.go.th/content/Mjc4Nw.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *ประเทศไทยกับการพัฒนาที่ยั่งยืน.* สืบค้น 8 สิงหาคม 2565. https://sdgs.nesdc.go.th/เกี่ยวกับ-sdgs/.

สุทธิพร บุญมาก. (2564). *ระเบียบวิจัยทางสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). พี.ซี. พริ้นติ้ง.

สุภางค์ จันทวานิช. (2557). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 22). บริษัทด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

บุคลานุกรม

นภดล บิลยะแม ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา(ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนศิลาทอง ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

อิทธิพล โหดหมาน ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา(ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่มัสยิดบ้านเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

นิพน ซุ่นอึ้ง ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา(ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนคลองควาย ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

นิตยา การันสันติ ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา(ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

ดานัด บิลยะแม สมาชิกสภาเทศบาลเมืองคลองแห (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนเกาะหมี ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

สาลี แหวนผ่อง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

คอดียะห์ บิลแหละ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่ที่ทำการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเกาะหมี. เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

รัตติกร ขุนรงค์ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่ที่ทำการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเกาะหมี. เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

เฉลิมพร บิลหมัด ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา(ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนเกาะหมี ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

ซัลฟา บิลหมัด, ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา(ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนบ้านเก่า ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

เศวต สิยะโฉ้ะ, ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา(ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่ร้านน้ำชาบังเลาะห์ ชุมชนบ้านเก่า ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

อดิเรก บิลหยา ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา(ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนบ้านเก่า ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

สาโรจน์ แสะอาหลี, ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา(ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนบ้านเก่า ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

ฐานิตดา จันทร์แจ้ง ผู้ประกอบการในพื้นที่ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

อาริสา ขุนรงค์ ผู้ประกอบการในพื้นที่ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนเกาะหมี ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

สุทัศน์ อิ่มคง ผู้ประกอบการในพื้นที่ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่. เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

อุทัย สังข์พันธุ์ เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขเทศบาลเมืองคลองแห (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองคลองแห. เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

ศิริวรรณ ทองบัว เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขเทศบาลเมืองคลองแห (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองคลองแห. เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

นิลือ เก็มบิลหมาด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเทศบาลเมืองคลองแห (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองคลองแห. เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

ทเนตร บุญวิชัย ผู้ประกอบการในพื้นที่ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่. เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

นฤทธิ์ จิตรักเกียรติ เทศกิจในเทศบาลเมืองคลองแห (ผู้ให้สัมภาษณ์).สิรนุชเสียมไหม(ผู้สัมภาษณ์). ผ่านทางโทรศัพท์. เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

อารยา การันสันติ ประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนบ้านเก่า ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

อัญชลี แซ่เต้ ผู้ประกอบการในพื้นที่ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่. เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2565.

กัญญา เสมาสี อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ผู้ให้สัมภาษณ์).สิรนุชเสียมไหม(ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนบ้านเก่า ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2565.

มะมูด สวัสดี อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สิรนุช เสียมไหม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนคลองควาย ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2565.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

ชุดที่.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน อย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

(สำหรับสัมภาษณ์ตัวแทนจากภาครัฐ)

<u>คำชี้แจง</u> แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน ศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมา และศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ทั้งนี้ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อคิดเห็นตามประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยข้อมูลเหล่านี้จะใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น และจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของท่านแต่อย่างใด หากมีข้อสงสัยในงานวิจัยครั้งนี้ประการใด ท่านสามารถติดต่อผู้วิจัย นางสาวสิรนุช เสียมไหม โทร 0902205184 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์แสดงข้อคิดเห็นในครั้งนี้

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

นางสาวสิรนุช เสียมไหม

นักศึกษาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลชื่อ.....
หน้าที่รับผิดชอบหลักในพื้นที่.....ชุมชน.....
อาชีพ.....เบอร์โทรศัพท์.....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ตัวแทนจากภาครัฐ

1. ปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนที่ท่านดูแลเป็นอย่างไร

2.ท่านมีการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในชุมชนร่วมกับใครบ้าง อย่างไร

3.ปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ท่านเจอที่ผ่านมาเป็นอย่างไร

4.ปัจจุบันท่านมีแนวทางอะไรบ้างที่เป็นแนวทางทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน

5.ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนควรเป็นอย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

……
……
……
……

ชุดที่.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

(สำหรับสัมภาษณ์ตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลาทั้งหมด 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย)

<u>คำชี้แจง</u> แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน ศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมา และศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ทั้งนี้ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อคิดเห็นตามประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยข้อมูลเหล่านี้จะใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น และจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของท่านแต่อย่างใด หากมีข้อสงสัยในงานวิจัยครั้งนี้ประการใด ท่านสามารถติดต่อผู้วิจัย นางสาวสิรนุช เสียมไหม โทร 0902205184 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์แสดงข้อคิดเห็นในครั้งนี้

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

นางสาวสิรนุช เสียมไหม
นักศึกษาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

<u>ตอนที่ 1</u> ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลชื่อ.....
หน้าที่รับผิดชอบหลักในพื้นที่.....ชุมชน.....
อาชีพ.....เบอร์โทรศัพท์.....

<u>ตอนที่ 2</u> ข้อคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกาะหมี ชุมชนมัสยิดเกาะหมี ชุมชนศิลาทอง ชุมชนบ้านเก่า และชุมชนคลองควาย

1.ปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

2.การบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

3.อะไรคือปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ

4.ปัจจุบันท่านมีแนวทางอะไรบ้างที่เป็นแนวทางทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน

5.ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านควรเป็นอย่างไร

<u>ตอนที่ 3</u> ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

……
……
……
……

ชุดที่.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน อย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

(สำหรับสัมภาษณ์ตัวแทนจากหน่วยงานภาคีเครือข่าย)

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน ศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมา และศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ทั้งนี้ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อคิดเห็นตามประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยข้อมูลเหล่านี้จะใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น และจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของท่านแต่อย่างใด หากมีข้อสงสัยในงานวิจัยครั้งนี้ประการใด ท่านสามารถติดต่อผู้วิจัย นางสาวสิรนุช เสียมไหม โทร 0902205184 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์แสดงข้อคิดเห็นในครั้งนี้

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

นางสาวสิรนุช เสียมไหม

นักศึกษาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลชื่อ.....
หน้าที่รับผิดชอบหลักในพื้นที่.....ชุมชน.....
อาชีพ.....เบอร์โทรศัพท์.....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ตัวแทนจากหน่วยงานภาคีเครือข่าย

1.ปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

2.การบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

3.อะไรคือปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ

4.ปัจจุบันท่านมีแนวทางอะไรบ้างที่เป็นแนวทางทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน

5.ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านควรเป็นอย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

……
……
……
……

ชุดที่.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน อย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

(สำหรับสัมภาษณ์ตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน)

<u>คำชี้แจง</u> แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน ศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมา และศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ทั้งนี้ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อคิดเห็นตามประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยข้อมูลเหล่านี้จะใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น และจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของท่านแต่อย่างใด หากมีข้อสงสัยในงานวิจัยครั้งนี้ประการใด ท่านสามารถติดต่อผู้วิจัย นางสาวสิรนุช เสียมไหม โทร 0902205184 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์แสดงข้อคิดเห็นในครั้งนี้

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

นางสาวสิรนุช เสียมไหม

นักศึกษาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

<u>ตอนที่ 1</u> ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลชื่อ.....
หน้าที่รับผิดชอบหลักในพื้นที่.....ชุมชน.....
อาชีพ.....เบอร์โทรศัพท์.....

<u>ตอนที่ 2</u> ข้อคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ตัวแทนจากภาคประชาสังคม/อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

1.ปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

2.การบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

3.อะไรคือปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ

4.ปัจจุบันท่านมีแนวทางอะไรบ้างที่เป็นแนวทางทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน

5.ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านควรเป็นอย่างไร

<u>ตอนที่ 3</u> ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

……
……
……
……

ชุดที่.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เรื่อง การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน อย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

(สำหรับสัมภาษณ์ตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม)

<u>คำชี้แจง</u> แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน ศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมา และศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ทั้งนี้ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อคิดเห็นตามประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยข้อมูลเหล่านี้จะใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น และจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของท่านแต่อย่างใด หากมีข้อสงสัยในงานวิจัยครั้งนี้ประการใด ท่านสามารถติดต่อผู้วิจัย นางสาวสิรนุช เสียมไหม โทร 0902205184 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์แสดงข้อคิดเห็นในครั้งนี้

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

นางสาวสิรนุช เสียมไหม

นักศึกษาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

<u>ตอนที่ 1</u> ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลชื่อ.....
หน้าที่รับผิดชอบหลักในพื้นที่.....ชุมชน.....
อาชีพ.....เบอร์โทรศัพท์.....

<u>ตอนที่ 2</u> ข้อคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม

1.ท่านทราบถึงสภาพปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนเป็นอย่างไร

2.ท่านมีการบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นอย่างไร

3.อะไรคือปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของโรงงานอุตสาหกรรม

4.ปัจจุบันโรงงานอุตสาหกรรมมีแนวทางอะไรบ้างที่เป็นแนวทางทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน

5.ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านควรเป็นอย่างไร

<u>ตอนที่ 3</u> ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

……
……
……
……

ชุดที่.....

แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

เรื่อง การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกัน อย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

(สำหรับสัมภาษณ์ตัวแทนจากทุกกลุ่มตัวแทนผู้ให้ข้อมูลหลัก)

<u>คำชี้แจง</u> แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพปัญหามลพิษทางอากาศและการบริหารจัดการปัญหามลพิษทางอากาศในปัจจุบัน ศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ผ่านมา และศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศโดยการบริหารจัดการแบบร่วมมือกันอย่างยั่งยืนในพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองแห จังหวัดสงขลา

ทั้งนี้ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อคิดเห็นตามประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม โดยข้อมูลเหล่านี้จะใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น และจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของท่านแต่อย่างใด หากมีข้อสงสัยในงานวิจัยครั้งนี้ประการใด ท่านสามารถติดต่อผู้วิจัย นางสาวสิรนุช เสียมไหม โทร 0902205184 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์แสดงข้อคิดเห็นในครั้งนี้

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

นางสาวสิรนุช เสียมไหม

นักศึกษาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

<u>ตอนที่ 1</u> ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลชื่อ.....
หน้าที่รับผิดชอบหลักในพื้นที่.....ชุมชน.....
อาชีพ.....เบอร์โทรศัพท์.....

<u>ตอนที่ 2</u> ข้อคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ตัวแทนจากทุกกลุ่มตัวแทนผู้ให้ข้อมูลหลัก

1.ปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

2.การบริหารจัดการมลพิษทางอากาศในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

3.อะไรคือปัญหา/อุปสรรคในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ

4.ปัจจุบันท่านมีแนวทางอะไรบ้างที่เป็นแนวทางทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชน

5.ท่านคิดว่าแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในชุมชนของท่านควรเป็นอย่างไร

<u>ตอนที่ 3</u> ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

……
……
……
……

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล นางสาวสิรนุช เสียมไหม

รหัสนักศึกษา 6410521539

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	**ชื่อสถาบัน**	**ปีที่สำเร็จการศึกษา**
พยาบาลศาสตร์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2560
ประกาศนียบัตรวิสัญญีพยาบาล	คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลสงขลานครินทร์	2562

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

พ.ศ.2560-2561 พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ หอผู้ป่วย โรงพยาบาลทันตกรรม คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

พ.ศ.2561-2562 ฝึกอบรมหลักสูตรวิสัญญีพยาบาล คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

พ.ศ.2562-ปัจจุบัน วิสัญญีพยาบาลระดับปฏิบัติการ ห้องผ่าตัด โรงพยาบาลทันตกรรม คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์